

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**OZAN AHMET POYRAZOĞLU HAYATI, SANATI,
YAYIMLANMAMIŞ ŞİİRLERİ VE DERDİYAR İLE
GÜLHANDAN HİKÂYESİ**

Sahra İpek EDİS

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

KIRŞEHİR

2013

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**OZAN AHMET POYRAZOĞLU HAYATI, SANATI,
YAYIMLANMAMIŞ ŞİİRLERİ VE DERDİYAR İLE
GÜLHANDAN HİKÂYESİ**

Sahra İpek EDİS

DANIŞMAN

PROF. DR. ENSAR ASLAN

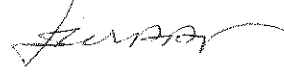
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

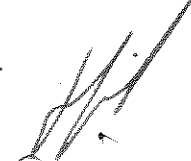
KIRŞEHİR

2013

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

Bu çalışma jürimiz tarafından .....Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ /
DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan *Prof. Dr. Ensa Aslan* (İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye *Doç. Dr. Salihaddin BEKKİ* (İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye *Doç. Dr. Ali Rıza YILMAZ* (İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye.....(İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye.....(İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20..

(İmza Yeri)

Akademik Unvan, Adı-Soyadı

Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu çalışmada, 21. yüzyılın önemli âşıklarından biri olan Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun hayatı ve sanatı hakkında bilgi verilmiştir. Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi ile ilgili problemler ele alınmış, hikâyenin epizot ve motif incelemesi yapılarak hikâyenin içinde bulunan şiirler incelenmiştir. Şairin daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış 37 şiiri ele alınmış ve şiirlerin incelemesi yapılmıştır. Çalışma içerisinde Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi ile yayımlanmamış şiirlerin tamamına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ozan Ahmet Poyrazoğlu, Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi, Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun şiirleri, epizot ve motif analizi.

ABSTRACT

In this study, the information about the life and the art of Ozan Ahmet Poyrazoğlu, who has been one of the most important minstrels of 21st century, has been introduced. The problems about Derdiyar and Gülhandan Story has been discussed and by doing episode and motif analysis, the poems inside the story have been examined. The 37 poems of the poet, which have not ever been published, have been taken up and examination of the poems have been done. In the study, all the poems which are published with Derdiyar and Gülhandan are included.

Key Words: Ozan Ahmet Poyrazoğlu, Story of the Derdiyar and Gülhandan, Ozan Ahmet Poyrazoğlu's poems, Episode and motif analysis.

ÖN SÖZ

Türk halk edebiyatı içerisinde önemli bir yere sahip olan âşık edebiyatımız, edebî kültürümüzün de önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Türklerin Anadolu'ya gelişinden sonra âşık adını alan ve halkın duygularını, düşüncelerini, hayallerini, yaşadıklarını kısacası halka dair her şeyi saz çalıp türkü söyleyerek dile getiren bu halk sanatçıları, yüzyıllar boyu sürüp gelen âşık edebiyatının temsilcileridir.

Ozan Ahmet Poyrazoğlu, 21. yüzyılın önemli âşıklarından biridir. Poyrazoğlu, yüzyıllardan beri ülkemizde geniş halk kitlelerinin edebî ihtiyaçlarına cevap veren; konu, şekil ve anlatım özellikleri bakımından değişik bir tür olarak karşımıza çıkan halk hikâyelerinin ve onların oluşmasında büyük rol oynayan anonim değerlerin nesillere aktarılmasına yardımcı olmaktadır. Poyrazoğlu'nun söylediği şiirler, tasnif ettiği hikâyeler, özellikle âşıklık geleneğinin unutulmaya yüz tuttuğu şu günlerde âşıklığa gönül vermiş gençlerin yollarına ışık tutmakta ve geleneğin devamına ortam hazırlamaktadır.

Bu güne kadar Ozan Ahmet Poyrazoğlu hakkında birkaç lisans tezi dışında detaylı bir çalışma yapılmamıştır. Biz bu eksikliği kapatmak amacıyla onun hem Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'ni hem de yayımlanmamış şiirlerini inceledik. Âşıkların yaşadıkları dönemin, yetişme koşullarının âşıklıklarını etkilediği yadsınmaz bir gerçektir. Bu bağlamda çalışmamızda Poyrazoğlu'nun hayatına ve sanatına da yer verdik.

Yedi bölümden oluşan çalışmamızın ilk bölümünde Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun hayatına yer verilmiştir. İkinci bölümünde sanatı ele alınmıştır. Üçüncü bölümde Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi incelenmiş bu bağlamda halk hikâyesi kavramı, Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi ile ilgili problemler ve hikâyenin epizotları hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde hikâyenin motif incelemesi yapılmıştır. Beşinci bölümde Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nde geçen şiirler ele alınıp incelenmiştir. Altıncı bölümde Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış 37 şiiri incelenmiştir. Son bölümde ise hem Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nin metnine hem de ozanın yayımlanmamış şiirlerine yer verilmiştir.

Bu çalışma esnasında sabırla bana yardımcı olan, danışman hocam Prof. Dr. Ensar ASLAN'a; bütün sorularına güler yüzüyle cevap veren desteğini asla esirgemeyen Doç. Dr. Salahaddin BEKKİ'ye; beni evinde misafir ederek sorduğum bütün sorulara içtenlikle cevap veren ve eserlerini incelememe açan Ozan Ahmet POYRAZOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca benden maddi ve manevî desteklerini esirgemeyen Ülker- Adem EDİS çiftine, Hamit Yiğit EDİS'e, Asena Gülsüm GÜNEŞ'e ve Abdullah ŞEVİK'e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ	iii

BİRİNCİ BÖLÜM

1.OZAN AHMET POYRAZOĞLU'NUN HAYATI	9
1.1.Poyrazoğlu'nun Ailesi.....	9
1.2.Doğumu, Gençliği ve Âşık Olması	13
1.3.Eğitimi ve Öğretmenliği	15

İKİNCİ BÖLÜM

2.OZAN AHMET POYRAZOĞLU'NUN SANATI.....	18
2.1.Âşıklık ve Günümüz Âşıklık Geleneği	18
2.2. Derleme Çalışmaları	23
2.3. Hikâyeciliği	24
2.4. Metinlerarasılık ve Ozan Ahmet Poyrazoğlu.....	25
2.5. Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun Sıkça Kullandığı Temalar.....	26
2.6. “Ozanlık” ve “Âşıklık”	27
2.7.Katıldığı Etkinlikler ve Kazandığı Ödüller	29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.DERDİYAR İLE GÜLHANDAN HİKÂYESİNİN İNCELENMESİ.....	33
---	----

3.1. Halk Hikâyeciliği	33
3.1.1. Halk Hikâyesi Kavramı.....	33
3.1.2. Halk Hikâyelerinin Tarihî Gelişimi	34
3.1.3. Halk Hikâyelerinin Yapı Özellikleri	36
3.1.4. Halk Hikâyelerinin Konuları ve Konularının Kaynakları	38
3.2. DERDİYAR İLE GÜLHANDAN HİKÂYESİ İLE İLGİLİ PROBLEMLER	41
3.2.1. Hikâyedeki Tarihî Unsurlar.....	41
3.2.2. Hikâyenin Kahramanları	43
3.2.2.a. Kahramana İyilik Edenler (İyi Tipler).....	45
3.2.2.b. Kahramana Kötülük Edenler (Kötü Tipler)	47
3.2.3. Hikâyedeki Dinî Unsurlar	47
3.2.4. Hikâyedeki Masal Unsurları	50
3.3. DERDİYAR İLE GÜLHANDAN HİKÂYESİNİN EPİZOTLARININ İNCELENMESİ	52
3.3.1. Derdiyar ile Gülhandan'ın Aileleri ve Sosyal Durumları	52
3.3.2. Derdiyar'ın Gülhandan'la Karşılaşması ve Ona Âşık Olması	53
3.3.3. Derdiyar'ın Gurbete Çıkıp Esir Düşmesi.....	56
3.3.4. Derdiyar'ın Esirlikten Kurtulması ve Memleketine Dönmesi	59
3.3.5. Derdiyar ile Gülhandan'ın Evlenmelerinin Engellenmesi	60
3.3.6. Derdiyar ile Gülhandan'ın Kavuşması.....	62

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. DERDİYAR İLE GÜLHANDAN HİKÂYESİNDEKİ MOTİFLERİN İNCELENMESİ	66
4.1. Motif Kavramı.....	66
4.1.1. Kahramanların Aileleri ve Sosyal Durumları Epizotuna Bağlı Olan Motifler	67
4.1.2. Kahramanın Sevgili ile Karşılaşması ve Ona Âşık Olması Epizotuna	

Bağlı Olan Motifler	68
4.1.3.Kahramanın Gurbete Çıkıp Esir Düşmesi Epizotuna Bağlı Olan Motifler.....	69
4.1.4.Kahramanın Esirlikten Kurtulması ve Memleketine Dönmesi Epizotuna Bağlı Olan Motifler.....	70
4.1.5.Kahramanların Evliliklerinin Engellenmesi Epizotuna Bağlı Olan Motifler.....	72
4.1.6.Kahramanların Kavuşması Epizotuna Bağlı Olan Motifler	73

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. DERDİYAR İLE GÜLHANDAN HİKÂYESİ'NDE GEÇEN ŞİİRLERİN İNCELENMESİ	75
5.1. Kahramanın Aileleri ve Sosyal Durumları Epizotuna Bağlı Olan Şiirler.....	77
5.2.Kahramanların Karşılaşmaları ve Birbirlerine Âşık Olmaları Epizotuna Bağlı Olan Şiirler	78
5.3.Kahramanın Gurbete Çıkıp Esir Düşmesi Epizotuna Bağlı Olan Şiirler	79
5.4.Kahramanın Esaretten Kurtulması ve Memleketine Dönmesi Epizotuna Bağlı Olan Şiirler	81
5.5.Kahramanların Evlenmelerinin Engellenmesi Epizotuna Bağlı Olan Şiirler.....	82
5.6. Kahramanın Sevgiliye Kavuşması Epizotuna Bağlı Olan Şiirler	83

ALTINCI BÖLÜM

6.YAYIMLANMAMIŞ ŞİİRLERİN İNCELENMESİ	86
6.1.DIŞ YAPI.....	86
6.1. 1. Vezin, Kafiye ve Duraklar	86
6.1.2. Şekil ve Tür	92
6.1.2.1.Koşma	92
6.1.2.2. Düz Koşma.....	92
6.1.2.3. Koşma Şarkı.....	94

6.1.2.4. Güzellemeleri	95
6.1.2.5. Taşlamaları	96
6.2. İÇ YAPI	97
6.2.1. Halk Edebiyatı Unsurları	97
6.2.2. Sosyal Eleştiri	100
6.2.3. Dünyanın Faniliği	104
6.2.4. Öğüt	108
6.2.5. Empati	111

YEDİNCİ BÖLÜM

METİNLER	115
DİZİN	190
SONUÇ	192
KAYNAKÇA	196
EKLER	200

I.BÖLÜM

1. OZAN AHMET POYRAZOĞLU'NUN HAYATI

1.1.Poyrazoğlu'nun Ailesi

Kütüğü okuma yazma bilen akrabaları tarafından yazıya geçirilen Poyrazoğlu'nun babası Enver Bey'dir. Enver Bey'in babası ise Erciş'te Seyyit Muhammed Berzenci Hazretlerinin zakir başıdır, kâdiridir. Enver Bey, Kur'an eğitimi vermiş ve birçok öğrenci yetiştirmiştir. Poyrazoğlu'nun annesi ise Gülli Ana'dır. Poyrazoğlu'nun sekiz kardeşi bulunmaktadır.

Poyrazoğlu'nun ailesi Erciş'e güneyden gelmiştir. Barak Türklerinin Poyraz (Poyraz oğulları) aşiretindedir. Sülalenin asıl soyadı Coşkun'dur.

Ferhat Ağa

(Uzun Ferhat)D? Ö?

I

Mehmet Ağa

(Erzurum) D? Ö?

I

Boyraz Ağa

(Ağ Boyraz) (Erzurum)

D:1753-Ö:1841

I

Yusuf Ağa

(Erciş) D:1778-Ö:1850

I

Boyras Ağa

(Küçük Boyraz) Erciş D:1832-Ö:1902

I

Hafız Asker

(Erciş) D:1868-Ö:1945

Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun âşıklık geleneği ile tanışmasında ailesinin büyük bir payı bulunmaktadır. Poyrazoğlu'nun babası Enver Bey, Kur'an eğitimi vermesinin yanı sıra nefes ve deyiş bilgisine de sahiptir. Âşık havalarını yorumlar ve seslendirir. Gülli Ana ise âşıklamalar söyler. Poyrazoğlu, ilk ustasının annesi olduğunu belirtir: *“(Gülli Ana) Bir bakıma ustam sayılır. Çünkü hep onu dinlerdim. Vefatına bir gün kala başucundaydım. “Ana nasılsın?” diye sordum. Bana “Defterin yanında mı?” dedi. Ben de “ Hemen buluruz” dedim. Kalem defter hazırladım. Ağlaya ağlaya irticalen şöyle duygu yüklü sözler okudu:*

Dinle oğul, dinle diyim derdimi

Ölürem, ölmirem, canım çıkmiyi

Felek büktü kametimi belimi

Ölürem, ölmirem, canım çıkmiyi

*Gözyaşımı yağmur gibi ekirem
Aparıram deryalara dökirem
Otuz yıldır ben bu derdi çekirem
Ölürem, ölmirem, canım çıkmiyi*

*Men Gülliyem oğul dertler anası
Soldu gitti ellerimin kınası
Yıkıldı ömrümün çüktü binası
Ölürem, ölmirem, canım çıkmiyi (Poyrazoğlu, 2006: 36-37)*

Poyrazoğlu'nun annesi Gülli Ana, başka âşıklar tarafından da tanınmaktadır.
Gülli Ana'nın vefatı üzerine Âşık Şadi (Haydar Hoca) ağıt yazmıştır:

*Gitti Seyyitlerin başı sultanı
Methini yapmakta kalem kan ağlar
Sahipsiz bıraktı hep derviş anı
Seyrettim Erciş'i âlem kan ağlar

Seyyit Abdolvahap canların canı
Sendin bütün şark elinin sultanı
İrtihalin yaktı Erciş'i Van'ı
Ağlar didelerim dilim kan ağlar*

Ey Şadi vâsfını yap o sultanın

Dem be dem yaş döksün çeşmi giryanın

Seyyit Abdolvahap o kutlu canın

Gözlerimden akan selim kan ağlar (Poyrazoğlu, 2006: 37-38)

Poyrazoğlu'nun ağabeylerinden Ömer Coşkun, hikâye geleneğini bilen irticali yüksek olan bir âşıktır. Mahlası Kadri Ümmani'dir. Saz çalmayı bilmemektedir.

Yetiştikleri ortamın âşıklar üzerinde etki bırakması yadsınmaz bir gerçektir. Ustalık derecesine ulaşmak için gereken yetiştirme ve olgunlaşma sürecini, yeteneğin yanı sıra sosyo-kültürel ortam belirlemektedir. Fuat Köprülü de sanat ürünü ortaya koyan âşıkların yetişmesinde sosyal çevrenin önemi üzerinde durmaktadır. Sanat ürünleri, toplumun yapısından soyutlanamaz. Bunlar, toplumsal ilişkilerden doğan olgulardır. Sanat ürünü yaratan âşıkları daha iyi değerlendirebilmek için onların hangi çevrelerde yetiştiklerini, yetiştirme biçimlerini bilmek gerekir. Bu nedenle âşıkların yetiştiği sosyal çevreler son derece önemlidir. Hem âşığı hem de eserini anlayabilmek için onu yaratan toplumsal çevrenin maddî ve manevî bütün koşullarını göz önünde tutmak gerekir (Köprülü, 1962: 21).

Ozan Ahmet Poyrazoğlu yetiştiği sosyal çevre bağlamında şanslıdır, çünkü onun dört bir yanı âşıklar ve âşıklığa gönül vermiş insanlarla kaplıdır. Poyrazoğlu'nun dayısı Kerem Canpolat'ın yazıhanesi, âşıkların uğrak yeri olarak bilinmektedir. Erciş'e gelen bütün âşıklar Canpolat'ın yazıhanesine gelmekte, eğer geceyi Van'da geçirmeleri gerekiyorsa Canpolat tarafından konuk edilmektedir. Canpolat, bazı âşıkların anlattığı hikâyeleri daktiloyla yazıya geçmiştir. Kars'tan Pasoflu Âşık Müdâmi bunlardan biridir. Poyrazoğlu, Âşık Deryami, Âşık Ümmani

Can, Âşık Mihmani (Ağrılı), Âşık Reyhani, Sosgetli Mehmet, Dursun Cevlani, Davut Sulari, Karslı Mihmani (Mezreli), Âşık Ceylani, Murat Çobanoğlu, Âşık Figani gibi âşıkları dayısı aracılığıyla tanıma imkanı bulmuştur.

Poyrazoğlu'nun beslendiği kaynaklardan bir diğeri teyzesi Aslın (Göral- Aslı Eze) ve teyzesinin eşi Abdurrazak Hoca'dır. Poyrazoğlu "Ercişli Emrah ile Selbi Han" hikâyesi ile "Senem Gelin" hikâyesini Aslın Hanım ile Abdurrazak Hoca'dan derlemiştir.

1.2. Doğumu, Gençliği ve Âşık Olması

1951 yılının haziran ayında, perşembe günü, Gülli Ana evinin avlusunda yaprak dolması sararken sancısı başlar ve oğlu Ahmet'i orada doğurur.

Ahmet Poyrazoğlu'nun altı yaşına kadar dili lâldır, konuşamaz. Annesi bu çocuk lâl kalacak diye üzülür. Poyrazoğlu, geceleri uykuya daldığında yüzlerini göremediği kişiler tarafından alınıp uçurulur. Daha sonra da bu kişiler Ahmet'i renkli, allı yeşilli alevlerin içerisine atarlar. Neler olduğuna anlam veremeyen Poyrazoğlu, "Ben yandım!" diye bağırarak annesine sarılır. Bu olağanüstü hâl uzunca bir süre devam eder. Devam ettikçe de Poyrazoğlu'nun dili çözülmeye başlar. Ancak, geniş, uzun elbiseli adamlar gelecekler ve kendisini tekrar uçurup ateşlerin içerisine atacaklar diye çok korkar.

Poyrazoğlu'nun annesi oğlunu Seyyid Muhammed Efendi'nin türbesine götürür. Oradan da Seyyid Abdülvahâb Efendi'nin evine götürür. Poyrazoğlu, Abdülvahâb Efendi'nin elini öper, o da Poyrazoğlu'ya okur, başına elini sürüp okşar. Poyrazoğlu orada uyuyakalır. O günden sonra rahatlar, dili çözülür. Kendi kendine türkü mırıldanmaya başlar.

Poyrazoğlu'nun ağabeyi Ömer Ümmani, kışları bir kahvede âşıklık yapmaktadır. Bir gün elinde çok güzel bir sazla gelir. Poyrazoğlu, sazı görünce yıllardır aradığı şeyi bulmuş gibi sevinir.

Ağabeyi sazı duvara asar ve kimsenin dokunmaması gerektiğini söyler. Ertesi gün evde kimse yokken saza dokunmak için can atan Poyrazoğlu, sazı duvardan indirir ve tellerine vurmaya başlar. Ancak tellere çok hızlı vurduğu için sazın telleri kırılır. Sazı yerine öylece koyarak dışarı kaçar. Akşam Ömer Ümmani eve gelip sazın tellerinin kırılmış olduğunu görünce çok sinirlenir. Telleri kimin kıldığını sorar, annesi de evde Ahmet'in olduğunu söyler. Ahmet Poyrazoğlu gece eve korkarak gelir. Ağabeyi, sazın tellerini kendisinin kırıp kırmadığını sorar, Poyrazoğlu ses çıkarmayınca ona bir iki sille atar, sazı da götürür. Poyrazoğlu, sazın şeklini düşünerek telgraf tellerinden ağaç kütüğü ile bir saz yapar. Evin samanlığına giderek orada kendi kendisine türküler söylemeye başlar.

Daha önce de bahsedildiği gibi Poyrazoğlu'nun ailesi âşıklık kültürüne uzak insanlar değillerdir. Poyrazoğlu'nun ailesi içerisindeki herkes Âşık Emrah ve diğer âşık hikâyelerini anlatmaktadırlar. Enver Hoca, Emrah havalarını okumaktadır. Gülli Ana da eşinden geri kalmaz. Ağabeyi Ömer, Ümmanî mahlasıyla âşıklık yapmaktadır. Dayısı Kerem Canpolat'ın yazıhanesi âşıkların konak yeri olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda Poyrazoğlu çocukluğu ve gençliği boyunca âşıklarla iç içe yaşar.

Erciş'te Ramazan akşamları ve kış geceleri Âşık Davut Telli'nin oğlu Âşık Emin Telli âşıklık sanatını icra ederken Poyrazoğlu da onun yanına gitmeye başlar. Bir gün zorla onu da söyletirler. Herkes Poyrazoğlu'nu ayakta alkışlar. Her gün

gelmesini söylerler. Ancak Emin Telli ona fazla yer vermez. Bunun üzerine Poyrazoğlu, arkadaşı Revnak Özalkan'dan saz ödünç alır ve Adilcevaz'a gider. 10 Şubat 1970 yılında Adilcevaz'dan Ahlat'a geçer. Ahlat'ta 15 gün kalır. Hem geceleri hem de gündüzleri sanatını icra eder.

Poyrazoğlu, Ahlat'ta bir kahvehanede sanatını icra ederken oradaki dinleyiciler tavanı göstermeye başlarlar. Tavanda bir mendil asılı durmaktadır. Poyrazoğlu'ndan mendilin içinde bulunan iki şeyi söylemesini isterler. Böylece onu tasdik edeceklerdir. Poyrazoğlu, "Ey dostlar, ağalar gayib-i Allah'tan başka, bir de onun bildirdiği kişilerden başkası bilemez. Benim ne haddime, bilsem gider define çıkarırım." der, ancak kimse onu dinlemez. Poyrazoğlu bunun üzerine;

Aşkın iğnesiyle dikilen dikiş

Kıyamete kadar sökmez imiş

Ben bağrımı toprak sandım taş imiş

Meğer taşa tohum ekilmez imiş

der. Bunun üzerine muammayı asanlar ayakta alkışlarlar. Mendili indirirler. Mendilde bir iğne bir de Ahlat taşı bulunmaktadır. Poyrazoğlu'nun söylediği dörtlük Kayserili âşık Seyranî'ye aittir. Poyrazoğlu'na göre, belki de dörtlüğü Allah söyletmiştir ya da Seyranî'nin hikmeti ulaşmıştır.

1.3. Eğitimi ve Öğretmenliği

Poyrazoğlu, ilk, orta ve lise eğitimini Erciş'te tamamlamıştır. Dışarıdan Alparslan Öğretmen Okulu'na devam ederek oradan mezun olan Poyrazoğlu Eskişehir Açık Öğretim Fakültesi'ni bitirmiştir.

Poyrazoğlu, 1971-1972 yıllarında öğretmenlik mesleğine başlamıştır. 1983-1984 yıllarına kadar Van ve civarında öğretmenlik yaptıktan sonra İstanbul'a atanmıştır. 1997 yılında İstanbul'da emekli olmuştur.

Poyrazoğlu, eğitim hayatıyla âşıklığı bir arada yürütmüştür. Özellikle üniversite yıllarında sanatını icra ederken kazandığı paranın kendisine çok yardımcı olduğunu belirtmektedir. Öğretmenlik mesleğine başladığında da âşıklığını bir kenara bırakmayan Poyrazoğlu, âşık meclislerine katılarak çalıp söylemiş, mesleğinin elverdiği ölçülerde farklı yerlerde sanatını icra etmiştir.

Mesleği dolayısıyla birçok yer gezen Poyrazoğlu, bunu hem mesleğinin bir parçası hem de âşıklığın gereği olarak görmektedir. Âşıklık geleneği gereğince âşık elinde sazı, dilinde sözü diyar diyar gezmelidir. Poyrazoğlu, kendisini o dönemde göçebe âşık olarak nitelendirmektedir. Ancak konar göçer âşıklara genel olarak bakıldığında onların özellikle yerleşik düzene geçmeyi kabul etmeyen, yaşadıkları çatışmaları şiirlerine aktaran ve şiirlerinde göçebe hayatın yoğun izleri görülen âşıklar olduğu görülmektedir. Bu âşıklar arasında Karacaoğlan ve Dadaloğlu önde gelmektedir. Dadaloğlu'nda Osmanlı'yla ilgili çatışmalar, tanıklık ettiği olaylarla ilgili şiirlerde epik karakter görülmektedir. Bu âşıklarda tabiat dekoru kuvvetlidir. Dağ ve yayla hayatına ait izler, en canlı tespitler şiirlerde yer alır (Başgöz, 1968: 13). Poyrazoğlu, her ne kadar elinde sazı diyar diyar dolaşsa da onun şiirlerinde tabiat tasvirleri geniş yer tutmaz. Yaşanılan çatışmaların anlatılması da söz konusu değildir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi 1997 yılında emekli olan Ozan Ahmet Poyrazoğlu, günümüzde de sanatını icra etmeye devam etmektedir.

Poyrazoğlu'nun "Beni Soranlara" şiiri aslında onun kim olduğunu âşikâr etmektedir:

BENİ SORANLARA

Bana derler Poyrazoğlu
Ben bu yurdun ozanıym
Karsta Murat obanoğlu
Erzurum'da Reyhanî'yim

Rahat lokma yiyemeyen
Kutnu kumaş giyemeyen
Meramını diyemeyen
Dillerin tercümanıym

Ozanıym ben her yanın
Âşığıym bu vatanın
Emrah ile Selbi Hanın
Bağının bahçıvanıym

II. BÖLÜM

2. OZAN AHMET POYRAZOĞLU'NUN SANATI

2.1.Âşıklık ve Günümüz Âşıklık Geleneği

Türk halk edebiyatı içerisinde âşık edebiyatı çok önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle âşıklar ve âşıkların yarattığı ürünler Türkologlar tarafından yoğun ilgi görmektedir. Âşık teriminin bu güne kadar pek çok tanımı yapılmıştır.

Arapça seven, tutkun anlamına gelen âşık sözcüğü 14-15. yüzyıllardan itibaren Anadolu'da Türk kültür ve edebiyatını etkisi altına almaya başlayan Arap-İslam edebiyatının etkisiyle, eski geleneklere bağlı kalarak dinî-tasavvufî konularda şiirler söyleyen halk şairleri için kullanılmaya başlanmıştır. Daha sonraki yüzyıllarda, gelenek içerisinde belirli kurallara göre yetişen ve kendine özgü değişik şekil, tür ve konuda, sazlı veya sazsız türkü söyleyen halk şairleri, âşık adını almış ve âşık diye bilinmişlerdir (Aslan, 2011: 200).

Âşıklar, saz çalan, usta-çırak ilişkisi içinde yetişen, bir edebiyat geleneği oluşturan, doğaçlama şiir söyleyen, atışma yapabilen, bade içtiğini belirten veya bu özelliklerin bir bölümünü bünyelerinde toplayan şairlerdir (Artun, 2009: 3).

Âşık, şiirini hem üreten hem de icra eden sanatçıdır. Genellikle düğünlerde, kahvehanelerde, şenliklerde, toplantılarda karşımıza çıkmaktadırlar. Âşıklar, içinde

buldukları toplumun gelenek göreneklerini, örf ve adetlerini, sosyal hayatlarını, yaşadıkları çalkantıları şiirlerine aktarmaktadırlar. Bu bağlamda âşıkların kendisini yetiştiren toplumun sözcüsü olduğu söylenebilir. Âşıklar nasıl ki toplumun yaşamını, yaşamından yansıyanı şiirine aktarır, bu bağlamda toplumun değişiminden de etkilenir. Zira toplum değiştikçe sanatçının aynasına yansıyan görüntüler de değişmektedir.

Toplumların yaşadıkları çalkantıların, savaşların, sosyal olayların kültür ve edebiyatlarına yansıdığı yadsınmaz bir gerçektir. Geriye dönüp Türk toplumuna ve onun yüzyıllar içerisinde kendini katarak ürettiği edebiyatına bakıldığında hızlı bir değişim ve gelişim yaşandığı görülür.

Türklerin İslamiyet'ten önce çeşitli inanç sistemlerini kabul ettiği bilinmektedir. Semavi bir din olan İslamiyet'i kabul eden Türkler, eski inanışlarını İslamiyet'e yansıtmışlardır. Yani kabul ettikleri dinle eski inanışlarını yapabildikleri oranda uzlaştırmış, inançları birbirleriyle desteklemişlerdir. Edebiyat bağlamında bakıldığında ise inançlar edebiyata yansımış; bunun yanında edebiyat, toplumun sosyal hayatı, kültürü ile yoğrularak gelişmiştir. Âşık edebiyatı genel olarak incelendiğinde onun ozan- baksı edebiyatı geleneği, İslamiyet'le birlikte gelişen tasavvufî düşünce ile Osmanlı sosyal hayatı ve gelenek görenekleriyle yoğrularak oluşturulduğu görülür.

İslamiyet, inanç sistemleri, gelenekler, görenekler, sosyal hayat az önce de belirtildiği gibi âşık edebiyatını etkilemiştir. Bu bağlamda değişen sosyo-kültürel şartlar, toplumun duyuş ve düşünüşü dolayısıyla âşık edebiyatı kutsallıktan arınarak bireyselleşmiştir.

Tanzimat, Meşrutiyet, Birinci Dünya Savaşı Türk toplumunu ve günlük yaşayışını derinden etkilemiştir. Toplumsal yaşamda geleneksel yapı yer yer çatlamaya hatta kırılmaya, benimsenen değerler yerini başka değerlere bırakmaya başlamıştır. Halk doğan yeni kültür ortamına uyum sağlamaya çalışırken aynı bocalamayı âşıklar da yaşamış ve az önce bahsedilen bireyselleşme daha da artmıştır.

Eski ile yeni arasında sıkışıp kalan halkın yanında âşıklar daha çok gelenekçi olarak karşımıza çıkmaktadır. Âşıklar yeninin özümsemesinin yanındadır. Olan olmuş biten bitmiştir. Bu bağlamda insanlara düşen değişime ayak uydurmak, ancak bunu özümseyerek yapmaktır. Âşıklar, değişen şartlara ayak uyduramayıp kişilik bozuklukları gösteren özünden uzaklaşarak davranışlarını kontrol edemeyen bireyleri ve âşıkları eleştirmektedirler.

1950 yılından sonra Türkiye, büyük bir yapısal değişim geçirmiştir. Köylerden kentlere yoğun göçler yaşanmıştır. Özellikle büyük kentlerde nüfus yoğunlaşmıştır. Bu yoğunlaşma beraberinde işsizlik, yol, su, elektrik, gecekondulaşma gibi sorunlar getirmiştir. Köyden gelen insanların kentlerdeki tutunma çabaları edebiyatı da etkilemiş, özellikle âşıkların şiirlerine konu olmuştur. Köy kültürü ile şehir kültürünün karşılaşması insanların bocalamasına neden olmuştur. Bu da geleneksel kültürü etkilemiştir. Köylüyle kentlinin aynı şiir ortamında yaşamaları, toplumdaki çok yönlü ve hızlı değişim âşık geleneğinin köklü bir değişikliğe uğramasına neden olmuştur (Başgöz, 1977: 252).

Sosyal değişim sonucu olarak, âşık şiiri en belirgin özelliklerinden biri olan sözlü yaratılır ve sözle yayılır olmaktan çıkmıştır. Günümüzde doğaçlama şiir söyleyen âşıklar olmakla birlikte saz eşliğinde topluluk karşısında doğaçlama şiirler

söyleyen âşık tipinin yerini yazan, saz çalmayı biliyorsa yazdığı şiiri sazla söyleyen âşık tipi almaya başlamıştır (Artun, 2009: 210).

Teknolojinin gelişmesi günlük yaşamda birçok kolaylık sağlamıştır. Özellikle kitle iletişim araçlarının artması âşıkları da etkilemiştir. Kitle iletişim araçları bir nevi sözlü geleneğin işlevini üstlenmiş, âşık şiirinin yayılmasını sağlamıştır. Eskiden âşığın şiirlerini insanlara duyurmak için diyar diyar gezmesi gerekirken günümüzde âşık kendi şehrinin dışına çıkmadan CD ya da kasetleriyle ülke içinde ya da dışında dinlenebilir, bilinebilir hale gelmiştir. Teknolojinin bu bağlamda âşığa avantaj sağladığı yadsınmaz bir gerçektir. Ancak âşıklık geleneğini besleyen sözlü geleneğin giderek zayıfladığı da belirtilmelidir.

Teknolojinin gelişmesi, sosyal hayatın farklılaşması, insanların duyuş ve düşünüşünün değişmesi âşıklık geleneğini bilen ve âşıkları denetleyebilen dinleyici kesiminin giderek azalmasına neden olmuştur. Hem usta âşıkların hem de onları denetleyen dinleyici kesiminin azalması âşık toplantılarının gelişigüzel, geleneksel bilgilerden yoksun olarak devam etmesine yol açmıştır. Yine usta çırak ilişkisinin bozulması hem geleneğin yeni kuşaklara aktarılmasını zorlaştırmış hem de âşık toplantılarında, fasıllarda, şenliklerde, usta malı şiirlerin söylendiği hatırlatma, canlandırma bölümlerinin çoğu kez atlanmasına neden olmuştur. Âşıklık geleneğiyle yeterince yoğrulmayan âşıkların ayak, nazım türleri, nazım şekilleri, âşıklık kuralları, âşık toplantı ve fasıllarının düzeni gibi âşık edebiyatının temel bilgilerinden yoksun olarak sanatlarını icra etmeye çalıştıkları görülmektedir.

Nüfusun artması, insanların kalabalıklaşması sonucunda sesin daha iyi çıkması ve geniş halk kitlesi tarafından duyulması amacıyla elektronik ortamlar

kullanılmaktadır. Bu duyulabilme açısından avantaj sağlasa da ezginin bozulmasına neden olmaktadır. Değişen sosyo ekonomik şartlar ve sosyal düzenle birlikte kopuzun yerini saza bıraktığı bilinmektedir. Günümüzde ise saz yerini elektronik saza bırakmasa da sazın kullanım alanının daraldığı görülmektedir.

Yaşanılan değişim ve gelişimler âşıklık geleneğinin alanını daraltıp âşıkların yetişme koşullarının değişmesine yol açsa da âşıklık geleneğinin yok olma sürecine girdiğinden bahsedilemez. Zira günümüzde âşıklık geleneğini ayakta tutan âşıklar bulunmaktadır. Bu âşıklar sazı, hece ölçüsünü ve âşık edebiyatı nazım biçimlerini kullanmaya devam etmektedir.

Yukarıda yer verdiğimiz âşık tanımlarından yola çıkarak Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun âşıklık geleneği içerisinde yetişmiş 21. yüzyılın önemli âşıklarından biri olduğunu söyleyebiliriz.

Poyrazoğlu'nun ailesinin âşıklık geleneğine aşına olması, nefes, deyiş bilgisine sahip olmaları Poyrazoğlu'nun bizzat geleneğin içinde yetişebilmesine olanak sağlamıştır. Dayısı Kerem Canpolat vasıtasıyla da âşık meclislerine katılabilen ve birçok âşıkla tanışabilen Poyrazoğlu kendisini geliştirebilmiş, yeteneği sayesinde de günümüze kadar ulaşmıştır.

Küçük yaşta saz çalmaya başlayan Poyrazoğlu, 1970'li yıllarda elinde sazıyla Ahlat'a gelmiş ve kendisinin deyimiyle âşıklık diplomasını orada almıştır. Kahvehanelerde, âşık toplantılarında sanatını icra eden Poyrazoğlu, özellikle üniversite yıllarında âşıklığın kendisine maddi ve manevi birçok yararının olduğunu vurgulamaktadır.

2.2. Derleme Çalışmaları

Poyrazoğlu, eğitimini daha önce de belirttiğimiz gibi Sınıf Öğretmenliği üzerine tamamlamıştır. Mesleği dolayısıyla birçok şehir görme imkânı bulan Poyrazoğlu, gittiği yerlerde sanatını icra etmeye devam etmiştir. Sazı elinde, sözü dilinde olan Poyrazoğlu, âşık meclislerine katılmasının yanı sıra gittiği yerlerde derleme çalışmaları da yapmıştır. Poyrazoğlu, derleme çalışmalarına büyük önem vermektedir. Ona göre âşıklık ve öğretmenlik birbirine çok benzemektedir. İkisinin de ortak amacı, insanları eğitmek ve yetiştirmektir. Bu bağlamda öğretmenliğiyle derleme çalışmalarını birlikte yürüten Poyrazoğlu, derleme yaptığı insanların birçoğunun vefat ettiğini, fakat ürünlerin derlemeleri sayesinde kaybolmaktan kurtulduğunu belirtmektedir (Poyrazoğlu, 2006: 40).

Ercişli Âşık Emrah'ın şiirlerini Erciş'ten başlayarak Van'a sınır köylerden ve Iğdır, Erzurum, Sivas, Kars ve Ardahan'dan derlemiştir. Poyrazoğlu derlediği Ercişli Emrah şiirlerini bir araya getirerek onları yayınlamıştır.

Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun gittiği yerlerde derleme çalışmaları yaptığını daha önce de belirtmiştik. Poyrazoğlu'nun yaptığı en önemli derleme çalışmalarından biri de Ermeni mezalimi ağıtlarının derlenmesidir. 1915-1916 yıllarında Ermeniler tarafından çeşitli işkencelerle insanlarımız öldürülmüştür. Ölen bu insanların ardından çeşitli ozanlar, analar, duyarlı insanlar tarafından ağıtlar yakılmıştır. Birçoğu yazıya geçirilmemiş halde bulunan ağıtları Poyrazoğlu derleyerek yazıya geçmiştir. Poyrazoğlu derlediği her bir ağıtın altına onu kaç yılında ve nerede derlediğini yazmıştır. Derlemesinin kaynağını da yazan Poyrazoğlu ayrıca

ağıtta geçen şahıs isimlerini, yer isimlerini tek tek açıklamıştır. Bu da derlemesine önem katmış, aynı zamanda derlemesini tarihi bir belge konumuna getirmiştir.

2.3. Hikâyeciliği

Sözlü kültür ortamında yaratılan ve anlatmaya dayalı bir tür olan halk hikâyeleri, Türk halk edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Toplumun değişip gelişmesi, halkın duyuş ve düşünüşünün farklılaşması edebiyata da yansımaktadır. Sosyal hayatta yaşanan bu değişim ve gelişimler özellikle sözlü kültür ürünlerini etkilemektedir. Halk hikâyelerine baktığımızda da yerleşik hayata geçişle birlikte ozan tipinin yerini âşık tipine bıraktığını ve hikâyelerdeki dışa dönük olan mücadelenin içe dönük olarak yapıldığını görürüz. Halk hikâyeleri günümüze yaklaştıkça topluma yönelmiş, zengin-fakir, padişahlık kulluk gibi sosyal farklılaşma ve problemler hikâyelerde yer almaya başlamıştır (Türkmen, 1998: 488).

Sözlü kültürün en önemli ürünlerinden bir olan halk hikâyelerinde anlatıcı ve dinleyici çok önemli bir yere sahiptir. Hatta hikâye anlatma geleneğinin yapı taşlarının anlatılan hikâyeye birlikte bu iki unsur olduğu söylenebilir. Ancak son yıllarda hikâye anlatma geleneğinin iyice zayıfladığı görülmektedir. Bu gelişmede değişen toplumsal şartlar ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması önemli bir rol oynamıştır. Pertev Naili Boratav'ın belirttiği gibi hikâye anlatan âşıklar varlığını korumakla birlikte, çoğunlukla dinleyicilerin üç beş gün süren hikâyeleri dinleme sabrını göstermedikleri görülmektedir. Bu nedenle günümüz âşıkları genellikle bir klasik hikâyenin tamamını anlatmak yerine hikâyelerden bazı bölümler sunmakla yetinmektedirler. Ya da son zamanlarda yetişen âşıkların tasnifi olan “Böyle Bağlar,

Necip Telli” gibi diğerklerine oranla daha kısa olan hikâyeleri tercih etmektedirler (Düzgün, 2010: 283-338).

Yukarıda da belirtildiğı gibi günümüzde halk hikâyesi anlatıcısı da dinleyicisi de azalmıştır. Bu bağlamda Ozan Ahmet Poyrazoğlu gibi hikâye anlatıcıları halk hikâyesi anlatma geleneğinin devamı için çok büyük bir önem arz etmektedir. Ercişli Emrah ile Selbihan hikâyesinin Erciş varyantını yazıya geçen Poyrazoğlu, Yaralı Mahmut, Senem Gelin, Köroğlu, Hasan Bey, Kel Sefer, Dağıstanlı, Vanlı Gökçek Rıza, Ali Han Bey, İzzet Bey, Necip Bey gibi türkölü hikâyeleri icra etmektedir. Bunların dışında bir de kendi tasnif ettiğı “Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi” bulunmaktadır.

2.4. Metinlerarasılık ve Ozan Ahmet Poyrazoğlu

Julia Kristeva, postmodern eleştiri alanında, bir metnin başka metinlerle, başka söylemlerle kurduğı ilişkileri ve söylemin sürekli olarak başka söylemlere açık olduğı, her söylemin aynı zamanda başka söylemlere yer vererek bir çokseslilik özelliğıyle belirlediğı olgusunu göstermek için “metinlerarası” kavramını ortaya atmaktadır (Kolcu, 2010: 299-305). Bu bağlamda denilebilir ki, oluşturulan ürünler birbirlerini desteklemekte, beslemektedir. Artık okunan bir şiirin içinde destanlardan bir parça, bir romanın içinde türkölü hikâyesi görmek mümkündür. Bütün bunlar metinlere bir çokseslilik kazandırmaktadır. Özellikle sözlü kültür ürünleri için, onların kuşaklara aktarılması için metinlerarasılık daha da önemli görölmektedir. Zira ürünlerin kalıcılığı artmaktadır. Ozan Ahmet Poyrazoğlu, “Kelebekler Sonsuza Uçar” filminde yine Ozan Ahmet Poyrazoğlu olarak karşımıza çıkmaktadır. Filmde âşık olarak bulunan Poyrazoğlu’nun sanatını icra ettiğı görölmektedir. Filmde bir

ozana ve onun sanatına yer verilmesi, âşıklık kültüründen yararlanılması hem filme çoksesli bir boyut kazandırmış hem de film aracılığıyla günümüzde seyircisini bir hayli kaybetmiş olan âşıklık geleneğinin farklı bir seyirci kitlesiyle buluşmasına vesile olmuştur.

Sanatların, oluşturulan ürünlerin birbirlerini desteklemeleri ve beslemelerinin bir başka yolu da uyarlamalarda karşımıza çıkmaktadır. Halk hikâyelerinin halkın ortak estetik değerleri, duyusu ve düşüncesinden doğduğu bilinmektedir. Yani halk hikâyeleri halkın içinde doğup yine ona hitap etmektedir. Opera da yine halkın yüksek estetik zevkine hitap etmektedir. Poyrazoğlu, “Ercişli Emrah ile Selbi Han” opera ve balesinin öykü çalışmasını yapmıştır. Yine uzunca bir süre tam seyirci kapasitesiyle gösterimi yapılan operanın ekibinde de yer alarak bazı sahnelerde sahnenin arkasında saz çalıp söylemiştir.

2.5. Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun Sıkça Kullandığı Temalar

Âşıklar, halkın ortak duygu ve düşüncelerini dile getirmeleri bakımından Türk kültürünün korunmasında kültür taşıyıcıları olarak görev yapmaktadırlar. Âşıklar dışa dönüktür, siyasal ve toplumsal olaylara karşı duyarlıdırlar. Âşık, tanık olduğu, yaşadığı ve duyduğu olumsuz durumları yargılar ve eleştirir. Âşıkların şiirlerinde öğreticilik ön plandadır. Güncel olayları, halkın ilgisini canlı tutacak şekilde işlemektedir. Onları içinde buldukları toplumun birer sözcüsü olarak değerlendirmek mümkündür. Âşıklar yaşanan olaylara ayna tutmakta insanları sevgi, barış, kardeşlik ortak paydasında buluşturmaya çalışmaktadırlar. Dönemin sosyal, ekonomik çarpıklıkları, değişen yozlaşan değerler şiirlerine konu olmaktadır. Onların öğütleri yararlı ve denenmiş yaşam kesitleridir (Artun, 2009: 213-214).

Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun Şiirlerine bakıldığında, Şiirlerinde hemen hemen her konuya yer verdiği grlmektedir. Poyrazoğlu, ilk bakıŐta göze çarpan lirik üslubuyla gzellemeleler yazarken toplumsal sorunlar karşısında sessiz kalmamış ve kalemini bir kılıç ustası gibi kullanmıştır. Toplumun, insanların aksayan yönlerini eleŐtirmıŐ ve oğtler vermiştir. Günlük yaşam, sosyal hayat ve yaşanılan aksaklıklar Şiirlerine konu olmuştur. Hatta geniş izleyici kitlesi bulunan diziler bile Poyrazoğlu'nun eleŐtirilerine konu olmuştur. Örneğin tarihten yola çıkılarak senaryolaŐtırılan fakat aksayan yönleri bulunan ‘‘Muhteşem Yüzyıl’’ dizisi, Ozan Ahmet Poyrazoğlu tarafından eleŐtirilmiŐtir ve senaryonun Türk toplumuna uymadığı belirtilmiŐtir.

Poyrazoğlu neslim hâstır

Bu senaryo bize terstir

Seyrettiğin Bizanıstır

O muhteşem yüzyıl değil

2.6. ‘‘Ozanlık’’ ve ‘‘ÂŞıklık’’

Fuat Köprülü en eski Türk Şairlerinin ‘‘sahir-Şairler’’ olduğunu belirterek farklı Türk boylarında bu Şairlerin ‘‘Şaman’’, ‘‘oyun’’, ‘‘kam’’, ‘‘baskı’’, ‘‘ozan’’ gibi isimlerle anıldığını ifade etmektedir. Din adamlığı, hekimlik, sanatçılık gibi birçok görevi bünyelerinde toplayan bu insanlar halk arasında büyük sayđı ve ilgi görmektedir. Köprülü'ye göre Türk boylarındaki iş bölümünde zamanla meydana gelen deđiŐiklikler çeşitli meslek gruplarının oluŐmasına yol açmıştır. Yine Köprülü'ye göre meydana gelen deđiŐiklikler, bu görevlerin farklı kişiler tarafından icrasına yol açmıştır. Köprülü, bu bağlamda özellikle ‘‘baskı’’ ve ‘‘ozan’’ isimleri

üzerinde durur. Baksıların en eski dönemlerde, müzik eşliğinde büyü yapan, şiirler okuyan, gaibden haber veren, hekimlik eden kamlar, olduğunu söyler. Ozan ise “Oğuzların Baksı mevkiinde ve onunla aynı mânâda kullandıkları *Ozan* kelimesine gelince, Yakutlardaki *Oyun-Şaman* kelimesinin aynı gibi görünen bu kelime, bizim bugün *Âşık* dediğimiz halk şair musikişinaslarına verilen eski isimdir.” şeklinde tanımlanır. Fuat Köprülü “ozan” kelimesinin Dede Korkut Kitabı’nda da yer aldığına dikkat çekmektedir (Köprülü, 1989: 57-72).

Öcal Oğuz, Fuat Köprülü’nün değerli araştırmalarından yola çıkarak XV. yüzyıla kadar varlığını devam ettiren “ozan” yerine, XIII. yüzyıldan başlayarak yavaş yavaş yerleşen ve XVI. yüzyılda belirginleşen “âşık” teriminin bu yüzyıldan belli özelliklere sahip olan şairlerin genel adı haline geldiğini belirtmiştir (Oğuz, 1994: 19).

Saim Sakaoğlu, “saz şairi sahasında örnek veren ve bazı vasıflarıyla birbirlerinden ayrılan şairlerimizi ortak bir ad altında, ‘âşık’ adı altında toplamayı, birbirlerine göre farklı olan vasıflarına ise ikinci bir isim vermeyi” teklif etmektedir (Sakaoğlu, 1986: 247-251).

Dilaver Düzgün’e göre XV. yüzyıldan sonraki uzun bir süre içinde “âşık”ı karşılamak üzere “ozan” kelimesinin kullanımına sık rastlanmamaktadır. XX. yüzyılın ortalarından, özellikle 1970’li yıllardan itibaren âşıkların adı olarak tekrar ozan kelimesi tercih edilmiştir, fakat bu adlandırma bazı bilim adamı ve araştırmacıların tepkisine neden olmuştur. Son zamanlarda ise “ozan” ve “halk ozanı” terimlerinin çok sık kullanıldığı görülmektedir. Hatta bazı gelenek temsilcilerinin kendilerini zaman zaman “âşık” yerine “ozan” veya “halk ozanı”

terimleriyle tanıttıkları görülmektedir. Düzgün bu durumu “ozan” kelimesinin geniş çevreler tarafından kabul görmesine karşın “âşık” kelimesinin daha çok “birbirini seven” anlamında kullanılmasına bağlamaktadır (Düzgün, 2010: 283-338).

Ahmet Poyrazoğlu, kendini “ozan” olarak takdim etmektedir. Hatta ozan kelimesi ismiyle bütünleşmiş Ozan Ahmet Poyrazoğlu olarak kabul görmüştür. Poyrazoğlu neden ozan ismini kabul ettiği konusunda, isimler üzerinde ayırım yapmadığını, “âşık” ismini de “ozan” ismini de kullandığını, fakat ozan isminin daha fantezi olduğu ve kulağa daha hoş geldiği için tercih ettiğini belirtmektedir. Poyrazoğlu’na göre insanlar “âşık” kelimesinin gerçek anlamını bilmemektedir. Bu bağlamda kelimenin anlaşılması zordur. Poyrazoğlu, isim meselesinin aynı zamanda ilk takdim ve halkın benimsemesiyle ilgili olduğunu düşüncesini savunmaktadır. İnsanlar onu Ozan Ahmet Poyrazoğlu olarak benimsemişleridir. “Âşık Veysel” adı “Ozan Veysel” olarak anılınca insanın kulağı onu yadırgamaktadır. Bu alışmışlıkla ilgilidir.

2.7.Katıldığı Etkinlikler ve Kazandığı Ödüller

Ozan Ahmet Poyrazoğlu, Türkiye’de dolaşmadığı neredeyse hiçbir yerin kalmadığını belirtmektedir. O sazı elinde imkânları elverdiği ölçüde gezmiş, sanatını icra etmiştir. Mardin, Hakkâri gibi birkaç il dışında neredeyse bütün illeri dolaşan ve düzenlenen âşık şenliklerine katılan Poyrazoğlu, yurtdışında da davet edildiği şöenlere iştirak etmiştir. Daha önce de belirttiğimiz gibi Poyrazoğlu birçok sohbet, şenliğe, âşık meclislerine ve şöenlerine katılmıştır. Poyrazoğlu, katıldığı bu etkinliklerde âşıklık geleneğinin bütün dallarında başarılı olduğunu; özellikle atışma, koçaklama, güzelleme, divan, tecnis, ayaklı tecnis, semaî, musammat koşma, destan,

taşıma dallarında doğaçlama olarak üstün bir yeteneğine sahip olduğunu göstermiştir. Katıldığı Erzurum Atatürk Üniversitesi'nin düzenlediği Âşıklar şölenlerinde atışma dallarında birinci olmuştur. Atatürk'ün 100. doğum yıldönümü dolayısıyla TRT'nin düzenlediği yarışmada mansiyon; 1982 ve 1983 yıllarında Ağrı'da yapılan âşıklar Şöleni'nde atışma ve güzelleme dallarında birincilik ödülleri kazanmıştır. Erciş'te yapılan Âşık Emrah Şenlikleri'nde de atışma ve hikâyeli türkü dalında üç yıl üst üste birincilik almıştır. Yine 1986 yılında İstanbul Şiirserverler Derneği'nin yaptığı yarışmada atışma birinciliğini kazanmıştır. Ayrıca Konya Âşıklar Bayramı'nda hikâyeli türkü dalında altın madalya kazanmıştır (Halıcı, 1992: 372).

Poyrazoğlu'nun katıldığı bazı etkinlikleri şöyle sıralayabiliriz:

- 1) 1981 Erzurum Atatürk Üniversitesi'nin düzenlediği Âşıklar Şöleni,
- 2) Ankara 1981 Atatürk'ün doğumunun 100. Yılı TRT Yarışma Şöleni
- 3) 1982 Âşıklar Şöleni,
- 4) 1983 Erzurum Atatürk Üniversitesi Âşıklar Şöleni,
- 5) 1984 Ercişli Âşık Emrah Şöleni,
- 6) 1985 Konya Âşıklar Bayramı,
- 7) 1986 Selçuk Üniversitesi Âşıklar Şöleni,
- 8) 1979 Silifke Âşıklar Şöleni,
- 9) 1986 Mut Karacaoğlan Şenliği,
- 10) 1986 Gülhane Âşıklar Şenliği,
- 11) 1986 Osmanlı Âşıklar Şenliği,
- 12) 1986 İstanbul Katibi Şenliği,
- 13) 1988 Kayserili Seyranî Şenliği,

- 14) 1988 Osmanlı Söğüt Şenliği,
- 15) 1990 İstanbul Bağcılar Âşıklar Şenliği,
- 16) 1997 Kartal Kültür Şenliği,
- 17) 1990 Sivas Âşık Veysel Kültür Şenliği,
- 18) Eminönü Âşıklar Şenliği (6 kez).

Poyrazoğlu, İstanbul'da bir dernek kurarak kendisi gibi âşıkları bir araya getirmeye çalışmıştır. Bu dernek aracılığıyla da hem âşıklık geleneğini devam ettirmeyi hem de yapılan etkinliklerle âşıklarla halkı kaynaştırmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda 1999 yılında İstanbul Halk Ozanları Derneği kurulmuş ve Poyrazoğlu bizzat derneğe başkanlık etmeye başlamıştır. Ancak maddi imkânların elvermemesi dolayısıyla 2003 yılında dernek kapanmıştır.

Poyrazoğlu'nun bir âşık olarak en fazla sitem ettiği nokta âşıkların, popüler kültürün ön plana çıkardığı, medyanın takip ettiği fakat sanatçı olup olmadıkları tartışmalı olan insanlar kadar ilgi görmemesidir. Poyrazoğlu'na göre halk ozanları, tarih boyunca halkın her türlü duygusunu dile getirmekle kalmamış, yaşadıkları çağın tanıkları olarak mısralarına ses verip sazları eşliğinde geçmiş ve günümüzü geleceğe taşımışlardır. Ancak yaptıkları iş açısından aynı kulvarda olmalarına rağmen bazı çağdaşlarıyla aynı kefedeki değerlendirilmemektedirler. Poyrazoğlu'na göre bu çağdaşları birkaç kelimeyi bir araya getirip ikişer heceli nakaratlara bilgisayar desteğiyle hızlı tempolarda müzikler eklemekte ve kâğıt bebeklerle süslenmiş klipler çekmektedirler. Reklam odaklı ilişkiler de işin içine eklenmekte ve medya desteğiyle bu insanların yollarına güller döşenmektedir. Poyrazoğlu, âşıklara ilgi gösterilmemesinden, destek verilmemesinden yakınmaktadır.

Poyrazoğlu, yakınmalarına rağmen bu konuda olumlu gelişmelerin yaşanılacağına inanmaktadır. Zaten ilgili gösterilsin ya da gsterilmesin, Poyrazoğlu'na göre açıklar çağından ve çağının kültüründen sorumludur. Bu sorumluluğu yerine getirmek de aşığın kültürüne, insanına borcudur. Zira bir milletin toprağı düşman tarafından işgal edilirse toprak eninde sonunda geri alınabilir; fakat aynı Şey kültür için söz konusu değildir.

Ozan Ahmet Poyrazoğlu'na göre günümüzde çok ihtiyaç duyulan barış ve huzurun temini için sınır komşularımızla kültür tahkimi yapılmalı, onlarla iletişime geçilip birlik, beraberlik ve kardeşlik duyguları geliştirilmelidir. Örneğin Suriye'de, Irak'ta, İran'da ozanlık kültürünü çok iyi bilen insanlar bulunmaktadır. Poyrazoğlu, bu komşu ülkelerle kültür şölenleri yapılarak kaynaşmanın, dolayısıyla barış ortamının sağlanmasının mümkün olduğunu düşünmektedir.

Poyrazoğlu'nun sanatını yine onun kaleminden bir dörtlükle özetlemek mümkündür:

Ben aşığım bir görürüm lemi

Bütün insanlığa hitabım vardır

Gönlümdedir Levh-i Mahfuz kalemi

Sevmeyi buyuran kitabım vardır

III. BÖLÜM

3. DERDİYAR İLE GÜLHANDAN HİKÂYESİNİN İNCELENMESİ

3.1.1. Halk Hikâyesi Kavramı

Geleneksel sözlü halk anlatıları içerisinde konu, şekil ve söyleyiş bakımından değişik bir tür olan halk hikâyeleri, yüzyıllardan bu yana kendine has kurallar çerçevesinde varlığını devam ettire gelmektedir. Halk hikâyeleri, her ne kadar hem Batılı araştırmacıların hem de Türk araştırmacıların üzerinde en fazla çalıştığı türlerden biri olsa da türün tüm özelliklerini kapsayan detaylı bir tanımı yapılmamıştır.

Otto Spies: Bir sevgiliyi elde etme yolundaki maceraları anlatan masal (Alptekin,1997: 7).

Şükrü Elçin: Türk halk hikâyeleri, zaman seyri ve coğrafya-mekân içinde efsane, masal, menkabe, destan vb. mahsullerle beslenerek dinî, içtimaî hadiselerin potasında iç bünyelerindeki bağların muhafaza edilerek milletimizin roman ihtiyacını karşılayan eserlerdir (Alptekin, 1997: 6).

16. yüzyıldan itibaren anlatılan efsane, menkabe, destan gibi türlerle beslenip halk kültürünün pek çok ögesini ihtiva eden ve halkın roman ihtiyacını karşılayan bir anlatım türüdür. Ozanların anlatma geleneğinin bir ürünü olan destan (epope) ın yerini almıştır (Kaya, 2007: 361).

Pertev Naili Boratav ise, halk hikâyelerini tanımlamak yerine onu destanla karşılaştırmış ve halk hikâyelerinin oluşumu ile ilgili görüşlerini belirtmiştir. “... *Yeni ve orijinal bir nev’i karakteri olan halk hikâyeleri, yerini tuttuğu destanın birçok vasıflarını hala taşımaktadır. Fakat bunlar onun asıl karakterini verenler değildir. Süratle yeni bir nev’e gidiş vaki’ası karşısında bulunuyoruz. Destanî an’ane gittikçe zayıflıyor çünkü destanın eski karakterini tayin eden sosyal şartlar gittikçe ortadan kayboluyor.*” (Boratav, 1988: 63).

Türk sahasındaki en eski örneklerinin 15. yüzyıldan itibaren görülmeye başlandığı görüşü yaygın olarak benimsenen halk hikâyeleri, nazım nesir karışımı, kimi zaman da sadece nesir olarak anlatılan ve genellikle aşk ve kahramanlık konularını işleyen hikâyelerdir (Türkmen, 1974: 12).

Boratav, halk hikâyeleriyle ilgili olarak, çevre ve sosyal şartlara bağlı olarak destandan sonra ortaya çıkan ve onun birçok özelliğini taşıyan yeni bir tür olduğuna vurgu yapmaktadır.

Ensar Aslan ise halk hikâyelerinin şaman, ozan, meddah ve âşıkla devam eden tarihî süreçte, kendine özgü tarzı ve kurallarıyla varlığını sürdürdüğünü belirtmektedir.

3.1.2. Halk Hikâyelerinin Tarihî Gelişimi

V. Propp, Sovetskoy Etnografya dergisinde yayımlanan “Folklor Türlerini Sınıflandırma İlkeleri” isimli makalesinde bir halk edebiyatı türünün “o türün şiir özelliklerine, insan hayatındaki kullanımına, onun icra ediliş şekline ve onun müzikle ilişkisine” göre tanımlayabileceği belirtilir.

Şölen, sığır, yağ gibi törenlerde, şamanların ozanlık ve baksılık görevlerini yapmaları sırasında ilk önceleri “mitik” metinler anlattıkları düşünülebilir. Bir anlatma /icra etme geleneğinin zaman içerisinde teşekkül etmemesinden hareketle, mitik metinlerin sözlü gelenek içerisinde “tür” özelliği kazanamadıkları düşünülebilir. Daha sonra “destan” geleneği “destan türü” nü, “türkölü hikâyecilik” geleneğini de “halk hikâyesi” denilen türün özelliklerini belirginleştirmiş olmalıdır. Destandan masal ve efsaneye, bilmece ve atasözlerinde, halk şiirinin bütün türlerine ait örneklere halk hikâyesinde rastlayabiliriz (Görkem, 2000: 420).

Yarı göçebe yaşam tarzından yerleşik hayata geçiş, göçebe yaşam tarzının ürünü olan destandan yerleşik hayat tarzının ürünü olan halk hikâyesine geçiş belirli bir süreç gerektirmiştir. Her iki tür arasında bir geçiş dönemi yaşanmıştır.

Bu geçiş döneminin en önemli ürünlerini de 15. yy’de “Dede Korkut Kitabı” adlı bir kitapta toplanmış olan ve Oğuz bahadırlarının maceralarını anlatan “boy”lar oluşturmuştur.

Dede Korkut Hikâyeleri hem destan hem de halk hikâyesi özelliklerini taşımaktadır ve bu noktada destandan halk hikâyesine geçiş dönemini en iyi yansıtan eserdir. Hikâyelerde nazım ve nesirin iç içe yer aldığı görülmekle birlikte, nesir kısımlarında nesrin şiir vasfını koruduğu görülür.

Kısacası yerleşik hayata geçen, devlet kuran, imparatorluğa uzanan, İslamiyet’in kabulüyle birlikte yeni bir kültür ve medeniyet içerisine giren Türklerin halk anlatıcıları ve şairlerinin anlattıkları destanlar zamanla yerini yeni konulara ve yeni anlatılara bırakmıştır. Artık bireyin milleti ve devleti uğruna ettiği mücadele, yerini kendi iç dünyasına bırakmış ve bireyin duyguları ön plana çıkmıştır. Destan

döneminden getirilen birikim Divan edebiyatından beslenmiş, dinî tasavvufî anlayışın da etkisiyle yeni eserler ortaya konulmaya başlanmıştır. Bu eserleri ortaya koyanlar da “âşık” olarak anılan yeni sanatçılardır.

3.1.3. Halk Hikâyelerinin Yapı Özellikleri

1. Halk hikâyeleri nazım-nesir iç içe yer alan bir yapıya sahiptir. Olaylar ve tasvir kısımları mensurken duygu ve heyecanı dile getiren bölümler manzumdur. Hikâyeci mensur kısımlarda istediği değişikliği yapabilirken manzum kısımlarda anlatma serbestliği yoktur.

2. Hikâyelerin başlangıç ve bitiş formelleri bulunmaktadır.

3. Hikâyelerin dili sözlü anlatımda oldukça yalınken yazılı kaynaklarda ağır olmaktadır.

4. Hikâyelerin özellikle giriş kısımlarında hikâyenin konusuyla bağlantısı bulunmayan ve anlatıcı tarafından sonradan ilave edilen manzum parçalar bulunabilir.

5. Halk hikâyeleri masal, efsane, fıkra, dua, beddua, atasözü, deyim gibi sözlü kültür ortamında yaratılan diğer türlerden örnekler barındırır.

6. Halk hikâyeleri sanatsal şekilde formüle edilmiştir. Bu nedenle tasvirlerle, şiirlere, kalıp ifadelerle yer verilir (Aça vd. 2010: 181-182).

Halk hikâyelerinin en belirgin özelliği, geleneksel bir anlatı türü olmasıdır. Bu bağlamda halk hikâyelerinin belirli bir yapı ve sunum özelliğinin olduğu söylenebilir. Halk hikâyeciliğinde anlatıcı ve hikâye dinleyicisi ayrılmaz bir bütündür. Denilebilir ki halk hikâyeciliğinin zamanla değişerek zenginleşen bir takım usul ve kuralları bulunmaktadır. Anlatı geleneğinde; “edep”, “erkân”, “yol” diye

bilinen kurallar dizgesi, halk hikâyeciliğinin çerçevesini ve anlatım formatını belirlemektedir (Aslan, 2011: 306). Buna göre:

1. Halk hikâye anlatıcısı hikâye ile bağlantılı olan klişe söz gruplarına ve manzum betimlemelere yer vermektedir.

2. Anlatımdaki yerlerine, fonksiyonlarına göre değişik yapı, kalıp ve uzunlukta, çoğunlukla ölçülü, sanatlı ve uyaklı olan şekiller kimi zaman saz eşliğinde kimi zaman da konuşma üslubunda doğaçlama olarak söylenir.

3. Âşık tarzı halk hikâyeleri, saz eşliğinde söylenen türkülerle birlikte anlatılmaktadır.

4. Saz şairi, mecliste hikâye anlatmaya bir girişle başlar. İlk örneği Dede Korkut Destanı'nın girişinde görülen bu bölüme doğu Anadolu'da "döşeme" ya da "sersuhana", Azeri sahasında "ustadname" denilmektedir.

5. Geleneğe göre meclisi genç bir âşık açar. Üç beş usta malı türkü söyledikten sonra yerini ustasına bırakır. Usta âşık sazıyla bir divan ayağı açarak tekerleme söyler.

6. Meclis, dinlemek istediği hikâyeyi âşığa bildirir.

7. Anlatılacak hikâye belirlenince, âşık, döşemesine başlar. Daha sonra da divanî okur.

8. Divanî bittikten sonra hareketli bir makamla, daha çok güldürü nitelikli bir türkü söyler.

9. Hikâyelerin belirli yerlerinde bir takım söz kalıpları kullanılır. Hikâyenin girişinden başka iç kısımlarında ve sonunda manzum klişeler, tekerlemeler, söz kalıpları ve formeller bulunur.

10. Hikâyelerin türküleri çoğunlukla belirli bir makamla söylenir.

11. Mutlu sonla biten halk hikâyelerinin sonunda sevgi ve mutlulukla ilgili bir koşma söylenir (Aslan, 2011: 306-312).

3.1.4. Halk Hikâyelerinin Konuları ve Konularının Kaynakları

Halk hikâyelerinin konularına bakıldığında yaşanmış ya da yaşanması mümkün olan olaylar görülmektedir. Hikâyelerin bazılarında ise olağanüstü özellikler göze çarpmaktadır.

Her ne kadar halk hikâyelerinin konularını genel olarak âşığın serüvenleri oluştursa da konusunu tarihten alan halk hikâyeleri de bulunmaktadır. Ancak bunlardaki tarihî olaylar destanlardaki kadar keskin bir yapıya sahip değildir.

Halk hikâyeleri aşk konulu hikâyeler ve kahramanlık konulu hikâyeler olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Kahramanlık konulu hikâyelerde yiğitlik, mertlik ön plandadır. Kahraman önüne çıkan engelleri aşar, kılıç sallar. Konuyla bağlantılı olarak söyleyiş de mertçedir. Dede Korkut'taki Bamsı Beyrek hikâyesinin sözlü varyantı olan Bey Böyrek hikâyesi, Köroğlu, Yaralı Mahmut hikâyesi bu türden hikâyelerdir. Aşk konulu hikâyelerde ise konu kahramanın karşılıklı aşk hikâyesine dayanmaktadır. Kahraman çoğu zaman sevdiğinden ayrı düşmekte, onunla kavuşmak için mücadele etmekte kimi zaman kavuşmakta kimi zaman ise kavuşamamaktadır. Bu tip hikâyelerde hikâyenin anlatımı, türkünün söylenişinde duygusallık ağır basar, hikâye aşk ve sevgi motifleri üzerine kurulur. Kerem ile Aslı, Âşık Garip, Ercişli Emrah ile Selbihan hikâyeleri bu tip hikâyelerdendir (Aslan, 2011: 304-305).

Ensar Aslan hikâyelerin konularının kaynaklarını şu şekilde tasnif etmiştir:

1. Yaşanmış olaylar etrafında oluşan halk hikâyeleri,
2. Yaşamış ya da yaşadığı sanılan âşıkların etrafında oluşan halk hikâyeleri,
3. Tarihî olaylar etrafında oluşan halk hikâyeleri,

4. Eski edebiyattan alınan konular etrafında oluşan halk hikâyeleri.

Şükrü Elçin ise halk hikâyelerini kültür tarihi açısından incelemiş ve şu tasnifi ortaya koymuştur:

1. Türk kaynağından gelenler:

a) Dede Korkut Hikâyeleri,

b) Köroğlu ve kolları,

c) Saz şairlerinin hayatları etrafında teşekkül edenler (Kerem ile Aslı, Âşık Garip, Karacaoğlan vb),

d) Doğu Anadolu'da âşık hikâyecilerin söylediği hikâyeler (Dede Kasım'ın Tahir Mirza'sı, Feryadî'nin Kara Gelin'i vb),

e) Güney Anadolu'da aşiretler arasında yaygın türkülere bağlı "bozlak" adını alan eserler (Genç Osman, Gündeşlioğlu vb),

f) Şehirlerde hikâyeciliği sanat haline getiren meddahların türlü konularda söyledikleri ve sonradan yazıya, kitaba geçenler (Sansar Mustafa, Hançerli Hanım vb).

2. Arap-İslâm kaynağından gelenler (Leyla ile Mecnun, Binbir Gece, Dânişmentnâme vb.)

3. İran-Hint kaynağından gelenler (Ferhat ile Şirin, Kelile ve Dimne vb) (Elçin, 1981: 468-469).

Fuat Köprülü halk hikâyelerinin konularının kaynaklarını şu şekilde tasnif etmiştir:

1. Eski Türk an'anesinden geçen konular (Dede Korkut, Köroğlu vb),

2. İslâm an'anesinden geçen dinî konular (Menakıb-ı Seyyid Battal Gazi, Hz. Ali Cenkler vb.),

3. İran an'anesinden geçen çoğunlukla dinî olmayan ve bazen de zahiri bir İslamî içeriğe sahip konular (Kelile ve Dimne, Şehname vb.).

Pertev Naili Boratav'ın tasnifi ise:

1. Olmuş olaylar (Çıldırılı Âşık Şenlik, Salman Bey Hikâyesi vb),

2. Yaşanmış ya da yaşadığı rivayet edilen âşıkların hal tercümeleri (Âşık Kerem, Âşık Garip vb),

3. Köroğlu menkabeleri ve bu tipte menkabeler,

4. Klasik manzum hikâyeler. (Kaya, 1993)

Genel olarak bakıldığında halk hikâyelerinin temelini yaşanmış ya da yaşanması muhtemel olan olaylar etrafında oluştuğu görülmektedir. Bunun yanında hikâyeler tarihten, âşıkların serüvenlerinden de beslenmiştir. Genel olarak bakıldığında olayların gerçeklik temeline oturtulduğu görülürken içerisinde olağanüstülükler barındıran halk hikâyeleri de bulunmaktadır. (Kahramanın doğumu konusunda yaşanan olağanüstülükler, Hızır'ın kahramana yardım etmesi ve de dinî ve büyüsel bazı ritüeller vb.)

Halk hikâyeleri, yerleşik hayata geçildikten sonra oluşsalar da göçebe hayatın bazı unsurlarını da bünyelerinde barındırırlar. Kahramanların çeşitli tabiat varlıklarıyla veya hayvanlarla konuşup dertleşmesi, onlarla sevdiklerine haber göndermeleri buna bir örnektir.

3.2. DİRDİYAR İLE GÜLHANDAN HİKÂYESİ İLE İLGİLİ PROBLEMLER

3.2.1. Hikâyedeki Tarihî Unsurlar

Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesindeki tarihi unsurların esasını Çağatay-Karakoyunlu mücadelesi oluşturmaktadır. Hikâyede birçok reel, dinî ve masal unsurlarının yanında tarihî unsurlara da rastlanmaktadır. Hatta Derdiyar'ın esir düşmesi epizotunun tarihî bir karakter taşıdığı görülmektedir.

Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nde, Çağataylarla Karakoyunlular arasında bitmeyen bir savaş olduğundan bahsedilmektedir (Poyrazoğlu, 2009: 28). Tarihi kaynaklara bakıldığında Çağataylarla Karakoyunluların çağdaş olmadığı, Karakoyunluların, Çağataylar yıkıldıktan yaklaşık on yıl sonra kurulduğu görülmektedir. Bu nedenle Karakoyunlular ile Çağataylar arasında bir savaş söz konusu değildir. Ancak hanlığın topraklarını ele geçirip Çağatay Hanlığı'nın yıkılmasına neden olan Timur, dönemin en etkin ismi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, Timur tarafından birer kukla olarak kullanılan Çağatay emirleri ile Karakoyunlular arasında bir mücadele söz konusu edilebilmektedir (Barthold, 1945: 269).

Timur, İran seferi düzenlemeye karar verir ve Ceyhun Irmağı'nı geçerek Güney İran'ın Fars bölgelerine yürür. Buraları ele geçiren Timur, Irak-ı Arab'a kadar gelir. Bu sırada Anadolu'da tam olarak yerleşmemiş bir Osmanlı ve onun emrine girmekte olan başka egemen beğler bulunmaktadır. Karakoyunlular da Doğu Anadolu'da güçlü bir konumdadır. Yani Anadolu'da siyasi birlik yoktur ve bu durum Mazenderan ve Fars bölgelerini ele geçiren Timur için Orta Doğu'nun fethi adına uygun bir ortam oluşturmaktadır (Aka, 1991: 14-18).

Timur'un seferine karşı ittifak oluşturan Karakoyunlular ve Cezayirliler eski yurtlarına yeniden sahip olmak için Timur'la mücadeleye girişmişlerdir. Timur'un Azerbaycan'a gelmesi üzerine yurdundan ayrılan Karakoyunlu Yusuf Bey önce Musul'a ordan da Bağdat'a döner, ancak Timur'un üzerlerine yürüdüğünü görünce Osmanlı hükümdarı Beyazid'e sığınır. Bu sığınma daha sonra Ankara Savaşı ile sonuçlanacaktır (Grousset, 2011: 441-446).

Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nin zamanı hakkındaki bilgi hikâyenin giriş bölümünde yer almaktadır. Buna göre olay, tarihin eski zamanlarında, Van Gölü'nün kıyısında, Erciş şehrinde Karakoyunlu Türkmenlerinden Kara Yusuf Şah'ın oğullarından İskender Şah'ın hüküm sürdüğü yıllarda geçmektedir (Poyrazoğlu, 2009: 18).

Tarihi bilgiler bize Kara Yusuf Şah'ın gerçekten de Karakoyunlu beğlerinden olduğunu göstermektedir. Daha önce de bahsettiğimiz gibi Timur baskısı neticesinde Osmanlı hükümdarı Beyazid'a sığınan Kara Yusuf Şah, Karakoyunlu Devleti'nin asıl müessisi ve en büyük hükümdarıdır. Hayatı sayısız mücadelelerle geçen son derece kudretli, dirayetli, mert bir devlet adamıdır. Batı İran üzerindeki Timur hâkimiyetini yeniden tesis etmeye çalışan Şahrüh üzerine kuvvetli ordusuyla yürüyen Kara Yusuf Şah, oraya varamadan 1419 Aralık ayında vefat etmiştir (Sümer, 1945: 300-301).

Hikâyede Kara Yusuf Şah gibi bazı tarihi şahsiyetlerin isimlerinin geçtiğini yukarıda belirtmiştik. Hikâyede Kara Yusuf Şah'ın oğlu İskender Şah'ın ismi de geçmektedir. Zira hikâye onun hüküm sürdüğü dönemde geçmektedir.

Derdiyar, Gülhandan ile Ahmet Han'ın evleneceği gün memleketi Erciş'i terk eder ve Gaziantep üzerinden Maraş'a gelir. Maraş'ın beyi olarak burada karşımıza

Ökkeş Bey çıkmaktadır. Ökkeş isminin Maraş'ta sıkça kullanılan bir isim olması ismin sembolik olduğunu bize düşündürmektedir.

Hikâyedeki coğrafi isimlere gelince; olayların genel olarak Erciş'te meydana geldiği görülse de hikâyede birçok yerin ismi geçmektedir. Derdiyar, kervanıyla birlikte Salmas şehrine gider. Derdiyar'ın, Gülhandan'ın Ahmet Han'la düğünü olduğu gün bindiği gemi Adilcevaz, Ahlat, Tatvan'a gitmektedir. Komar Bey, Derdiyar'ı bulmak ümidiyle Erzurum, Kars taraflarına adamlar salar. Derdiyar ise Antep üzerinden Maraş'a giden bir kervana katılmıştır. Ahmet Han, Maraş'ta Derdiyar'ı bulur ve ona olup biteni anlatır. Gülhandan'ına kavuşan Derdiyar'ın düğününe Bitlis, Adilcevaz, Ahlat, Bargiri, Türkmen beyleri ve Kürt oymak beyleri katılır.

Erciş ismi başka halk hikâyelerinde de geçmektedir ki bunların en önemlisi Ercişli Emrah ile Selbihan Hikâyesi'dir.

Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nin konusunun kaynağı hakkında elimizde bilgi bulunmamaktadır. Halk hikâyelerine bakıldığında tarihi bir olayın yaşandığı halk şairlerinin, insanların dilinde halk rivayetleri halinde aktarıldığı ardından da bir musannifin (hikâyeyi yapan) hikâyeyi ortaya koyduğu bilinmektedir. Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nde herhangi bir şairin mahlası bulunmamaktadır. Derleyicisinin Ozan Ahmet Poyrazoğlu olduğunu bildiğimiz hikâyenin musannifinin kim olduğuna dair de elimizde bilgi bulunmamaktadır.

3.2.2.Hikâyenin Kahramanları

Derdiyar ile Gülhandan hikâyesindeki kahramanlar toplumun çeşitli katmanlarından seçilmiş kişilerdir. Hikâyede zengin beyden zindancıya, bağ

sahibinden kale dizdarına kadar çeşitli meslek ve unvandaki kişiler, pozisyonlarına uygun olarak idealize edilmişlerdir.

Hikâyenin erkek kahramanı diğer birçok halk hikâyesinde olduğu gibi şark asıllıdır. Ancak Derdiyar olağanüstü güçlerle donatılmış bir kahraman değildir. Rüyada bade içme motifine bağlı olarak âşıklığa başlamamıştır. Onun âşıklığı daha çok gezici âşık mahiyetindedir. Âşıklığını gönlündeki sevdıyla perçinler.

Diğer birçok halk hikâyesinde erkek kahraman kralın ya da padişahın oğlu, ülkenin ilerideki varisi olarak her türlü güç ve imkânla donatılmış bir şehzade vasıflarıyla karşımıza çıkmaktadır. Derdiyar'ın babası Davut Bey, kral, padişah ya da vezir değildir; ancak Erciş'in ileri gelen bilginlerindedir. Maddi durumu da gayet iyidir. Seyrangah bağları, değirmenleri, aşevleri, Şalbazar elliğinde halı kilim, keten tezgâhları bulunmaktadır. Öğrencilere ve yoksullara yardım eli uzatmaktadır. Bu bağlamda Derdiyar hikâyede asil olarak nitelendirilmektedir.

Hikâyenin kız kahramanı Gülhandan, sosyal bakımdan diğer birçok hikâyede gördüğümüz tiplere uygun değildir. Bir padişahın ya da hanın tek kızı değildir. Örneğin Yaralı Mahmut Hikâyesi'nde Mahbub, bir padişahın ya da hanın tek evladıdır. 40 cariyesi ile mutlu bir hayat sürmektedir (Aslan, 1990: 39). Gülhandan'ın babası bağcıdır. Maddi imkânlarından hikâyede pek bahsedilmemiştir. Ancak bağına yolu düşen beyleri evinde ağırlamak istemesi ve ağırlaması bağlamında misafirperver bir tip olduğu söylenebilir.

Gülhandan'ın dert ortağı olarak gördüğü bir kız kardeşi bulunmaktadır. Halk hikâyelerinde ve masallarda sıkça karşımıza çıkan üç kardeşin en küçüğünün en

güzel, en akıllı kardeş olması formeli, yine buna bağlı olarak üç sayı formeli bu hikâyede karşımıza çıkmamaktadır.

Hikâyede Derdiyar'ın da Gülhandan'ın da yaşına yer verilmemiştir.

Hikâyede olayın merkezinde bulunan erkek kahraman Derdiyar ve sevgilisi Gülhandan dışında önemli rolleri olan birtakım kişiler daha vardır. Bu kişiler zaman zaman hikâyeye dâhil olarak kahramanlara dostluk ya da düşmanlık ederler. Bu kişilerin davranışları doğrultusunda olayların seyri de değişir. Hikâyeye dâhil olan kişileri iki grupta incelemek mümkündür:

- a) Kahramana İyilik Edenler (İyi Tipler)
- b) Kahramana Kötülük Edenler (Kötü Tipler)

3.2.2.a. Kahramana İyilik Edenler (İyi Tipler)

Hikâyelerde ak sakallı ihtiyar, Hızır, pîr, derviş gibi tipler iyi tipler olarak gösterilmektedir. Bu insanlar kahramanların fikir yöneticisidir. Derdiyar ile Gülhandan hikâyesinde Sultan Abdal bu bağlamda iyi tipin temsilcisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Derdiyar mallarını satmak için Zilan elliğine gittiğinde Hasan Abdal Sultan'ın yanına gider ve elini öpüp duasını alır. Esir düşen Derdiyar:

Havar etsem ulaşırısın

Yetiş Pirim Hasan Abdal

Bu âlemi dolaşırısın

Yetiş Pirim Hasan Abdal

Düşkünlere elin vardır

Zemheride gülün vardır

Deryalarda yolun vardır

Yetiş Pirim Hasan Abdal

Havar Pirim düştük dara

Zindanda kem bahtı kara

Himmet eyle Derdiyar'a

Yetiş Pirim Hasan Abdal (Poyrazoğlu, 2009: 33)

der. Derdiyar'ın bu münacatı Sultan Abdal'a malum olur. Sultan Abdal, Ahmet Han'ın rüyasına girerek Derdiyar ve kardeşini esaretten kurtarmasını söyler. Böylece Ahmet Han aracılığıyla Derdiyar esaretten kurtulur.

Ahmet Han, Derdiyar'ı esaretten kurtaran yiğit bir kişidir. Ayrıca Gülhandan kendisine dokunmaması için yalvardığında onu dinleyecek kadar merhametli ve anlayışlıdır. Hikâyenin sonunda da Derdiyar ile Gülhandan'ın kavuşması için yardımcı olur. Ahmet Han hikâyedeki iyi tipler arasında değerlendirilebilir.

Derdiyar ile Gülhandan arasında haberci görevi üstlenen Gülüş Nine ve Gülhandan'ın dert ortağı kızkardeşi Gülendâm da hikâyedeki iyi tipler arasındadır. Derdiyar'la birlikte esir düşen, hastalandığında üzülen, Derdiyar'ı aramak için Ahmet Han'la birlikte yollara düşen Derdiyar'ın kardeşi Komar Bey de iyi tiplere örnektir.

Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'ne genel olarak bakıldığında hikâyenin neredeyse bütün tiplerinin iyi insan vasıflarıyla donatılmış olduğu görülür. Herkes birbirine yardım eder, insanlar misafirperver ve hoşgörülüdür.

3.2.2.b. Kahramana Kötülük Edenler (Kötü Tipler)

Hikâyelerde kahramanların kavuşması için çeşitli engeller çıkaran, her türlü kötülüğü yapan kişiler kötü tipler olarak değerlendirilmektedir. Kötü tiplerin başında cadılar, sihirbazlar gelmektedir. Özellikle cadı, halk hikâyelerinde kötü tipi temsil etmektedir. Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nde cadı bulunmamaktadır. Yine hikâyede olağanüstü güçlerle donatılmış, kahramanları ayırmaya çalışan kötü tipler yoktur.

Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nde Derdiyar ve Komar Bey'i kaçırap esir eden haramiler kötü tipler olarak gösterilebilir. Kötü sıfatlarla nitelenen zindancı da kötü bir tiptir. Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'ne genel olarak bakıldığında az önce de söylenildiği gibi iyi tipler bulunmaktadır. Gülhandan'la evlenip onunla Van'a giden Ahmet Han bile aslında iyi bir tiptir. Ahmet Han'ın sevgilileri ayırması kasten yaptığı bir davranış değildir. Zira Derdiyar ile Gülhandan'ın sevdasını bilmiyordur. Neticede sevgililerin kavuşmasına yardım ettiği için o da iyi bir tiptir.

3.2.3.Hikâyedeki Dinî Unsurlar

Toplumların inanışları, örf ve adetleri, gelenek ve görenekleri, estetik zevkleri, düşünceleri anlatılarına yansımaktadır. Dindar olan halkın anlatılarına dinlerini yansıtmaları son derece doğaldır. Nitekim Gök Tanrıya inanırken Göktürk Kitabelerinde, Gök Tanrı'dan hürmetle bahseden Türkler, İslâmiyet'in kabulüyle birlikte eserlerine İslâmî öğretileri yansıtmışlardır. Bunun en güzel örneği İslâmî dönem Türk edebiyatına geçiş ürünlerinden biri olarak değerlendirilen Dede Korkut Hikâyeleri'dir. Dede Korkut Hikâyeleri'nde İslâmîyet'i yeni benimsemiş Oğuzların Yüce Mevla ile olan bağlarını görmek mümkündür. Mevla ile bağ kurulmuştur,

ancak tanışıklığın yeni olması bilmemeyi beraberinde getirecek, öğrenmek ise ilerleyen süreçte varlığını ortaya koyacaktır. Nitekim Deli Dumrul, “Azrail kim?” diye soracak, beyler Kuran’ın yasak hükmü olmasına rağmen kırk ince belli güzelin sunduğu ince belli bardaklarda şarap içeceklerdir.

Türk hikâye ve masallarında kahramanların koruyucusu olarak bilinen, onlara yol gösteren, yardım eden ak sakallı ihtiyar, Hızır, derviş veya pîrlere önemli rol oynamaktadır. Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi’nde Derdiyar’a yardım elini uzatan Hasan Sultan Abdal bulunmaktadır. Hasan Sultan Abdal gaybden haber alıp Derdiyar’ın zor zamanında yetişmiş ve Ahmet Han aracılığıyla onu esaretten kurtarmıştır.

Birçok halk hikâyesinde dinî motiflere sık sık rastlanmaktadır. Yaralı Mahmut Hikâyesi’nde namaz, Kur’an ve duâ gibi İslâmî unsurlara sık sık rastlanır. Mahmut her sabah babasının mezarında Kur’an okuyup namaz kılar. Derviş, namaz kılip duâ ettikten sonra Mahmud’a arzusunu sorar. Kahramanların iyi ya da kötü durumlarda Allah’a duâ ettikleri görülür (Aslan, 1990: 41).

Kerem ile Aslı Hikâyesi’nde, Laleli dağında kışa tutulan Kerem, Allah’a niyaz için eline sazını alıp türkü söylerken, ak sakallı bir dede karşısına çıkıp, onu gideceği yere götürmeyi teklif eder. Kerem ile Sofu’yu arkasına alır, Erzurum’a bırakır (Elçin, 1949: 24).

Kurbanî Hikâyesi’nde Kurbanî’nin neredeyse bütün şiirleri duâ niteliğindedir. Kurbanî sazıyla pirini çağırır, Kurbanî’nin her yardım çağrısına piri cevap verir. Yine Kurbanî’yi öldürmeye gelen cellâdın kılıcı Kurbanî’nin duasıyla dala dönüşür (Türkmen vd, 2011: 109).

Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nde dinî unsurlar bulunmakla birlikte ön planda değildir. Derdiyar, sevgilisinin Ahmet Han'la evlendirileceğini duyduğunda “Ya Rabbi beni mahçup etme, güç ver kuvvet ver.” diyerek dua etmiştir. Birçok halk hikâyesinde kahramanın ağzında münacatın çıkmasıyla duanın Hak katında cevabını bulması bir olmaktadır. Ancak Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nde edilen duânın böyle bir karşılığı yoktur.

Süleyman Çelebi'nin:

Allah adun zikredelüm evvela

Vacip oldur cümle işte her kula dediği gibi hikâyede Allah adı birçok yerde zikredilmektedir. Herhangi bir eylemin gerçekleşmesinin Mevlâ'nın takdirine bağlı olduğunun bilincinde olan kahramanlar eylemlerine, sözlerine “Allah'ın izniyle” başlamaktadırlar.

Hikâyede Derdiyar'ın Ahmet Han'a hayır duâsı etmesi söz konusudur. Ahmet Han, Gülhandan'ın Derdiyar'a bağlı olduğunu ve kendisine bacıdan öte olmadığını, memleketlerine gönül rahatlığıyla dönebileceklerini söylediğinde Derdiyar “Eşiğin altın olsun, Allah sana altın kaküllü oğlan versin, yedi oğlanla bir sofraya oturasın.” diye dua eder.

Yaşanılan zorluklar, acılar ve sınavlardan sonra âşıklar birbirine kavuşur ve Gülhandan Allah'a şükreder.

Ben sabredenlerle beraberim (Bakara, 153) ayetinde de belirtildiği gibi Yüce Mevlâ sabredenlerle birlikte. İnsanlar sınavlardan geçer, zorluklar atlatır, acılar çeker. Bütün bu badirelerden sonra ulaşılan ferahlık daha anlamlıdır. Kıymeti daha

iyi bilinir ve yaşananlardan ders alınır. Bu bağlamda hikâye anlatıcısı hikâyenin sonunda duâ eder: “*Allah herkesi muradına kavuştursun ama hemen değil, sevda ve hasretlik çektirsin sonra kavuştursun, onlar da muratlarına kavuştular.*” (Poyrazoğlu, 2009: 73).

İslâm inancına göre kutsal sayılan Cuma günü, hikâyede çok sık geçmektedir. Denilebilir ki eğer bir gün zikredilecekse bu gün Cuma günü olmaktadır. Ahmet Han’a Gülhandan Cuma günü istenir. Yolculuklar Cuma günü yapılır. Yine Derdiyar ile Gülhandan’ın evlenmesi de bir Cuma günü gerçekleşmiştir. Hikâyenin bir yerinde de Müslümanlara farz kılınmış Cuma namazından bahsedilmektedir.

3.2.4.Hikâyedeki Masal Unsurları

Halk anlatılarını birbirinden kesin çizgilerle ayırmak olanaksızdır. Zira anlatılar aynı kökten beslenen bir ağacın kolları gibidir. Destanlar, halk hikâyeleri, masallar birbirlerinin içine girmekte ve birbirlerini beslemektedir. Halk hikâyesinin tanımına bakıldığında XVI. yüzyıldan itibaren anlatılan, efsane, menkabe, destan gibi türlerle beslenip halk kültürünün pek çok ögesini ihtiva eden ve halkın roman ihtiyacını karşılayan bir anlatım türü olduğu görülür (Kaya, 2007: 361). Bu açıdan bakıldığında bir halk hikâyesinin içinde masal motifleri görmek son derece doğaldır. Nitekim bütün halk hikâyelerinde olduğu gibi Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi’nde de masal unsurları bulunmaktadır.

Masalların muhteva açısından çeşitlilik gösterdiği bilinmektedir. İyilik, güzellik, doğruluk vb etik ve estetik konuların yanı sıra kin, nefret, intikam, sinsilik, kıskançlık gibi olumsuz tavırlar da masalların konusunu oluşturmaktadır (Kaya, 2007: 489). Masalın kahramanı amacı doğrultusunda çeşitli badireler atlatmakta ve

nihayetinde mutlu sona ulaşmaktadır. Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nde de kahramanların çektikleri sıkıntılar ve atlattıkları zorluklar bulunmaktadır. Ancak hikâyenin sonuna gelindiğinde kahramanlar kavuşmuş, hikâye mutlu sona ulaştırılmıştır.

Derdiyar'ın esir edilmesi durumunda karşımıza çıkan haramiler bir masal unsuru olarak gösterilebilir. Haramiler, masalarda, halk hikâyelerinde hırsızlık yapan, haraç kesen, insan öldüren kötü tiplerdir. Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nde karşılaştığımız haramiler de tut denildiğinde uçan, vur denildiğinde öldüren kötü tiplerdir. Derdiyar'ın kendilerini bırakmaları için yalvarmalarına aldırış etmemiş, Derdiyar ve Komar Bey'i döve döve yola sürüklemiştir.

Haramilerin Derdiyar ile Komar Bey'i teslim ettikleri zindancı başının tasvirine bakıldığında bu tasvirin masal kahramanı özellikle kötü tipin tasvirine uygun olarak yapıldığı görülür. Zindancı başı öyle zalim bir yaratıktır ki bilekleri kapı şipanası (eşik) parmakları güz hıyarı, takavut olmuş beygir gibi tırnakları vardır. Kütük gibi yuvarlana yuvarlana gelir, iki kardeşi zindana atar.

Zindancı başının huyu da masal unsuru içermektedir. Zira şarap içmeyi çok sever, kırk koyunu yer, karnı doymaz. Bir huyu da vardır ki, inadı tuttu mu kırk gün kırk gece uyumaz, bir de uyudu mu davul zurna çalınsa uyanmaz.

Derdiyar'ın esir düştüğünde ettiği münacatın Sultan Hasan Abdal'a malum olması ve Sultan Hasan Abdal'ın Ahmet Han'ın rüyasına girerek Derdiyar ve kardeşi Komar Bey'i kurtarması gerektiğini söylemesi de bir masal unsuru olarak değerlendirilebilir.

3.3.DERDİYAR İLE GÜLHANDAN HİKÂYESİNİN EPİZOTLARININ İNCELENMESİ

3.3.1. Derdiyar ile Gülhandan'ın Aileleri ve Sosyal Durumları

Derdiyar'ın babası Davut Bey'dir. Erciş'in önde gelen bilginlerindedir. Tasavvuf ehlidir. Davut Bey'in seyrangah bağları, değirmenleri, aşevleri ve Şal bazar elliğinde halı-kilim, keten tezgâhları bulunmaktadır.

Hikâyenin geneline bakıldığında Davut Bey'in hâli vakti yerinde bir "bey" olduğu görülmektedir. Davut Bey aynı zamanda merhametli bir kişidir. Sattığı mallardan elde ettiği gelire öğrenci okutmakta ve yoksulları doyurmaktadır.

Davut Bey, verdiği sözde duran bir beydir. Oğulları esir düştüğünde, onları getireni ihya edeceğine dair bir söz vermiş ve Ahmet Han oğullarını geri getirdiğinde onu yere yurda koymamış, Ahmet Han'ın düğünü için toy beyi olmuştur. Yine Ahmet Han ile kızını evlendirmesinin altında yatan sebep ona olan borcunu ödeme isteğidir.

Davut Bey'in eşi Gülçehre Hanım'dır. Gülçehre Hanım'ın hikâye içerisinde birçok yerde adı geçmesine rağmen hakkında çok fazla bilgi verilmemiştir. Derdiyar esir edildiğinde Davut Bey'le üzülmeye, yine Derdiyar hastalandığında endişelenmesi ve Derdiyar'ın düğünündeki mutluluğu bağlamında Gülçehre Hanım ele alınırsa hakkında çok fazla bilgi verilmeyen Gülçehre Hanım'ın annelik vasıflarıyla donatıldığı söylenebilir. Nitekim hikâyede Gülçehre Hanım'a sıfat olarak "analar anası" uygun görülmüştür.

Davut Bey ile Gülçehre Hanım'ın üç çocukları bulunmaktadır. Çocukların en büyüğü Derdiyar'dır. Hikâyenin asıl kahramanı olan Derdiyar, uzun boylu, yakışıklı

çınar gibi bir delikanlıdır. At binmeyi, ava gitmeyi, saz çalmayı çok sevmektedir. Ortanca çocuk Komar Bey'dir. En küçükleri ise Hatice Sultan'dır. Hatice Sultan dünya güzeli bir kızdır.

Derdiyar ile Komar Bey, gerek giyim kuşamlarıyla gerekse hâl ve hareketleriyle asil olduklarını belli etmektedirler. Öyle ki asillikleri onların fidyeye karşılığında salıverilmek üzere esir düşmelerine sebep olmuştur.

Derdiyar'ın gönül verdiği kız yani hikâyenin kız kahramanı Gülhandan'ın babası İlyas Hoca'dır. İlyas Hoca'nın bağı bulunmaktadır. Bağına yolu düşenleri ağırlamaktan onur duyan misafirperver biridir. Hikâyede Gülhandan'ın annesine pek yer verilmemiştir. Gülhandan'ın dert ortağı ise kızkardeşi Güendam'dır. Güendam, Derdiyar ile Gülhandan'ın iletişim kurmalarına yardım etmekte, ablası her dara düştüğünde ona yardım etmek için elinden geleni yapmaktadır.

3.3.2.Derdiyar'ın Gülhandan'la Karşılaşması ve Ona Âşık Olması

Halk hikâyelerine genel olarak bakıldığında kahramanın sevgiliye âşık olması rüya motifine bağlı olarak gerçekleşmektedir. Âşığa sevgilisi bir pir, derviş, Hızır vb aracılığıyla gösterilmekte, seven sevgilisine yazgılanmaktadır. Çoğunlukla da âşık kendisine gösterilen güzeli aramak için gurbete çıkmakta ve diyar diyar onu aramaktadır. Denilebilir ki gurbete çıkma epizotu halk hikâyelerinde en sık karşılaşılan epizotlardan biridir.

Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'ne bakıldığında gurbete çıkma epizotunun sevgiliyi aramaya bağlı olarak hikâyede yer almadığı görülmektedir. Derdiyar'ın Gülhandan'a sevdalanması rüyada değil gerçek dünyada gerçekleşmiştir. Ayrıca Derdiyar'ın Gülhandan'ı bulmak için diyar diyar gezmesi de söz konusu değildir.

Tarihî süreç içerisinde toplum değişim ve gelişim göstermektedir. Buna bağlı olarak da anlatılar ve anlatıların epizotlarında da değişimler söz konusu olabilmektedir. Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nin yakın zamanda derlenmesi ve günümüz dünyasının realiteye gösterdiği düşkünlük bu epizotun hikâyede neden yer almadığını açıklar niteliktedir.

Derdiyar'ın Gülhandan'la karşılaşması bir bahar gününe rastlamaktadır. Derdiyar atına binerek etrafı seyretmiş ve köyün kızlarının Bicek¹ çıkarıp mani okuduklarını görmüştür. Derdiyar, kızlar meclisine dâhil olur:

-“Biceğiniz hayırlı ola.” der.

Kızlar sıkılarak:

-“Hoş geldin.” derler.

Derdiyar kızlardan kendisi için de bir dilek çekmelerini ister. Kızların “Başımız üzerine” deyip çektikleri dilek, Derdiyar ile Gülhandan'ı birbirine bağlayacaktır. Zira dilekçi kızın elini testiye sokup çektiği dilekte:

Biceğim hola mola

İçi dolu gül ola

Biceği çıkaranın

Muradı hasıl ola (Poyrazoğlu, 2009: 19)

---

¹ Baharın gelişiyile yetişkin kızlar bir bahçede toplanmakta ve ağzı genişçe bir testi içine yedi çeşmenin suyundan karıştırmaktadırlar. Her kız testinin içerisine kendinden bir işaret, ziynet eşyası ya da bir gül butası atmaktadır. Testinin ağzı ipek bir bezle kapatılmakta, iki kız testinin başında bulunmaktadır. Kızlardan biri dilekçi diğeri de mani yorumcusu olarak anılmaktadır. Baharın gelişiyile yapılan bu dilek çıkarma merasimine bicek denilmektedir.

Manisiyle birlikte bir yüzük halkası ve halkanın üzerine bağlanmış bir gül dalı bulunmaktadır. Mani okunup bittikten sonra herkes birbirine bakar ve yüzüğün sahibinin İlyas Hoca'nın güzeller güzeli kızı Gülhandan olduğu ortaya çıkar. Gülhandan ayağa kalkarak temana eder, yanakları kızarır. Bicek usulüne göre mani çekme sırası Gülhandan'dadır. Dilekçi kız Gülhandan'a bir dilek çekmesini söyler. Gülhandan elini testinin içine sokar, takdirin işi olarak eline sarı bir gül goncası gelir. Manici kız dileği yorumlamaya başlar:

Bahçede gül olacak

Güle bülbül konacak

Gönlündeki yiğidin

Er geç senin olacak (Poyrazoğlu, 2009: 20)

Bicekten Derdiyar'a kırmızı gül, Gülhandan'a ise sarı gül çıkar.

Derdiyar ile Gülhandan ok yemiş ceylan gibi yaralanırlar. Aşk okları kalplerine saplanır. Derdiyar oradan ayrılır ama kırk yıllık aşk ateşine düşmüş gibidir. Gülhandan da eve gittiğinde kızkardeşi Gülendam onu hasta zanneder, Gülhandan keyfinin olmadığını söyler, ancak aslında akli Derdiyar'dadır.

Günler geçtikçe aşk ateşi her iki âşığı da yakmaya başlar. Derdiyar atına binip Gülhandan'ın bağına vardığında Gülhandan'ın sesini duyması ümidiyle sazına düzen verir ve:

Balaban bakışlım, Ceylan sekişlim

Gözyaşım sel oldu, neredesin gel

Bahçeler gül açtı, iğde kokuşlum

Yeşerdi dal oldu, neredesin gel

*Gel artık bekletme hasretlik yeter
Ocağım kül oldu dumanım tüter
Her günüm her dakkam ölümden beter
Saatim yıl oldu neredesin gel*

*Derdiyarım içtim aşkın zehrini
Çeken bilir ayrılığın kahrını
Gel de abad eyle gönül şehrini
Yıkıldı çöl oldu neredesin gel (Poyrazoğlu, 2009: 22)*

der ve keser. Gülhandan Derdiyar'a bin defa daha âşık olmuştur.

3.3.3.Derdiyar'ın Gurbete Çıkıp Esir Düşmesi

Halk hikâyelerinde gurbete çıkma epizodu, genellikle rüya motifine bağlı olarak kahramanın kendisine bir pir, derviş, Hızır vb. ulu kişiler tarafından gösterilen sevgilisini bulmak amacıyla gerçekleşmektedir.

Âşıkların diyar diyar dolaşıp sanatlarını icra etmeleri âşıklarda yaygın olarak görülen bir özelliktir. Bu bağlamda âşık, sanatını icra etmek, yeni âşıklarla tanışmak amacıyla gurbete çıkmaktadır.

Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'ndeki gurbete çıkma epizodu ne sevgiliyi bulmak için ne de Derdiyar'ın sanatını icra etme isteği için gerçekleşmiştir. Bu hikâyede görülen gurbete çıkma epizotunun verilen bir görevi yerine getirme bağlamında gerçekleştiği söylenebilir.

Derdiyar'ın babası Davut Bey, Derdiyar ile Komar Bey'i huzuruna çağırır ve Şalpazarı'ndaki malların hazır olduğunu, yaz sıcağı bastırmadan civar yerlerde pazarlanması gerektiğini söyler. Bunun için yanlarına ileri gelen adamları alacak ve Şalpazarı'na varacaklardır. Zilan elliğinde Hasan Abdal Sultan'ın elini öpüp himmet duası almaları da Davut Bey'in oğullarından isteğidir.

Derdiyar ile kardeşi Komar Bey babalarına "Başüstüne." derler. Hazırlıklar tamamlanınca kervan kafilesi Zilan deresine doğru yola çıkar. Akşam güneşi batmaya yakın, kabile Hasan Abdal Sultan'ın dergâhına ulaşır. Derdiyar ile Komar Bey, Sultan hazretlerinin elini öpüp ataları Davut Bey'in selam ve hürmetlerini iletirler. Geceyi dergâhta geçirdikten sonra, kervan, sabah erkenden yola koyulur. İsisu'ya, Doğancı'ya oradan da Şalpazarı'na varırlar. Hazır olan malları, kutnu kumaşları denk edip yüklerler, zaman kaybetmeden yola koyulurlar.

Kervan Abaka'ya ulaştığında mola verirler. Geceyi orada geçirip sabahleyin Kotur Deresi'ne ulaşmayı planlamaktadırlar. Ancak gecenin zifiri karanlığında kervan baskın yer.

O devirde Çağataylılarla Karakoyunlular arasında bitmeyen bir savaş bulunmaktadır. Baskın yapan Çağatay çavavurları kendilerine karşı gelenleri kılıçtan geçirirler. Malları, atları gasp ederler. Derdiyar ile Komar Bey'in giyimlerine bakarak onların önemli kişiler olduklarını anlarlar ve fidye alabilme ümidiyle onları esir ederler.

Bu baskıncılar öyle alçak kişilerdir ki tut denildiğinde uçar, vur denildiğinde öldürürler. Ordugâhları Selmas şehrindedir. Derdiyar ile Komar Bey'i kollarına yağlı

kementler takarak aç, susuz günün sıcaklığında yol vermez dağlarda, taşlarda yürütürler. Derdiyar haramilere yalvarır:

*Bizleri tuzağa salan zalimler
Çözün kementleri bile gidelim
Garip halimize gülen zalimler
Yeter çektirmeyin çile gidelim*

*Samyeli esti yaprağımız döküldü
İliğimiz kemiklerden çekildi
Taşlar değdi turnağımız döküldü
İnelim engine çöle gidelim*

*Derdiyar der tabanımız kabardı
Gözümüzde karşı dağlar karardı
Gün önünde gül benzimiz sarardı
Atın deryalara sele gidelim (Poyrazoğlu, 2009: 28-29)*

Haramiler, Derdiyar ile Komar Bey'i döve döve yola devam ettirirler. Günlerden bir gün Selmas şehrine ulaşırlar. Derdiyar ile Komar Bey'i zindancıya teslim ederler.

Zindancı başı son derece zalim bir yaratıktır. Bilekleri kapı şipanası², parmakları güz hıyarı, takavut³ olmuş beygir gibi tırnakları vardır. Kütük gibi yuvarlana yuvarlana kardeşleri zindana atar.

---

² Eşik tahtası.

³ Emekli.

Gurbete çıkma epizodu hikâyenin sonuna yakın tekrar karşımıza çıkmaktadır. Gülhandan Ahmet Han ile evlenip Van'a gelin gidince Derdiyar aşk acısıyla gurbete çıkar. Yüreğinde Gülhandan'la, Karadaşlardaki iskeleden Adilcevaz, Ahlat'a doğru hareket eden bir gemiye biner. Gemiden inince de Antep üzerinden Maraş'a doğru yola çıkan bir kafiye katılır. Derdiyar'ın bu seferki gurbete çıkışı âşıklığı bağlamında önemlidir, çünkü Derdiyar gezdiği yerlerde sazını çalıp şiirler okumaktadır.

3.3.4.Derdiyar'ın Esirlikten Kurtulması ve Memleketine Dönmesi

Selmas'ta zindanda yatan Derdiyar kardeşine:

-“Ey canım kardeşim, bir söz vardır ecel seslenmez, mukadderat haber vermez, gözlüye gizli olmaz. İnşallah dadımıza bir gelen olur.

Havar desem ulaşırısın

Yetiş Pirim Hasan Abdal

Bu âlemi dolaşırısın

Yetiş Pirim Hasan Abdal

Düşkünlere elin vardır

Zemheride gülün vardır

Deryalarda yolun vardı

Yetiş Pirim Hasan Abdal.

Havar Pirim düştük dara

Zindanda kem bahtı kara

Himmet eyle Derdiyar'a

Yetiş Pirim Hasan Abdal (Poyrazoğlu, 2009: 33).

Gece karanlık basınca uyumaya başlarlar. Derdiyar'ın duası kabul olur. Söylediği münacat Sultan Abdal'a malum olur. Van kale dizdarının oğlu Ahmet Han'ın rüyasına girer ve bütün güzelliğiyle Ahmet Han'a görünür. Ona Selmas şehrinde zindanda tutsak iki kardeşin olduğunu ve onları kurtarması gerektiğini işaret eder. Gördüğü rüyadan uyanan Ahmet Han hayretler içinde kalır. Rüyasını arkadaşlarına anlatır. Hep birlikte istişare ederler.

Ahmet Han, adamı Çopur'u Selmas şehrine gönderir. Çopur arkadaşı Cin Yusuf'u bulur ve olan biteni öğrenir. Gerçekten de zindanda iki kardeş bulunmaktadır. Çopur Ahmet Han'ın yanına gelir ve olan biteni anlatır. Ahmet Han da hazırlık yapar ve zindanı basar. Derdiyar ile Komar Bey'i zindandan çıkarır. Böylece Derdiyar'ın esareti sona ermiş olur.

3.3.5.Derdiyar ile Gülhandan'ın Evlenmelerinin Engellenmesi

Âşık olma motifiyle aralarına "ile" konulan ve birbirlerine bağlanan âşıkların evlenmek istemeleri ve kahramanların evlenmelerinin engellenmesi bu epizotun konusunu oluşturmaktadır. Kahramanlar bu epizot çevresinde acı çekerler, sıkıntı yaşarlar ve birbirlerinden ayrı düşerler. Bu bölümde genellikle yeni tipler hikâyeye dahil olur ve hikâyenin gidişatını bu yeni tiplerin iyilikleri ya da kötülükleri şekillendirir.

Derdiyar gurbete çıkarken Gülhandan'a dönüşte onu isteteceğine dair söz vermiştir. Gurbetten döndüğünde Gülhandan'ı istetmeye kararlıdır. Ancak kaderin bambaşka planları vardır. Derdiyar'ı esaretten kurtaran Ahmet Han ve Derdiyar'ın

babası Davut Bey, Gülhandan'ın babası İlyas Hoca'nın evine konuk olurlar. Gülhandan sevdiğini esaretten kurtaran beye şerbet ikram eder, ne var ki Ahmet Han kendisine şerbet ikram eden bu güzeller güzeli kıza âşık olur. Davut Bey'le birlikte konağa geldiğinde aşk ateşi Ahmet Han'ı yatağa düşürmüştür. Davut Bey, Ahmet Han'a nesi olduğunu sorar ve derdinin dermanının İlyas Hoca'nın kızı Gülhandan olduğunu öğrenir. Davut Bey, Gülhandan'ın oğlu Derdiyar'ın gönül verip gönül aldığı kız olduğunun bilmemektedir. Bunun için oğullarını kurtaran yiğide bu kıızı almak ve yapılacak düğünün toy beyi olmak ister.

Davut Bey hayırlı bir iş için İlyas Hoca'nın evine geldiğinde Gülhandan çok mutlu olur, çünkü aracılardan Derdiyar için geldiğini sanmaktadır. Ailesi söz kesip tebrikleri kabul ettiğinde orada bulunan biri Van'ın çok güzel bir yer olduğunu ve orada çok mutlu olacağını söylediğinde Gülhandan duyduklarına bir anlam veremez. Ona sözün Ahmet Han'la kesildiği söylendiğinde dünyası yıkılır. Derdiyar ise olan olayların şokundadır. Sevdiği kızla kendisini kurtaran, vefa borcu olduğu Ahmet Han arasında kalır. Bu kız benim sevdiğimdir, diyemez. Hasta olur, yataklara düşer. Gülhandan, Derdiyar'ın iki cana karşı iki canı feda ettiğini düşünür. Sevdiği sırrını ifşa etmemiştir. O da etmez. Her iki âşık da bir nevi kendini feda etmiştir.

Kahramanların evlenmelerinin engellenmesi epizodu genellikle kötü bir tipe bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Kahramanların arasına cadılar, büyücüler girmekte ya da sevgiliye âşık olan kötü bir tip bulunmaktadır. Yaralı Mahmut Hikâyesi'nde engelleme epizodu bir cadı tarafından gerçekleştirilmektedir (Aslan, 1990: 21). Âşık Lütfi'nin derlediği Kurbanî hikâyesinde sevgililer kötü bir tip olarak gösterilebilecek vezirin, yine kötü tip olan ninenin engellemeleriyle evlenememişlerdir (Türkmen vd, 2011: 436). Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nde ise kahramanların evlenmesinin

engellenmesi epizodu kötü bir tipe bağılı olarak gelişmemiştir. Hatta denilebilir ki bu hikâyede Derdiyar'ı esir eden haramiler ve zindancıdan başka kötü tip olarak gösterilebilecek bir tip bulunmamaktadır. Derdiyar ile Gülhandan ayrı düşer ama bu onları özellikle ayırmaya çalışan tipler aracılığıyla gerçekleşmez. Derdiyar ile Gülhandan'ın sevdalı olmalarının bilinmemesi onların ayrı düşmesine yol açar.

3.3.6.Derdiyar ile Gülhandan'ın Kavuşması

Derdiyar, Gülhandan'ın Ahmet Han'la evlenmesi üzerine Erciş'i terk eder. Onun Erciş'ten ayrılması daha çok kaçış mahiyetindedir. Derdiyar olayların akışı içerisinde sürüklenir. Karadaşlardaki iskeleden Adilcevaz'a Ahlat'a yük ve yolcu götüren bir gemiyle Erciş'ten ayrılır. Gemiyle birlikte Tahtıvan'a giden Derdiyar oradan Antep üzerinden Maraş'a giden kervana katılır. Aşk derdiyle gittiği yerlerde şiirler söyler.

Gülhandan, Ahmet Han'la evlenip Van'a gittiğinde yemeden içmeden kesilir. Ahmet Han yüzgörümlüğünü takmak için yüzünü açtığında Gülhandan'ın ağladığını görür ve üzülen neden ağladığını sorar. Gülhandan sırrını ifşa etmek istemese de artık dayanamaz ve Derdiyar ile gönül bağının olduğunu söyler. Saçlarından bir tel çeker, bağına basar, parmaklarını mızrap eder:

Muhammed'i sever isen

Bana dokunma dokunma

Ben o yara ikrar verdim

Bana dokunma dokunma

Ben dertleri sıralıyım

Talihi kem karalıyım

Eyyüp'ten de yaralıyım

Bana dokunma dokunma

Gülhandan der sen bir beysin

Yıldızlar içinde aysın

Turan şahlarına taysın

Bana dokunma dokunma (Poyrazoğlu, 2009: 61)

Yiğit ve duygulu bir insan olan Ahmet Han duydukları karşısında dehşete düşer ve an itibariyle Gülhandan'ın bacısı olduğunu ona asla dokunmayacağını, merak etmemesi gerektiğini söyler. Ancak Derdiyar'a ulaşıncaya kadar kimseye herhangi bir şey söylememeyi uygun bulurlar.

Ahmet Han ve Gülhandan, Derdiyar'ın memleketi Erciş'e giderler, ancak Derdiyar'ın ortadan kaybolduğunu öğrenirler. Derdiyar, Gülhandan'ın düğününden sonra terk-i diyar etmiştir. Ahmet Han, Derdiyar'ın kardeşi Komar Bey'i de yanına alarak Derdiyar'ı aramaya çıkar. Derdiyar'ın izini sürerler ve gide gide yolları Maraş'a varır. Maraş beyi Ökkeş Bey onlara yardım eder ve bir handa Derdiyar'ı hasta bir halde bulurlar.

Koca çınar Derdiyar incelmış, rengi gül sarısına dönmüştür. Derdiyar karşısında Ahmet Han'ı ve kardeşi Komar Bey'i görünce şaşkına döner. Sarılıp ağlaşırlar. Derdiyar'a onu Erciş'e götürmek istediklerini söylediklerinde Derdiyar, "Gözesi kurumuş pınardan su mu alınır, hasta kuşlar uçar mı?" diyerek karşı çıkar. Komar Bey'in söylediklerini Derdiyar kulak arkası eder. Aslında onun derdinin

dermanı ve düğümü çözebilecek tek kişi Ahmet Han'dır. Ahmet Han da Derdiyar'a duymak istediklerini söyler:

Sana kurban olam kardaş

O yar senindir senindir

Gözlerinden akıtma yaş

O yar senindir senindir

Başında var kudret tacı

Gece gündüz hep duacı

Sana yardım bana bacı

O yar senindir senindir

Etmedim sana ihanet

Sanma sen beni muhanned

Bir yıldır bana emanet

O yar senindir senindir

Dağ başında biter alıç

Deryalarda olur dalgıç

Bu Ahmet Han sana sağdıç

O yar senindir senindir (Poyrazoğlu, 2009: 70)

Derdiyar duydukları karşısında şaşkına döner. Ahmet Han'ın ne kadar yüce gönüllü kemalli bir insan olduğunu anlar. Ahmet Han'la birlikte Van'a doğru hareket ederler. Van'a vardıklarında Ahmet Han bütün olanı biteni babası Ferhat Bey'e anlatır. Ferhat Bey olgunluğundan dolayı oğluyla gurur duyar. Birlikte Erciş'e

giderler ve durumu oradakilere de anlatırlar. Bütün olan bitenden sonra iki âşık için düğün dernek kurulur ve birbirlerine kavuşurlar.

Derdiyar'ın babası Davut Bey, Ahmet Han'ın iyiliklerinin karşılığını ödemek hem de onunla akraba olmak için kızı Hatice ile evlenmesini söyler. Ahmet Han'ın babası Ferhat Bey ve Ahmet Han bu isteği mutlulukla karşılarlar ve Ahmet Han da Derdiyar'ın güzeller güzeli kardeşi Hatice Sultan ile evlenir.

IV. BÖLÜM

DERDİYAR İLE GÜLHANDAN HİKÂYESİ'NDEKİ MOTİFLERİN İNCELENMESİ

4.1.Motif Kavramı

Stith Thomson, 6 ciltlik “Motif İndex Of Folk Literature” adlı eserinde çeşitli milletlerin halk edebiyatlarında kullanılan motifleri önce konularına göre 1-5. Ciltlerde numaralamıştır. 6. Ciltte ise ana konuları alfabetik sıraya göre vermiştir. Thompson’a göre motif, konu içerisinde devamlılık gösteren en küçük unsurdur (Aslan, 1990: 43).

Rus formalistlerinden B. Tomachevsky’e göre; farklı eserlerde tekrar tekrar karşımıza çıkan bölünmez, parçalanmaz tematik üniteler motif olarak adlandırılmaktadır. Veselovsky ise motifi bölünmeyen en küçük anlatım birimi olarak tanımlar (Aslan, 1990: 43).

“Hikâye etmenin en küçük unsuru” şeklinde tarif edilebilen motif kavramı üzerine birçok şey söylenmiş ve çok çeşitli tanımları yapılmıştır. Nakışta, resimde ve minyatürdeki motif kavramı ile halk nesrindeki motif kavramı arasında epeyce farklılıklar bulunmaktadır. Halk nesrinde motif olabilmesi için, olağanüstülüğün olması gerekmektedir. Bu olağanüstülük, kahramanda, olayda, zamanda, mekânda kısacası nesirdeki her türlü olayda karşımıza çıkabilmektedir (Alptekin, 2013: 295).

Bütün bu tanımlardan yola çıkılarak motifin hikâyeden yola çıkılarak tanımı yapılmak istenirse, hikâyedeki parçalanamaz en küçük unsur olarak tanımlanabilir.

Motif kavramı, Bilge Seyidoğlu'nun *Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar* (Seyidoğlu, 1975: 83-148) adlı teziyle dikkatleri üzerine çekmiştir. Halk hikâyelerindeki motif kavramıyla daha sonra birçok araştırmacı ilgilenmiştir. Ensar Aslan'ın (Aslan, 1990: 43-61), Ali Berat Alptekin'in (Alptekin, 2013: 295-362), Ali Duymaz'ın (Duymaz, 2001: 145-182) araştırmaları bu bağlamdaki en önemli örneklerdendir.

Halk hikâyelerindeki motiflere bakıldığında onların ucu bucağı görülemeyecek bir derya olduğu görülür. Bu bağlamda biz, Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'ndeki motifleri, Stith Thompson'un *Motif Index Of Folk Literature* (Thompson, 1955-1958) adlı eserinde tasnif ettiği motiflerden yararlanarak, daha önce belirlediğimiz 6 ana epizot çerçevesinde göstermeye çalışacağız.

4.1.1.Kahramanların Aileleri ve Sosyal Durumları Epizotuna Bağlı Olan Motifler

Bu epizotta Derdiyar ile Gülhandan'ın ailelerinden ve sosyal durumlarından bahsedilmektedir. Halk hikâyelerinin çoğunda kahramanların doğumu Hızır, derviş, pîr gibi olağanüstü bir varlığın yardımıyla gerçekleşmektedir. Bu bağlamda birçok motif bulunmaktadır. Ancak Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nde kahramanların doğumunda herhangi bir olağanüstü durum yoktur. Bu açıdan bu epizotta kahramanların doğumuyla ilgili motif bulunmamaktadır.

Derdiyar'ın ya da Gülhandan'ın ailesinde herhangi bir olağanüstü bir durum görülmemektedir. Hikâyenin başlangıcında Derdiyar'ın ailesi hakkında bilgi

verilirken Derdiyar'ın babası Davut Bey'in seyrangâh bağları, değirmenleri, aşevleri ve Şalbazar elliğinde halı, kilim, keten tezgâhları olan bir bey olduğu anlatılır. Burada karşımıza “tüccar (kervancı)” motifi çıkmaktadır. Derdiyar'ın ailesinin halinin vaktinin yerinde olması karşımıza “zengin adamlar ” motifini çıkarmaktadır.

Halk hikâyelerinin birçoğunda kahraman “tek evlat” motifiyle karşımıza çıkmaktadır. Ancak Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nde Derdiyar da Gülhandan da tek çocuk değildir. Davut Bey'in iki oğlu bulunmaktadır. “Erkek kardeşler”, “iki erkek kardeş” motifleri burada görülmektedir. Gülhandan'ın da bir kız kardeşi bulunmaktadır. Burada da “baba ve kızları” motifi zikredilmelidir.

4.1.2.Kahramanın Sevgili ile Karşılılaşması ve Ona Âşık Olması Epizotuna Bağlı Olan Motifler

Kahramanın sevgili ile karşılaşması ve ona âşık olması epizotunu açıklarken, halk hikâyelerinde kahramanın sevgiliye âşık olmasının genellikle rüya motifine bağlı olarak anlatıldığı ve bu bağlamda olağanüstü bir şahsiyetin (Hızır, pîr, derviş gibi..) hikâyeye dahil olduğundan bahsetmiştik. Ancak Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nde böyle bir durum söz konusu olmadığından rüya motifi karşımıza çıkmamaktadır.

“Sevgililerin karşılaşmaları” motifine göre Derdiyar Gülhandan'ı bir bahar günü görmüştür. Kızlar toplanmış bicek çekiyorlardır ve Derdiyar kendisi için kızlardan bicek çekmelerini istemiştir. Çekilen bicek Gülhandan'ın biceğidir. Gülhandan'ın dünya güzeli bir kız olduğu anlatılmaktadır. “harikulade güzellikte kadın” motifi burada karşımıza çıkmaktadır.

Derdiyar ile Gülhandan birbirlerine ilk görüşte âşık olmuşlardır. Halk hikâyelerinde “ilk görüşte âşık olma” motifi oldukça sıkça karşımıza çıkmaktadır. “Âşık olma” motifinin de bu epizot kapsamında değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

Derdiyar ile Gülhandan, ok yemiş ceylan gibi yaralanırlar. Aşk okları kalplerine saplanır. Derdiyar bicek çekilen alandan ayrılır ama kırk yıllık aşk ateşine düşmüş gibidir. Gülhandan da eve gittiğinde kızkardeşi Gülendama onu hasta zanner, Gülhandan keyfinin olmadığını söyler, ancak aslında akli Derdiyar’dadır. Günler geçtikçe aşk ateşi her iki âşığı da yakmaya başlar. Derdiyar atına binip Gülhandan’ın bağına vardığında Gülhandan’ın sesini duyması ümidiyle sazına düzen verir ona olan âşkını sazıyla dile getirir. Burada “âşkın ilan edilmesi” motifi bulunmaktadır.

4.1.3.Kahramanın Gurbete Çıkıp Esir Düşmesi Epizotuna Bağlı Olan Motifler

Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi’ndeki gurbete çıkma epizodu ne sevgiliyi bulmak için ne de Derdiyar’ın sanatını icra etme isteği için gerçekleşmiştir. Bu hikâyede görülen gurbete çıkma epizotunun verilen bir görevi yerine getirme bağlamında gerçekleştiği söylenebilir.

Derdiyar’ın babası Davut Bey, Derdiyar ile Komar Bey’i huzuruna çağırır ve Şalpazarı’ndaki malların hazır olduğunu, yaz sıcağı bastırmadan civar yerlerde pazarlanması gerektiğini söyler. Bunun için yanlarına ileri gelen adamları alacak ve Şalpazarı’na varacaklardır. “Gurbete gidiş ve dönüş” motifi bu epizota bağlı olarak hikâyede bulunmaktadır.

Davut Bey'in isteği üzerine kardeşi Komar Bey'le gurbete çıkacak olan Derdiyar, Gülhandan'ın yanına gider ve ona gurbete çıkacağını ve işini bitirir bitirmez geri döneceğini ardından da onu isteteceğini söyler. Burada “bir işi muayyen bir zamanda yerine getirme” motifi bulunmaktadır. Derdiyar ile Gülhandan birbirlerine söz verirler “anlaşmalar ve söz vermeler”.

Derdiyar kardeşi Komar Bey ile Kervan Abaka'ya ulaştığında mola verirler. Geceyi orada geçirip sabahleyin Kotur Deresi'ne ulaşmayı planlamaktadırlar. Ancak gecenin zifiri karanlığında kervan baskın yer.

O devirde ağataylılarla Karakoyunlular arasında bitmeyen bir savaş bulunmaktadır. Baskın yapan ağatay apavurları kendilerine karşı gelenleri kılıçtan geçirirler. Malları, atları gasp ederler. Derdiyar ile Komar Bey'in giyimlerine bakarak onların önemli kişiler olduklarını anlarlar ve fidye alabilme ümidiyle onları esir ederler. Birçok halk hikâyesinde karşımıza çıkan “harami” motifi ile “esir olma”, “eşitli kaçırmalar” motifi bu epizotta karşımıza çıkmaktadır.

“Esirlerin kapatıldığı yerler”, “zindana hapsetme” motifi bağlamında Derdiyar ile Komar Bey'in hapsedildiği zindandan bahsedilebilir.

4.1.4.Kahramanın Esirlikten Kurtulması ve Memleketine Dönmesi Epizotuna Bağlı Olan Motifler

Derdiyar ile kardeşi Komar Bey, haramiler tarafından esir edilerek zindana kapatılır. Derdiyar, kardeşi Komar Bey'e;

-“*Ey canım kardeşim, bir söz vardır ecel seslenmez, mukadderat haber vermez, gzliye gizli olmaz. İnşallah dadımıza bir gelen olur.*” (Poyrazoğlu, 2009:

32) der ve Hasan Abdal Sultan'a ithafen bir şiir söyler. Bu şiirde Derdiyar, kendilerine yardım etmesi için Hasan Abdal Sultan'ı çağırılmaktadır. Burada karşımıza "isteğin şiirle ifade edilmesi" motifi çıkmaktadır. Şiirler aracılığıyla derdini anlatma, kendini ifade etme sadece Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nde değil birçok halk hikâyesinde karşımıza çıkmaktadır.

Derdiyar'ın kendisine yakarması, ondan yardım istemesi, Hasan Abdal Sultan'a âyân olur. Hasan Abdal Sultan, Ahmet Han'ın rüyasına girer ve zindanda bulunan iki kardeşe yardım etmesi gerektiğini söyler. Bu bağlamda ele alabileceğimiz "realist rüya" motifi neredeyse her halk hikâyesinde karşımıza çıkan motiflerden biridir. Örneğin, Kurbanî Hikâyesi'nde, sevgilisine kavuşmak için Gence'ye doğru yola çıkan Kurbanî susuz kalır. Kurbanî, Perihan'ın rüyasına girerek ondan su ister ve böylece ihtiyaç duyduğu suya Perihan aracılığıyla kavuşur (Âşık Lutfi, 2011: 78-85).

Hasan Abdal Sultan'ın Derdiyar'a yardım etmesini rüya motifine bağlayabileceğimiz gibi "yardımcılar" motifine de bağlayabiliriz. Hasan Abdal Sultan'ı "yardımcı mukaddes adam", "yardımcı derviş" motiflerine bağlı olarak değerlendirebiliriz.

Ahmet Han, hayretler içerisinde rüyasından uyanır ve rüyasını arkadaşlarına anlatır. Araştırdıklarında gerçekten de zindanda esir olarak tutulan iki kardeşin olduğunu öğrenirler. Ahmet Han, adamlarından Çopur'u tutsaklar hakkında bilgi alması için gönderir. O da arkadaşı Cin Yusuf ile birlikte bilgi toplar. Zindancıbaşı hakkında bilgi edinirler ve onu sarhoş ederek rahatlıkla öğrenmek istediklerini öğrenirler. "Zeki insanlar ve hareketleri", "çeşitli zeki davranışlar" motiflerini

hikâyede Ahmet Han, Çopur ve Cin Yusuf'un davranışlarında görebilmekteyiz. Zindancıbaşı ise “kolay aldanır ahmaklar” ve “aptalların gevezeliği” motiflerine örnek teşkil etmektedir.

Derdiyar ile Komar Bey'in babaları Davut Bey, oğullarının esir edildiğini öğrenince çok üzülür. Onları kurtarmak için elinden geleni yapmaya çalışır ve onların yoluna malını, mülkünü feda etmeye hazır olduğunu söyler. Davut Bey, oğullarını sağ sağlam getireni mükâfatlandıracağını belirtir. “Mükâfatlandırılmış işler” motifi burada karşımıza çıkmaktadır.

Kahramanın esaretten kurtulması epizotuna genel olarak bakıldığında “esirlikten kurtulma” motifinin varlığı görülmektedir. Bu motif de halk hikâyelerinde sıkça karşımıza çıkan bir motiftir.

Derdiyar, esirlikten kurtulup memleketine geri döndüğünde, Davut Bey misafirlerini ağırlarken o da bir fırsatını bulup küheylanına biner ve Gülhandan'ın yolunu tutar. Derdiyar, Gülhandan'la görüşebilmek için Gülhandan'ın gün görmüş geçirmiş bağ komşusu Gülüş Nene'den yardım ister. Gülüş Nene de Derdiyar ile Gülhandan'a yardım eder. “Yardımcı yaşlı kadın” motifini burada görmekteyiz.

4.1.5.Kahramanların Evliliklerinin Engellenmesi Epizotuna Bağlı Olan Motifler

Ahmet Han, Gülhandan'a görür görmez âşık olur ve derdini Davut Bey'e anlatır. Oğlu Derdiyar ile Gülhandan'ın birbirlerini sevdiğinden haberi olmayan Davut Bey bu duruma çok sevinir ve Gülhandan'a talip olmak üzere Gülhandan'ın evine haber gönderir. Misafirleri geldiğinde Gülhandan çok sevinir, çünkü gelen konukların kendisini Derdiyar için istemeye geldiklerini düşünmektedir. Gülhandan,

Ahmet Han'la sözlendiğini, söz kesildikten sonra öğrenecektir. Allah'ın emri, peygamberin kavli ile kız isteme, söz kesme “evlenme âdetleri” motifi olarak karşımıza çıkmaktadır. Gülhandan ile Ahmet Han'ın nişanlanması yine “nişanlanma” motifine dâhil edilebilmektedir.

Gülhandan ile Ahmet Han'ın toyu için Ferhat Bey'e haber salınır. İskender Mirza Bey'in seferden dönmesi beklenir ve Kadem Paşa Hatun da toy yengesi olarak belirlenir. Van'da o zamanki töreye göre, uzaktan gelin olarak gelen kız on beş gün ayrı bir yerde dinlenmekte, yeniden toy hazırlığı tutulmaktadır. Bütün bu âdetler “gelenekler” motifine ve “dünür olma” motifine örnek teşkil etmektedir.

Gülhandan ile Ahmet Han'ın evleneceğini öğrenen ancak elinden bir şey gelmeyen Derdiyar ise yataklara düşer. Yemeden içmeden kesilir. Burada “aşk hastalığı” motifi karşımıza çıkmaktadır.

4.1.6.Kahramanların Kavuşması Epizotuna Bağlı Olan Motifler

Derdiyar, Gülhandan'ın Ahmet Han'la evlenmesi üzerine Erciş'i terk eder. Onun Erciş'ten ayrılması daha çok kaçış mahiyetindedir. Karadaşlardaki iskeleden Adilcevaz'a Ahlat'a yük ve yolcu götüren bir gemiyle Erciş'ten ayrılır. Gemiyle birlikte Tahtıvan'a giden Derdiyar oradan Antep üzerinden Maraş'a giden kervana katılır.

Gülhandan, Ahmet Han'la evlenip Van'a gittiğinde yemeden içmeden kesilir. Ahmet Han yüzgörümlüğünü takmak için yüzünü açtığında Gülhandan'ın ağladığını görür ve üzülen neden ağladığını sorar. Gülhandan sırrını ifşa etmek istemese de artık dayanamaz ve Derdiyar ile gönül bağının olduğunu söyler. Ahmet Han duydukları karşısında hayrete düşer. Anlayışlı ve iyi bir insan olan Ahmet Han,

Gülhandan'a elini sürmez ve onu Derdiyar'ın yanına götürür. Ancak Erciş'e vardıklarında Derdiyar'ın memleketi terk ettiğini ve kimsenin onu bulamadığını öğrenirler. Ahmet Han Derdiyar'ı izini sürer ve onu Maraş'ta bir handa hasta yatağında bulur. Karşılıklı söyleşirler. Burada yer alan "Türkü söyleme" ve "karşılıklı deyişme" motifi neredeyse bütün halk hikâyelerinde ve Dede Korkut Hikâyelerinde de karşımıza çıkmaktadır. Dede Korkut Hikâyeleri'nde Bamsı Beyrek nişanlısı Banı Çiçek ile deyişmektedir (Gökyay, 1973: 12). Kerem ile Aslı (Elçin, 1949), Tahir ile Zühre (Türkmen, 1979), Ercişli Emrah ile Selvi Han (Bali, 1973), Yaralı Mahmut Hikâyesi (Aslan, 1990)'nde bu motifin en güzel örneklerine rastlamak mümkündür.

Her şey ortaya çıkıp bütün problemlerin üstesinden gelince Derdiyar ile Gülhandan'ın düğün hazırlıkları yapılır. Toy beyi belirlenir ve cumadan sonra yemekler verilir, şerbetler dağıtılır. "Ziyafet" motifi burada karşımıza çıkmaktadır. Derdiyar ile Gülhandan'ın düğünleri kırk gün kırk gece yapılmıştır. Kırk sayısı "formalistik sayı 40" sayı motifi olarak karşımıza çıkmaktadır.

V. BÖLÜM

DERDİYAR İLE GÜLHANDAN HİKÂYESİ'NDE GEÇEN ŞİİRLERİN İNCELENMESİ

Halk hikâyelerinin en önemli özelliği nazım ve nesirin iç içe olmasıdır. Bu özellik masal, efsane, menkıbe ve fıkralarda pek görülmez. Türk halk hikâyelerine mahsus olmayan bu özellik aynı zamanda Arap ve bazı Avrupa milletlerinin halk edebiyatında da bulunan bir özelliktir. Örneğin 1001 Gece Masallarına bakıldığında nazımla nesrin iç içe geçmiş olduğu görülecektir.

E. Fischdick, halk hikâyelerinin eski formlarının nesir olduğunu ve poetik unsurların hikâyelere sonradan eklenmiş olduğunu ileri sürmektedir. Yazar bu açıklamasından yola çıkarak Fransız hikâyesi olan “Aucassin et Nicolette” ve Grimm masallarındaki “Die Getreue Frau” (Sadık Kadın)’ı tipik örnekler olarak göstermiştir (Aslan, 1990: 61).

Halk hikâyelerine genel olarak bakıldığında, hikâyenin anlatım ve tasvir kısmı yani olayların mensur, duygu ve heyecanı aktaran bölümlerin ise manzum olduğu görülür. Anlatıcı hikâyenin mensur kısmında istediği kadar değişiklik yapabilir. Aynı serbestlik hikâyenin manzum kısmında söz konusu değildir. Şiiri olduğu gibi vermek zorundadır. Zira şiirlerin kendine has kalıpları bulunmaktadır. Hikâyenin manzum kısımlarına bakıldığında, halk şiirinin hemen hemen bütün tür ve

şekilleri görülebilir. Şiirler genellikle koşma tarzında yazılmakla birlikte mani, türkü, semai ve divani örnekleri görmek de mümkündür.

O. Spies, Türk halk hikâyelerindeki manzum parçaların ilave olduğunu öne sürmüştür. Sade bir nesir üslubuyla kaleme alınan bu parçaların hikâyeyi süslemekten ve sanat değerini arttırmaktan başka bir görevi yoktur. O. Spies'e göre, "bu manzumeler vak'anın seyrini kendi başlarına asla devam ettiremezler. Mensur hikâyede, hissiyat ve temayüllerin, cenk arzusu ve dar vaziyetlerin bildirdiği yere eklenirler." (O. Spies, 1941: 38).

Tezimizin konusunu oluşturan Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'ndeki şiirlere ve bu şiirlerin nesir içerisindeki fonksiyonlarına bakıldığında O. Spies'in üzerinde durduğu gibi şiirlerin hikâyeyi süsleme amaçlı kullanıldığı görülür. Hikâyede heyecan ve duygunun yükseldiği yerlerde şiirlere yer verilmiştir. Konu ile ilgili olan şiirler hikâyenin akışını etkilemez.

Hikâyede neredeyse bütün kahramanların ağzından söylenmiş şiirler bulunmaktadır. Hikâye anlatıcısı bunu şu şekilde açıklamaktadır: "*Şimdi diyeceksiniz ki bu insanlar hep türkü ile mi konuşuyorlardı. Evet, çünkü kültürümüz böyleydi. Asker uğurlarken, harman döverken, tarlada çalışırken hep türkü söyledik. Şimdi ise robota döndük, ne anlayan var ne de dinleyen...*" (Poyrazoğlu, 2009: 41).

Biz Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'ndeki şiirleri, hikâye içerisindeki epizot sırasına göre O.Spies, Ensar Aslan ve diğer bazı araştırmacıların tespit ve esaslarına göre incelemeye çalışacağız:

5.1. Kahramanın Aileleri ve Sosyal Durumları Epizotuna Bağlı Olan Şiirler

Hikâyenin başında asıl hikâyeye geçmeden önce, anlatıcı Ozan Ahmet Poyrazoğlu dört kıt'adan oluşan bir şiire yer vermiştir. Bu şiirde halk hikâyesi denildiğinde akla gelen, aralarındaki “ile”nin sevdalarıyla ölümsüzleştirildiği halk hikâyesi kahramanları olan Leyla ile Mecnun, Ferhat ile Şirin, Ercişli Emrah ile Selbihan gibi âşık ve maşukların isimleri zikredilmektedir. Poyrazoğlu, şiirin üçüncü dördlüğünde anlatacağı hikâyenin kahramanı olan Derdiyar'dan bahsetmektedir.

11'li hece ölçüsüyle yazılmış dört dördlükten oluşan bu şiirin kafiye şeması abab/ bbbb/ cccb/ dddb şeklindedir.

Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nde kahramanların aileleri ve sosyal durumları epizotuna bağlı olarak söylenen bir şiire rastlanmamaktadır. Hikâye, hikâye zamanı hakkında bilgi verilerek başlamıştır. Ardından Davut Bey tanıtılır ve Davut Bey'in üç evladından bahsedilir. Bunların en büyüğü Derdiyar, ortancası Komar Bey, en küçüğü ise güzeller güzeli Hatice Sultan'dır.

Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nde kahramanların doğumu olağanüstü bir şekilde olmadığı için, hikâyenin başlangıcı şiire bağlı olarak aktarılmaz. Az önce de bahsettiğimiz gibi kahramanların aileleri tanıtılır. Aslında kahramanların ailelerinin takdim edildiği bu epizotta, şiir söylenmesini gerektiren önemli bir durum yoktur.

Hikâyenin geneline bakıldığında şiirlerin kahramanların ağızından söylendiği görülmektedir. Ancak kahramanların aileleri ve sosyal durumlarına bağlı epizotta

anlatıcı kişi yer almaktadır. Bu bağlamda anlatıcının şiire yer vermeyip bilgi vermesi gayet normaldir.

5.2.Kahramanların Karşılaşmaları ve Birbirlerine Âşık Olmaları Epizotuna Bağlı Olan Şiirler

Derdiyar ile Gülhandan'ın birbirleriyle karşılaşmaları ve birbirlerine âşık olmaları epizotuna bağlı olarak iki mani dörtlüğü ve Derdiyar'ın Gülhandan'a olan aşkıını dile getirmek için söylediğı üç dörtlükten oluşan bir şiir bulunmaktadır.

Derdiyar ile Gülhandan'ın karşılaşmaları Bicek merasiminde gerçekleşmiştir. Bicek merasimi baharın gelişinde yetişkin kızların bir bahçede toplanmasıyla yapılmaktadır. Ağzı genişçe bir testi içine yedi çeşmenin suyundan karıştırılmakta, her kız kendini tanıtacak bir işaret, zinet eşyası ya da bir gül koymaktadır. Testinin ağzı ipek bir bezle kapatılmaktadır. Biri dilekçi, diğeri mani yorumcusu olmak üzere iki kız testinin sağında ve solunda bulunmaktadır. Bu bağlamda Derdiyar ile Gülhandan testiden mani çekmişlerdir. Çekilen maniler onların karşılaşmalarına ve tanışmalarına vesile olmuştur. Mani dörtlüklerinin her ikisi de şekil bakımından kusursuzdur. 7'li hece ölçüsüyle yazılan mani dörtlükleri aaxa kafiye düzenine sahiptir.

Derdiyar, Gülhandan'ı görüp ona âşık olduktan sonra Gülhandan'ın babasının bağına gitmeye başlar. Yine bir gün Derdiyar, Gülhandan'ın bağının yanındaki bağda mola verir ve Gülhandan'ın sesini duyması umuduyla sazına düzen verir ve yüksek sesle üç dörtlükten oluşan şiiri söyler. Derdiyar'ın sesini Gülhandan'a duyurmak için söylediğı, aşkıını aşıkâr eden bu şiir 11'li hece ölçüsüyle 6+5 duraklı söylenmiştir.

Kafiye düzeni abab/cccb/dddb şeklindedir. “neredesin gel” cümlesi redif olarak kullanılmıştır.

5.3.Kahramanın Gurbete Çıkıp Esir Düşmesi Epizotuna Bağlı Olan Şiirler

Kahramanın gurbete çıkıp esir düşmesi epizotuna bağlı olarak anlatılan bu bölümde beş adet şiire yer verilmiştir.

Derdiyar'ın babası Davut Bey, Derdiyar ile Komar Bey'i huzuruna çağırır ve Şalpazarı'ndaki malların hazır olduğunu, yaz sıcağı bastırmadan civar yerlerde pazarlanması gerektiğini söyler. Bunun için yanlarına ileri gelen adamları alacak ve Şalpazarı'na varacaklardır. Zilan elliğinde Hasan Abdal Sultan'ın elini öpüp himmet duası almaları da Davut Bey'in oğullarından isteğidir. Bu isteği yerine getirmek üzere Derdiyar ile Komar Bey yola çıkarlar ve Hasan Abdal Sultan'ın yanına varırlar. Bu bağlamda kahramanın gurbete çıkıp esir düşmesi epizotuna bağlı olarak söylenen ilk şiir Hasan Abdal Sultan'ın dergâhta Derdiyar için söylediği üç dörtlükten oluşan şiirdir. 6+5 duraklı 11'li hece ölçüsüyle söylenen şiirin uyak düzeni abab/ cccb/ dddb şeklindedir.

Derdiyar ile kardeşi Komar Bey, Abaka'da geceyi geçirmek için mola verirler. Gece olduğunda ise kervan baskın yer. Malları yağmalanır. Derdiyar da Komar Bey de fidye karşılığında salıverilmek üzere esir düşerler. Esir düşme epizotuna bağlı olarak söylenen bir diğer şiir bu sırada esir düşen Derdiyar tarafından söylenir. Kardeşi ile birlikte esir düşmesinin üzüntüsünü dile getiren Derdiyar 11'li hece ölçüsüyle üç dörtlük söylemiştir. Zalimlere seslenerek kendilerini serbest bırakmasını isteyen Derdiyar'ın bu şiiri koşma nazım şekliyle söylenmiş ve yine

koşma nazım şeklinde çok sık kullanılan abab/ cccb/ dddb uyak düzeni kullanılmıştır.

Oğullarının esir düştüğünü öğrenen Davut Bey, üzüntüsünden kahrolur. Oğullarını geri getirene minnettar olacağını, mal ve mülk vereceğini, güzeller güzeli kızı Hatice'yi vereceğini söylediği şiirle dile getirir. Bu şiir de diğer şiirler gibi 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 6+5 duraklı söylenen şiirin uyak düzeni abab/ cccb/ dddb şeklindedir. Şiirde *Kim getirse bana yavrularımı* dizesi tekrarlanmaktadır.

Kahramanın gurbete çıkıp esir düşmesi epizotuna bağlı olan şiirlerden bir tanesini de Gülhandan, Derdiyar'ın esir düştüğünü öğrendiğinde söylemiştir. Sevgilisinin esir düştüğüne üzülen Gülhandan, kendinden önce söylenen şiirlerden farklı olarak şiirini 8'li hece ölçüsüyle söylemiştir. Gülhandan'ın şiiri üç dörtlükten oluşmaktadır. Uyak düzeni abab/ cccb/ dddb şeklindedir.

Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nde kahramanın gurbete çıkıp esir düşmesine bağlı olarak söylenen son şiir, Derdiyar tarafından söylenmiştir. Zindanda esir bulunan iki kardeş birbirleriyle konuşurlar. Derdiyar eninde sonunda birilerinin kendilerini kurtaracağına inanmaktadır. Derdiyar'ın Hasan Abdal Sultan'a hitaben söylediği şiir bir yakarış niteliğindedir. Derdiyar şiiri ile Hasan Abdal Sultan'dan kendilerini kurtarmasını ister. Bu şiir de Gülhandan'ın şiiri gibi 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. Üç dörtlükten oluşan şiirde *Yetiş Pirim Hasan Abdal* dizesi her dörtlüğün sonunda tekrar etmektedir. Şiirin uyak düzeni abab/ cccb/ dddb şeklindedir.

5.4.Kahramanın Esaretten Kurtulması ve Memleketine Dönmesi Epizotuna Bağlı Olan Şiirler

Derdiyar'ın münacatı Hasan Abdal Sultan'a malum olur ve Hasan Abdal Sultan, Ahmet Han'ın rüyasına girerek esir bulunan iki kardeşi kurtarması gerektiğini söyler. Ahmet Han da Derdiyar ile Komar Bey'i esaretten kurtarır. Böylece Derdiyar, Ahmet Han ve kardeşi Komar Bey ile birlikte evinin yolunu tutar. Erciş bütün ihtişamıyla görünmeye başlar. Dağların çiçek kokuları, şarıl şarıl akan dereleri Âşık Derdiyar'ı coşa getirir ve Derdiyar sevincini aşikâr eden şiirini söyler. Derdiyar üç dörtlükten oluşan bu şiirini 8'li hece ölçüsüyle söylemiştir. “*dağlar*” kelimesi şiirin redifini oluşturmaktadır. Şiirin uyak düzeni abab/ cccb/ dddb şeklindedir.

Derdiyar'ın esaretten kurtulup eve döndüğünü öğrenen Gülhandan çok sevinir. Derdiyar'ın yokluğunda duyduğu keder ve üzüntü yerini mutluluğa bırakır. Gülhandan'ın sevincini aşikâr eden şiiri 7'li hece ölçüsüyle söylemiştir. Ancak şiir incelendiğinde içerisinde 8'li hece ölçüsünün bulunduğu dizeler de görülecektir. Gülhandan'ın söylediği bu şiirin uyak düzeni daha önce söylenen şiirlerin uyak düzeninden farklıdır. Şiir, aaba/ ccbc/ dded şeklinde uyaklanmaktadır. Bu uyak düzeni göz önüne alındığında aslında her bir dörtlüğün tek başına aaxa şeklinde uyaklandığı görülmektedir. Bu da bize dörtlüklerin mani şeklinde oluşturulduklarını göstermektedir.

Derdiyar memleketine döndüğünde Gülhandan'ı görmek ister. Bunun için de bir aracıya ihtiyacı vardır. Derdiyar Gülüş Nene'ye utana sıkıla Gülhandan'a âşık olduğunu ve birbirlerini sevdiklerini anlatır. Gülhandan'la görüşebilmek için yardımı gerekmektedir. Bunun üzerine Gülüş Nene aynı yollardan kendisinin de geçtiğini,

onun da yedi yıl sevdalık çektiğini anlatır ve bir şiir söyler. Gülüş Nene'nin söylediği şiir iki dörtlükten oluşmaktadır. 7'li hece ölçüsüyle söylenen şiir aaba/ ccdc şeklinde uyaklanmaktadır. Bu şiirin de Gülhandan'ın şiirinde olduğu gibi mani şeklinde oluşturulduğu görülür.

5.5.Kahramanların Evlenmelerinin Engellenmesi Epizotuna Bağlı Olan Şiirler

Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nin duygu bağlamında en güçlü olduğu epizotlardan biri de Derdiyar ile Gülhandan'ın evliliklerinin engellenmesidir. Derdiyar ile Gülhandan'ın ayrı düşmesi duyguyu yükseltmiştir. Bu epizotta kahramanlar çeşitli güçlükler ve engellerle karşılaşmaktadırlar. Ancak epizot inceleme bölümünde de üzerinde durulduğu gibi Derdiyar ile Gülhandan'ın ayrı düşmesi kötü tiplere bağlı olarak gerçekleşmez.

Derdiyar, Gülhandan'ın evleneceği haberi dört bir yana ulaşırken derdi ile baş başa kalır. Kahramanların evlenmelerinin engellenmesi epizotuna bağlı olan ilk şiir Derdiyar'ın bu durumdayken söylediği şiiridir. 11'li hece ölçüsüyle yazılan bu şiir de abab/ cccb/ dddb şeklinde uyaklanmıştır.

Derdiyar, derdinden gözyaşlarına boğulur. Annesi, kızkardeşi ona neyi olduğunu sorarlar, fakat o her defasında o hasta olduğunu ve yalnız kalmak istediğini söyler. Aradan bir hafta geçer ve Derdiyar saziyla Gülhandan'ın babasının bağının bulunduğu yerin yolunu tutar. Bağa bakarak ah çeker, felek aynasını simsiyah eder. Epizota bağlı olarak söylenen ikinci şiir Derdiyar'ın Gülhandan'ın bağında söylediği şiirdir. Dört dörtlükten oluşan bu şiirin ilk üç dörtlüğü 11'li hece ölçüsüyle, son dörtlüğü ise 7'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 11'li hece ölçüsüyle söylenen

dörtlükler koşma dörtlükleriyken, 7'li hece ölçüsüyle söylenen dörtlük mani biçiminde karşımıza çıkmaktadır.

Derdiyar'ın hasta olduğunu düşünüp onun için endişelenen ailesi Derdiyar'ı iyileştirmesi için bir doktor getirirler. Doktor ile Derdiyar bir süre konuşurlar, Derdiyar kendisini durmadan telkin eden doktora sazdan sözden anlayıp anlamadığını sorar. Doktor şad olacağını söylediğinde Derdiyar duvardan sazını indirir ve bir şiir söyler. Derdiyar'ın söylediği bu şiir diğer şiirlerden farklı olarak 15'li hece ölçüsüyle söylenmiştir.

Kahramanların evlenmelerinin engellenmesi epizotuna bağlı olarak söylenen son şiir yine Derdiyar tarafından söylenmiştir. Sevdiği kızın bir başkasıyla evleneceği gerçeğine dayanamayan Derdiyar, sazını bağrına basar ve gizlice konağı terk eder. Erciş'ten ayrılmak üzere iskeleye gelir. Gemi hareket etmek üzereyken Âşık Derdiyar doğup büyüdüğü Erciş'e bakarak üç dörtlükten oluşan bir şiir söyler. 11'li hece ölçüsüyle söylenen şiirin redifi “ *bir zaman*” dır.

5.6. Kahramanın Sevgiliye Kavuşması Epizotuna Bağlı Olan Şiirler

Kahramanın sevgiliye kavuşması epizotu Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nde yer alan son epizot olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümde hikâye anlatıcısının 8'li hece ölçüsüyle söylediği tek dörtlükten oluşan bir şiir bulunmaktadır. Anlatıcının ara söz mahiyetinde söylediği bu şiir sevgililerin kavuşması epizotuna dâhil edilmez.

Gülhandan, Ahmet Han'a gelin olarak Van'a gider. Sevdiği için kendini feda etmeye hazır olan Gülhandan, gerdek gecesinde Ahmet Han'ın yanına gelmesine dayanamaz ve yüz görümlüğü vermek için yüzünü açan Ahmet Han'a kendisine

dokunmaması için yalvarır. Ahmet Han olan bitene bir anlam veremez. Gülhandan, Derdiyar'la birbirlerine gönül verdiklerini, istemeye geldikleri gün gelenin Derdiyar olduğun düşündüğünü ağlayarak anlatır. Ahmet Han'a kendisine dokunmaması için yalvarır ve 8'li hece ölçüsüyle üç dörtlükten oluşan bir şiir söyler. Şiirin uyak düzeni, abab/ cccb/ dddb şeklindedir. *Bana dokunma dokunma* dizesi her dörtlüğün sonunda tekrar etmektedir.

Yiğit ve duygulu bir insan olan Ahmet Han duydukları karşısında dehşete düşer ve an itibariyle Gülhandan'ın bacısı olduğunu ona asla dokunmayacağını, merak etmemesi gerektiğini söyler. Ancak Derdiyar'a ulaşınca kadar kimseye herhangi bir şey söylememeyi uygun bulurlar. Ahmet Han yanına Gülhandan'ı da alarak Erciş'e döner. Derdiyar'ın konağına gider, fakat Derdiyar'ın konağı hatta Erciş'i terk ettiğini, kimsenin ona ulaşamadığını öğrenir. Derdiyar'ı bulmak için Komar Bey'le birlikte yollara düşer. Derdiyar'ın bulunduğu yere ulaştıklarında Derdiyar'ın hasta yatağında perişan bir halde olduğunu görürler. Komar Bey, Derdiyar'ın konağına geri dönmesi için onu ikna etmeye çalışır. Bu bağlamda Derdiyar ile Komar Bey'in karşılıklı söyleşmeleri söz konusudur.

Komar Bey ile Derdiyar karşılıklı sıra ile üç dörtlük söylemiştir. Söylenen şiirler 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. Komar Bey'in söylediği dörtlüklerin sonunda *Kardaş kalk gidelim bizim ellere* dizesi tekrar etmektedir.

Derdiyar ile Komar Bey'in söyleşmesini dinleyen Ahmet Han bütün olayların çözülmesini sağlayacak dizelerini söyler. Ahmet Han, Gülhandan'a dokunmadığını, onun Derdiyar'dan başkasına ait olmadığını 8'li hece ölçüsüyle söylediği dört dörtlükten oluşan şiiri aracılığıyla aktarmıştır. Şiir abab/ cccb/ dddb şeklinde

uyaklanmaktadır. *O yar senindir senindir* dizesi her dörtlüğün sonunda tekrar etmektedir.

Sevgililer kavuştuktan sonra hikâye anlatıcısı veda mahiyetinde bir dörtlük söyler. Dörtlük 8’li hece lsyle söylenmiştir. Hikâye anlatıcısının söylediği bu şiir epizot içerisinde değerlendirilemez. Çünkü bu şiir, anlatıcının anlatı geleneği içerisinde hikâyeye müdahale ederek söylediği ara sözler kapsamında karşımıza çıkmaktadır.

Hikâyede bulunan şiirlerin geneline bakıldığında mani dörtlüğü olarak karşımıza çıkan birkaç şiir ve 15’li hece lsyle söylenen bir şiir dışındaki bütün şiirler 8’li ya da 11’li hece lsyle koşma nazım biçimde söylenmiştir.

VI. BÖLÜM

YAYIMLANMAMIŞ ŞİİRLERİN İNCELENMESİ

6.1.DIŞ YAPI

6.1. 1. Vezin, Kafiye ve Duraklar

Şiir biçim kurma sanatıdır. Âşıklık geleneğine bakıldığında biçim kurma sanatını âşıkların icra ettikleri görülür. Her millet, kendi duyuş, düşünüş ve estetik değerlerine göre bir ölçü meydana getirmiştir. Bu bağlamda Türk milletinin ölçüsünün hece ölçüsü olduğu söylenebilir. Ölçü, ortak yargının ürünü olduğu için değişmesi, kırılıp bükülmesi bir anda farklı şekillere girmesi çok zordur. Ancak bu ölçünün hiçbir zaman farklılaşmayacağı anlamına da gelmemektedir. Nitekim Türk edebiyatının başlangıcına bakıldığında saf Türkçe eşliğinde hece ölçüsünden farklı bir ölçü sisteminin kullanılmadığı görülmektedir. Fakat İslamiyet'i kabul eden Türkler, yeni dinin temel prensiplerini öğrenirken dinî bilgilerin yanında farklı bir edebiyatla da tanışmışlardır. Bu tanışma beraberinde aruz ölçüsünün kullanımını getirmiştir.

Her ne kadar aruz ölçüsü edebiyatımıza ilk girdiğinde fazla ilgi görmeyip hece ölçüsünün ezici üstünlüğü altında kalsa da zamanla tam tersi olmuş ve artık aruz ölçüsü kullanmayan şairler, aruz ölçüsü kullananlar tarafından şair olarak bile görülmemişlerdir. Bu da hece ölçüsünün bir kenara itilmesine neden olmuştur. Ancak halk şairleri, halkın diline en uygun ölçü olan hece ölçüsünden vazgeçmemiş

ve çağlar boyunca hece ölçüsünün en güzel kullanımlarıyla onun ses, ahenk ve ifade bakımından gelişmesini sağlamışlardır.

Ölçü, şiirde esas alınan birimdir. Halk şiirinde karşılığı olarak “vezin” bazen de “tartı” kelimeleri kullanılan hece ölçüsü dizelerde hece sayılarının eşitliğine dayanmaktadır. Şiirin ilk dizesi kaç hece ise tamamının o sayıda olması şarttır. Ancak bunların belirli duraklarda olması gerekmektedir (Kaya, 2007: 600). Yani dizelerin belirli bölümlere ayrılması gerekmektedir. Duraklar hece ölçüsünde uyumu sağlamaktadırlar. Aynı zamanda dizelerdeki tekdüzeliği önlemekte ve şiire ahenk kazandırmaktadırlar. Dizelerin duraklara ayrılması kalıbın özelliklerini vermektedir. Ancak dizelerin duraklanmasında heceler bölünmemektedir. Durakların yapılandırılabilmesi için kelimenin bitmesi gerekmektedir. Kelimenin bittiği yere göre de daha önce belirttiğimiz gibi kalıbın özelliği ve çeşidi ortaya çıkmaktadır. 11’li hece ölçüsünün 6+5 veya 4+4+3 durakları; 8’li hece ölçüsünün 4+4 durakları bu açıklamamıza örnektir.

Türk halk şiirinde 3 ilâ 20 arasında değişen hece yapısına sahip şiirler vücuda getirilmiştir. Bunların içerisinde en çok 7, 8, 11, 14, 15, 16 heceli şekiller kullanılmıştır (Kaya, 2007: 600). Ozan Ahmet Poyrazoğlu’nun şiirlerine bakıldığında daha çok 8’li ve 11’li hece ölçüsü kullandığı görülmektedir. Bunun yanında 7’li hece ölçüsüyle ve 15’li hece ölçüsüyle söylediği birer şiiri bulunmaktadır.

Ozan Ahmet Poyrazoğlu’nun şiirlerinde kullandığı hece kalıpları;

$$4+3=7$$

$$4+4=8$$

$$4+4+3=11, 6+5=11$$

$$8+7=15$$

Ölçü bozukluğu, dörtlüğü oluşturan dizelerdeki hece sayısının birbirini tutmaması şeklinde kendini göstermektedir. Poyrazoğlu'nun şiirlerine bakıldığında bazı şiirlerinin dörtlüklerinde hece ölçüsünün birbirini tutmadığı görülmektedir. Bu bağlamda genel olarak hece ölçüsüne hâkim olan Poyrazoğlu'nun bazı şiirlerinde ölçü bozukluğunun bulunduğu belirtilmelidir:

...

Poyrazoğlu möhlet dolduğu zaman (11)

Vakitiyle saati geldiği zaman (12)

Herkes nasibini aldığı zaman (11)

Bana parça parça bir gönül düştü (11)

...

Eğer eşin çirkin ise (8)

Hem çirkin hem huysuz ise (8)

Neylersin ölü evine (8)

Ölü sizde, yas sizin evde (9)

Poyrazoğlu'nun şiirlerine genel olarak bakıldığında, şiirlerin çoğunda redif kullanıldığı görülmektedir:

Bu zamana aklım ermedi dostlar
Özlem çekiyorum eski çağlara
Gülistana dolmuş kara kargalar
Şeyda bülbül daha dönmez bağlara

Görünmez gözlere sırdır Veliler
Akıllıdan gamsız yaşar deliler
Mezarından kalksa eski ölüler
Ölüme şükreder acır sağlara

Poyrazoğlu bu koşmasında 6+5 duraklı 11’li hece ölçüsü kullanmıştır.

Koşma;

-----a   -----c
-----b   -----c
-----a   -----c
-----b   -----d ... şeklinde uyaklanmaktadır.
-----dost/ lar   -----ç-ağ/lar-a
-----karga/lar   -----b-ağ/lar-a

Dizelerinde açıkça görüldüğü gibi 1. ve 3. dizelerde –lar çokluk eki redif olarak kullanılmıştır. 2. ve 4. dizelerde ise –lar çokluk eki ve –a yönelme hali eki redif olarak kullanılmış ve “ağ” hecesi tam uyak oluşturmuştur.

Dünyanın devranı demi bozuldu
Ne söylesem çare etmiyor beyim

Yediğimiz içtiğimiz hormonlu
Ondandır hastalık bitmiyor beyim

Poyrazoğlu'nun bazı şiirlerinde aynı hece kalıbı ile söylenmiş dizelerin durgularının farklı olduğu görülebilir. Hatta bir şiirin dörtlüklerindeki dizelerin de değişik durgulanabildiğini görmekteyiz. Poyrazoğlu'nun bu koşmasında 11'li hece ölçüsü kullandığı görülmektedir. 1., 2. ve 4. dizeler 6+5 duraklı 3. dize ise 4+4+3 duraklıdır. Bu koşma da diğeri gibi,

-----a   -----c
-----b   -----c
-----a   -----c
-----b   -----d ... şeklinde uyaklanmaktadır.
-----bozuldu   -----e-t/miyor beyim
-----hormonlu   -----bi-t/miyor beyim

1.ve 3. dizelerde “u” sesi yarım uyağı göstermektedir. 2. ve 4. dizelerde ise “t” sessizi yine yarım uyağı gösterirken “-miyor beyim” redifi göstermektedir.

Poyrazoğlu'nun şiirlerinde kafiye çeşitlerinin cinaslı uyak dışında hemen hemen hepsini kullandığı görülmektedir. Ancak diğer saz şairleri gibi çoğunlukla tam kafiye ile tek ses benzerliğine dayanan yarım kafiye üzerinde yoğunlaşmıştır:

Bu dünyadır bir gölgelik ev gibi
İnsanoğlu Azrail'e av gibi

Kara yer ağzını açmış dev gibi
Sırası geleni yutacak bir gün

Dörtlüğünde olduğu gibi kafiye, rediften önce bulunan son kelimenin (v) tek sesi ile yapılmış yarım kafiyedir.

İbretle bakarım ben bu cihana
Kem kelimamı asla almam lisana
Taşlanırım, asla taş atmam cana
Ar haya duyarım hicabım vardır

dörtlüğünde yönelime hali ekinden önceki (an) sesli ve sessiz harfleriyle tam kafiye yapılmıştır.

Salınışın ırmakların akışı
Gözlerinde ceylanların bakışı
Yeleğinde kilimlerin nakışı
Anadolu motiflisin Mihrican

dörtlüğünde “akış” sesleriyle yapılan zengin uyak görülmektedir. “ı” yönelme hali ise redif olarak karşımıza çıkmaktadır.

6.1.2. Şekil ve Tür

6.1.2.1. Koşma

Kendine özgü yönleri olan bazı nazım şekilleri bir kenara bırakılacak olursa âşık şiirinde en çok kabul gören nazım şekli koşmadır. Destan, semai, koçaklama, güzelleme gibi birçok şiir türü koşma nazım şekliyle ortaya konulmaktadır. Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun incelememiz dâhilinde olan şiirlerine bakıldığında bir tanesi hariç hepsinin koşma nazım türüyle yazıldığı görülmektedir. Nitekim halk şairlerinin yüzyıllardır kullanmakta oldukları hece vezni ile yazdıkları koşmalar onların aslında gerçek karakterlerini yansıtmaktadır. Bu bağlamda Poyrazoğlu'nun hece ölçüsünü kullanarak yazdığı koşmaların onun şair karakterini çok iyi yansıttığını söyleyebiliriz.

6.1.2.2. Düz Koşma

Her yöreye göre farklı ezgilerle âşıklar tarafından söylenen koşmalar, aşk şiiri denilince akla ilk gelen nazım şeklidir. “Düz koşma” ya da “adi koşma” denilen asıl koşmalar genellikle 8 ve 11 heceli, 4+4; 6+5 veya 4+4+3 duraklı dizelerin oluşturduğu dörtlüklerden kurulmaktadır. Dörtlük sayısı genellikle 3 ile 5 arasında değişmektedir (Aça, 2010: 257). Poyrazoğlu'nun en çok tercih ettiği nazım şekli olarak karşımıza çıkan düz koşmalar aynı zamanda Türk halk şiirinin en çok kullanılan biçimidir.

Koşmaların kafiye düzenine bakıldığında çoğunlukla, ilk dörtlüğün birinci ile üçüncü dizeleri ya bağımsız ya da kafiyeli olduğu görülmektedir. İkinci ile dördüncü dizeler ise her zaman kafiyelidir. Dizler ve dörtlükler arasındaki anlam birliğinin sağlanabilmesi ve şiirin tamamında ahengin yakalanabilmesi için bu şekilde kafiye

düzeninin oluşturulması gerekmektedir. Poyrazoğlu'nun şiirlerinin geneline bakıldığında şiirlerin;

-----a   -----c   -----d
-----b   -----c   -----d
-----a   -----c   -----d
-----b   -----b   -----b ...

şeklinde uyaklandığı görülmektedir.

Güneşim doğmuyor hayatım zindan   -----a
Dünya bu başıma dar bugünlerde   -----b
Fikrim dağınıktır zihnim perişan   -----a
Ben bende değilim yar bugünlerde   -----b

Dert keder karıştı gözüm yaşına   -----c
Deli gönül düşmüş öz telaşına   -----c
Keklikler gizlenmiş sitem taşına   -----c
Gönlümün yaylası kar bugünlerde   -----b

Poyrazoğlu oldum bir Mecnun gibi   -----d
Ömrüm savruldu da gitti un gibi   -----d
Muhannetin sözü kör kurşun gibi   -----d
Her yandan bir sitem var bugünlerde   -----b

6.1.2.3. Koşma Şarkı

Koşma şarkıda koşmanın son hanelerinin son dizeleri aynen tekrar etmektedir. Kuruluşça şarkıya benzeyen bu koşmalar dörtlüklerin son dizelerinin aynen tekrarlanması nedeniyle türkülere de benzetilmektedir (Dizdaroğlu, 1969: 129).

Poyrazoğlu'nun bu şekilde yazdığı birçok koşması bulunmaktadır:

Gizli gizli pencereden bakan yar -----a

Çek perdeyi eller seni görmesin -----b

Yüreğimi aşkın ile yakan yar -----a

Çek perdeyi eller seni görmesin -----b

Güneşi gölgeler zülfün sarısı -----c

Mâh cemalin sanki ayın yarısı -----c

Gönül ülkesinin hayal perisi -----c

Çek perdeyi eller seni görmesin -----b

Poyrazoğlu der ki naz etme bana -----d

Kirpiğin ok olmuş dokunur cana -----d

Korkarım kem gözler dokunur sana -----d

Çek perdeyi eller seni görmesin -----b

Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun koşmaları, yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi güzel şekil özellikleri ve ses ahengi taşımaktadır. Dili de konuşma diline yakın, anlatımı oldukça sadedir. Anlatımın sade olması duyguların daha içli ifade bulmasına olanak sağlamaktadır. Poyrazoğlu'nun sazına olan hâkimiyeti ve güzel sesi de

koşmalarının ahengini ve anlatım güzelliğini arttırmakta ve estetik olarak daha da güzelleştirmektedir.

6.1.2.4. Güzellemeleri

Poyrazoğlu, nazım türü olarak güzellemeyi çokça tercih etmiştir. Güzellemelerde genel olarak güzelliklerin özellikle de bir güzelin övgüsü söz konusudur. Güzellemelerde aşk, ayrılık, sevgi, sevgilinin eşsiz güzelliği ele alınmaktadır. Elinde sazı, dilinde sözü diyar diyar dolaşan âşık, gördüğü güzellikleri ve güzelleri şiirlerine aktarmakta ve güzellerin boy gösterdiği bu şiirler ürünlerinin başında yer almaktadır. Poyrazoğlu'nun güzellemelerinde sade anlatım, akıcı bir dil dikkat çekmektedir. Poyrazoğlu'nun koşmalarında yansıttığı güzeller somut güzeller, güzellikler somut güzelliklerdir:

Akşamdan karşıma çıktı üç güzel
Ben birini sevdim üçü de beni
Her üçü de birbirinden çok güzel
Ben birini sevdim üçü de beni

Birinin gözleri maviş menevşe
Birinin benleri var köşe köşe
Birisi düşürdü beni ateşe
Ben birini sevdim üçü de beni

Poyrazoğlu her güzelde yok hakkın
Allah'ın verdiği kismete bakın

Üçü de bir yerli evleri yakın
Ben birini sevdim üçü de beni

Yukarıdaki güzellemede görüldüğü gibi Poyrazoğlu güzellemelerinde oldukça sade bir dil kullanmıştır. Poyrazoğlu'nun tabiata duyduğu sevgi ve güzelliklere olan ilgisi koşmalarına yansımıştır. Poyrazoğlu'nun kaleminde insan güzelliği ve yaşama sevinci, etkileyici ve kulağa hoş gelen bir üslupla hayat bulmakta ve bütün bunlar Poyrazoğlu'nun sazıyla da birleşince koşmaların güzelliği daha da artmaktadır.

O kadar kutsalsız tarif edemem
Analar anası Anadolusun
Sensiz yaşayamam sensiz edemem
Analar anası Anadolusun

Yorulmayan şefkat dolu kolun var
Bereket sofrası sunan elin var
Fatih gibi Yavuz gibi oğlun var
Analar anası Anadolusun

6.1.2.5.Taşlamaları

Âşık edebiyatında toplumdaki haksızlıkların, yolsuzlukların, geriliklerin ve ekonomik sorunların mizahî bir dille sergilendiği koşmalara taşlama denilmektedir

(Artun, 2001: 99-100). Taşlamalar âşıkların oldukça sık kullandığı bir koşma türüdür. Poyrazoğlu'nun bu türde verdiği birçok örnek bulunmaktadır:

...

Ne oğlan akıllı ne kız töreli
Dizilere akıl fikir vereli
İnternet evlere girdi gireli
Eşler birbiriyle yatmıyor beyim

Mağazalar çeşit çeşit dolunca
Almak zor mu banka kartı olunca
Ay sonunda ekistrası gelince
Evde döğüş kavga bitmiyor beyim

...

Poyrazoğlu der ki çıktı çok illet
Ne yapsın memleket şaşırıldı millet
Kadınlara maaş bağladı devlet
Dullar da kocaya gitmiyor beyim

6.2. İÇ YAPI

6.2.1.Halk Edebiyatı Unsurları

Ozan Ahmet Poyrazoğlu, içinde yaşadığı toplumun örf, âdet, gelenek ve göreneklerinden beslenmiş, atasözlerinden deyimlerinden yararlanmıştır. Halkın benimsediği, dillerde pelesenk olmuş kavramları, deyişleri kıvrak zekâsıyla büyük bir ustalıkla kullanmış ve günümüz halk şiirinin ustaca söylenmiş ürünlerine imzasını atmıştır. Poyrazoğlu, özellikle içinde farklı âşıkların isimlerinin anıldığı ve halk

hikâyelerine göndermeler yaptığı şiirlerinde, bilinen motiflere yer verdiği halde motifleri kendi hayal dünyası ve zengin diliyle yeniden yorumlamayı bilmiştir:

Bilir misin gülüm sen bu sevdayı
Bu sevda Kerem’i küle düşürmüş
Aramış da bulamamış Leyla’yı
Bu sevda Mecnun’u çöle düşürmüş

Bu sevda çok güzelleri soldurmuş
Bu sevda çok yürekleri böldürmüş
Bu sevda Ferhat’a dağı deldirmiş
Bu sevda Şirin’i dile düşürmüş

...

Bu Poyrazoğlu’nun kısmış sesini
Yüklemiş sırtına gam heybesini
Vermemiş şahlara Han Selbi’sini
Bu sevda Emrah’ı yola düşürmüş

Yukarıdaki dizelerde Poyrazoğlu, aşkı ve onun uğruna çekilen cefayı anlatırken halk hikâyelerine telmihte bulunmuş ve aslında sevda uğruna çekilen acının büyük âşıkların harcı olduğunu belirtmiştir.

Poyrazoğlu’nun şiirlerinde, âşıklığa bakış açısını, estetik ideallerini görmek mümkündür. Yine yüzyıllardır âşıkların önemle üzerinde durdukları insan sevgisi,

dostluk, Tanrı sevgisi, tabiat güzelliği gibi insan ve insana ait değerler üzerinde
Poyrazoğlu da durmuştur:

Ben âşığım bir görürüm âlemi
Bütün insanlığa hitabım vardır
Gönlümdedir Levh-i Mahfuz kalemi
Sevmeyi buyuran kitabım vardır

İbretle bakarım ben bu cihana
Kem kelamı asla almam lisana
Taşlanırım, asla taş atmam cana
Ar haya duyarım hicabım vardır

...

Poyrazoğlu'nun şiirlerinde halkın diline pelesenk olmuş birçok atasözüne yer
verildiği görölmektedir. Poyrazoğlu, atasözlerinden deyimlerden yararlanarak
şiirlerinin etkileyiciliğini arttırmış ve aslında halkın dilinden aldığı söz hazinesiyle
yine halka seslenmiştir:

“Ataların bir sözü var: “Ay ışığı vurunca,
Çakal bakar gölgesine kendini aslan sanar”

“Sen ölen gün imam izine çıksın,
Cenazesini yerde kalası herif.”

6.2.2.Sosyal Eleştiri

Âşıklığın en önemli gereklerinden biri, âşığın içinde yetiştiği toplumunun sözcüsü olmasıdır. Bu bağlamda Ozan Ahmet Poyrazoğlu, içinde doğup büyüdüğü, âşıklık diplomasını ellerinden aldığı, koynunda yetişip insan olmayı öğrendiği halkının her zaman yanındadır. Poyrazoğlu'nun haksızlığa boyun eğecek yapısı yoktur. Eleştirileri ve bozuklukları düzeltme çabası yorgun düşmesine neden olsa da inandığı, doğru bildiği şeyleri yapmaktan ve söylemekten geri durmaz:

Poyrazoğlu der ki bozuldu fendim
Yıkıldı temelim boşaldı bendim
Şeytanları taşlamaktan efendim
Kâbeyi tavafa zaman kalmadı

Poyrazoğlu geçmiş dönemlere özlem duymaktadır. Ona göre teknolojinin gelişmesi bir yandan insan hayatını kolaylaştırmakta bir yandan da aslında insan hayatı dediğimiz olguyu ortadan kaldırmaktadır. Zira her şeyin bir düzeni bir tertibi vardır ve bu düzen gün geçtikçe bozulmaktadır. İnsanlık yozlaşmakta, yeşil azalmakta, yiyeceklerin içerikleri bile bozulmaktadır. Poyrazoğlu, şiirlerinde bozulan bu düzene dikkat çekmekte, bir nevi insanlardan kendilerine çeki düzen vermelerini istemektedir:

...

Ayaklar da başın yerini aldı
Maviler yeşilin rengini çaldı

Doktorlar arttıkça hasta çoğaldı
Derman ile deva yer değiştirdi

Poyrazoğlu ben dediğim olmadı
Kova delik çok bekledim dolmadı
Hazır yemek çıktı gerek kalmadı
Kaşık, tabak, tava yer değiştirdi

Dünyanın devranı demi bozuldu
Ne söylesem çare etmiyor beyim
Yediğimiz içtiğimiz hormonlu
Ondandır hastalık bitmiyor beyim

Sûni gübre attık biz tarlalara
Tohumlar değişti sebzeler sera
Fabrika tavukları çıktıktan sonra
Horozlar kümeste ötmüyor beyim

Ne oğlan akıllı, ne kız töreli
Dizilere akıl fikir vereli
İnternet evlere girdi gireli
Eşler birbiriyle yatmıyor beyim

...

Poyrazoğlu der ki çıktı çok illet
Ne yapsın memleket, Şaşırdı millet
Kadınlara maaş bağladı devlet
Dullar da kocaya gitmiyor beyim

Âşığın bilinçlenmesi, onun kötülüklerin kaynağına inmesini kolaylaştıır. Olaylara objektif açıdan ve bir bütün olarak bakan âşık sonuca odaklanır ve eğer sonuç kötüyse onu eleştirir. Böylece âşık hem yapılan yanlışlıkların farkında olmayan insanların farkındalığını arttırırken, farkında olan insanların da szs konumuna gelir.

Bir tür olarak karşıımıza çıkan taşlamalar, aslında kurulu düzen eleştirisinden başka bir Şey değildir. Burada eleştirilen kurulu düzenin devamından yana olan etkin glerdir. Yolsuzlukların, haksız yargıların, görev bilinci oturmamış yöneticilerin yaptıkları hataların toplum yaşantısında oluşturduğu yıkımın anlatılması âşığın icra ettiği Şiirler vasıtasıyla ortaya konulur (Bekki,2006: 267-286). Bu bağlamda Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun kişiye yönelik eleştirilerinin yanında topluma yönelik eleştirilerinin olduğu da görülür:

Soruyorlar bu depremde suç kimin
Bozuk harcın hırsız elin suçu var
Yaradan kuluna eder mi zulüm
Hilekâr insanın kulun suçu var

...

Bu yapı, bu imar uymuyor çağa
Nasıl kıydık güzel bahçeye bağa
Suçluyuz biz ta tepeden tırnağa
Baştan başa bu toplumun suçu var

Poyrazoğlu der ki yanlış iş yaptık
İsrafa yöneldik gösteriş yaptık
Kim nutuk attıysa bol alkış yaptık
Gören gözün susan dilin suçu var

Poyrazoğlu bu şiirini, 23 Ekim 2011 Van Erciş'te olan yıkımın ardından söylemiştir. Her ne kadar deprem doğal afet olsa da yıkımın suçunu depreme yüklemek yanlıştır, zira evler malzemelerinden herhangi bir kesinti olmadan gerektiği gibi inşa edilse yıkım olmayacak, insanlar evlerinden, barklarından canlarından olmayacaktır. Poyrazoğlu ortada bir hata varsa bunun toplumun genelinde olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre insanlar suçluyu kendi içlerinde aramalıdırlar.

Poyrazoğlu sosyal eleştirilerinde dilini yay, kalemini ok olarak kullanmış ve kendisine seçtiği hedefi vurabilmiştir. Bunu yaparken Poyrazoğlu'nun ağır, sert, haşin bir dil kullanmadığı, gayet açık, anlaşılır ve basit kelimelere yer verdiği görülür. Güzellemelerinde takındığı efendi üslubu sosyal eleştirilerinde de karşımıza çıkmaktadır. Birkaç şiiri dışında argo, âdi, anlaşılması zor ve galiz kelimelere yer

vermez. Söylemek istediği şeyi karşısındakine dolandırmadan, değişik yollara sapmadan doğrudan söyler. Onun eleştirilerinin vuruculuğunun burada olduğu söylenebilir, zira eleştirilerinde direkt hedef gösterir ve kullandığı ifadelerde karşısındakinin üzerine alınmadan kaçabileceği bir nokta bırakmaz.

Poyrazoğlu gücün sarf et kendi iktidarınca
Koca filden kuvvetlidir bir küçücük karınca
Ataların bir sözü var “Ay ışığı vurunca
Çakal bakar gölgesine kendini aslan sanar.”

6.2.3. Dünyanın Faniliği

Âşıkların birçoğunun işlediği konulardan biri de dünyanın gelip geçiciliğidir. Âşıklar duyarlılıklarına, hayata bakış açılarına bağlı olarak dünyanın, dünya malının geçiciliği karşısında üzülmüş, ömrün kısalığından dem vurup gücenmişliğini dile getirmiştir. Bazıları ise hayatın geçiciliğinin insanın hayat karşısındaki duruşunu belirlemedeki en önemli etkenlerden biri olarak görmüştür. Madem dünya fani, yaratılmış her şey gelip geçicidir, insanlar da buna göre davranmalı ve yaşantısına buna göre yön vermelidir.

Ozan Ahmet Poyrazoğlu, bazı şiirlerinde insanların dünyanın faniliğinden ders alması gerektiğini yansıtır. Bazen de gelip geçici olmanın verdiği acizlikle karamsarlığa düşer. Onun birçok şiirinde dünyanın, hayatın faniliği, ömrün mum misali olduğunu görmek mümkündür. Bu bağlamda Poyrazoğlu'nun dünyanın faniliği karşısındaki duruşu çok yönlüdür. Bazen dünyanın faniliği minvalinde yazdığı şiirlerini bir din ve ahlak propagandacısı gibi kullanmış bazen de faniliğe, gelip geçiciliğe gücenmiş kendisini hedefteki bir av gibi göstermiştir:

Ecel nerde gelir hiç belli olmaz
Zaten insan ömrü çürük ip gibi
Dünya varlığına hiç güven olmaz
Varlık kürek gibi ölüm sap gibi

Arifler dünyaya ilmi yaymışlar
Bazı söylemişler bazı caymışlar
Boşları doludan fazla saymışlar
İlim mücevherdir saklı küp gibi

Poyrazoğlu der ki ahdır amandır
Ömür dedikleri olduğun andır
Gördüğün hayaldır tozdur dumandır
Dünya saltanatı hepsi çöp gibi

Poyrazoğlu'nun şiirlerinin genelinde karşımıza çıkmayan dinsellik, dünya hayatının geçiciliği konusunda karşımıza çıkmaktadır. İslamiyet'e göre dünya hayatı bir imtihandır. İnsanlar bu sınavdaki başarı ya da başarısızlıklarına göre ahretteki konumlarını belirleyecek ve sonsuz olarak tasvir edilen o hayatta ya mükâfat ya da ceza ile karşılaşacaklardır.

Poyrazoğlu der ki yoldan sapanlar
Bu dünyayı pay pay edip kapanlar
Para pula mala mülke tapanlar
Bilmezler ki hepsi bir imtihandır

Poyrazoğlu'nun İslam dininin kâinat, dünya, ölüm, ahiret konularındaki inanışları, İslamiyet'in dinî ve felsefî görüş ve düşüncelerini yansıtırken Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinden ve yine Kutsal Kitap'ın içerisinde yer alan tasvir ve benzetmelerden yararlandığı görülmektedir. Poyrazoğlu'nun seçtiği bu yol onun anlatımını zenginleştirmiş aynı zamanda bir şair olarak bilgisini, inancını şiirine aktarabilmesi bağlamında gücünü göstermiştir:

Baki sanma gafil sen bu cihanı
Buraya gelenler gidecek bir gün
Budur bize Yüce Hakk'ın fermanı
“Her canlı ölümü tadacak bir gün”

Bu dünyadır bir gölgelik ev gibi
İnsanoğlu Azrail'e av gibi
Kara yer ağzını açmış dev gibi
Sırası geleni yutacak bir gün

Poyrazoğlu bütün mâhluk dirilir
Kıldan ince bir mahkeme kurulur
Burada ettiklerin tek tek sorulur
Hak kulun hesabın edecek bir gün

Poyrazoğlu'nun dñnyanın faniliğini anlattığı Şiirlerin bazılarında, daha önce de belirtildiği gibi insan ömrünün faniliği ve her Şeyin gelip geçiciliği karşısında duyulan acizlik, gücenmiŐlik karşımıza çıkmaktadır. Poyrazoğlu, bu gücenmiŐliđi değişik metaforlarla, kavramlarla aktarmaktadır. Poyrazoğlu her ne kadar Şiirlerinde acizliğini vurgulasa da öğüt vermekten geri durmaz. Fakat, acizliğe yakın bir duruŐ sergilediği Őiirlerindeki anlatımın ve duygu aktarımının, din ve ahlaktan yana duruŐ sergilediği Şiirlerine oranla daha düşük kaldığı göze çarpmaktadır. Bizce bunun sebebi Poyrazoğlu'nun Şiirlerinde acizliğini anlatırken öğüt vermesinin anlatımı yavaşlatması ve Şiirlerini çeliŐkiye sürüklemesidir:

Zaman ilmeğine dolamış beni

Dönderir eğirir sessiz sedasız

Çile teknesinde hamur misali

Çevirir yoğur sessiz sedasız

Hünerin yok ise çıkma ortaya

Acele davranıp düşme hataya

Tavuk üç gün öter bir yumurtaya

Kısrak tay doğurur sessiz sedasız

Poyrazoğlu hedefteki av gibi

Fani dünya bir gölgelik ev gibi

Kara toprak ağzın açmış dev gibi

Gel diye çağırır sessiz sedasız

6.2.4. Öğüt

Âşık şiirlerinde öğretici, öğüt veren şiirlere “öğütleme” adı verilmektedir (Artun, 2009: 171). Yine âşık fasıllarında iki âşığın dinleyenlere öğüt vermesine öğütleme denilmektedir. Bu bölümde âşıklar hayat tecrübelerinden bahsetmektedirler (Kaya, 2007: 86).

Nasihat etme hayatımızın özellikle de kültür hayatımızın bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk kültür ve edebiyatının tarihsel sürecine bakıldığında da öğütlerin geniş yer tuttuğu görülmektedir. Örneğin, Göktürk Kitabeleri’nde, hayatın her alanında var olan ve başkasına aktarıldığı anda bir kalıba girerek formlaşan ve kulaktan kulağa, dilden dile, kuşaktan kuşağa aktarılarak edebiyatlaşan öğütler karşımıza çıkmaktadır.

Öğüt, içerisinde ders verme, yol gösterme isteğinin yanında eleştirel bakma özelliğini de taşımaktadır. Zira öğüt veren bir insan öncelikle hâlihazırda bulunan bir yanlışlığı görmüş, kendi yaşadığı ya da atalarının aydınlatarak işaret ettiği bir deneyimden yola çıkarak o yanlışlığı düzeltmek istemiştir. Aynı zamanda öğütler uyarı maksatludur. Karşısındakine yol gösterme yapılabilecek herhangi bir yanlışlığın önüne geçme isteğinden doğar. Böylece yaşanmış ya da yaşanılacak olumsuzlukların önüne geçme amaçlanır.

Âşıklar arasında öğretici olmak çok yaygın bir nitelik olarak karşımıza çıkmaktadır. Âşık tarzı şiirin çoğunda az ya da çok ölçüde karşımıza öğreticilik çıkmaktadır. Yalnızca öğüt için yazılan atasözü destanlarından, dinî-tasavvufî şiirlere varıncaya kadar her çeşit şiirin içerisinde öğretici niteliğe rastlanmaktadır. Bu

nedenle bu şiirin ana hatlarını belirlemek ve özelliklerini kesin sınırlarla ayırt etmek son derece zordur (Başgöz, 1968: 15).

Âşıklar, toplumun değer ve normlarına aykırı bireysel ya da toplumsal her konu ve davranış biçimini öğütlemeye konu yapabilmektedirler. Âşıkların öğütlemelerinde kişisel, toplumsal ve siyasal boyut vardır. Âşıkların öğütlemeleri düşündürülen, toplum-insan ilişkilerini irdeleyen, olaylara ayna tutup yansıtan yönleriyle işlevseldir. Bazı âşıkların sözleri özdeyiş gücünde olup dilden dile dolaşır. Öğütlemeye türü şiirler her biçimde söylenebilir (Boratav, 1978: 27).

Her gün acı sözler duymaktan ise

Sağır ile yaşa lâl ile yaşa

Kara çalı ile yaşamaktansa

Dikene sabreyle gül ile yaşa

Gönlün sevgi dolu nefretsiz olsun

Koy desinler sana servetsiz olsun

Az olsun öz olsun mihnetsiz olsun

Helal kazandığın mal ile yaşa

Poyrazoğlu bu şiirinde toplum-insan ilişkisine farklı bir pencereden bakmaktadır. Kötü gibi görünen bir durumun bazı durumlarda insanın hayrına olduğunu vurgulamakta, önemli olanın insanca yaşamak olduğunu ortaya koymaktadır.

Topluma öğüt vermek ozan-baksı töresi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ozanlar, Tanrı'ya yakın sayılmakta ve onun her bir sözü keramet olarak kabul edilip

uygulanmaktadır. Bu bağlamda Dede Korkut Hikâyeleri'ne bakıldığında da ozan-baksı tipinin en güzel örneklerinden bir olan Dede Korkut'un her boyda halka öğütler verdiği nasihatler ettiği görülür. Hikâyedeki nasihatlere genel olarak bakıldığında özellikle atasözlerinden çeşitli söz kalıplarından yararlandığı görülmektedir.

Ezelden yazılmazsa kul başına kaza gelmez

Ecel vakti gelmeyince kimse ölmez

Ölen adam dirilmez

Çıkan can geri gelmez

Bir yiğidin Karadağ yumrusu kadar malı olsa

Yığar, toplar, ister nasibinden fazlasını yiyemez (Ergin, 1989: 3).

Dede Korkut Hikâyeleri'nde atasözleri aracılığıyla insanlara yol gösterme ve davranışları iyi yönde kanalize etmeye çalışma söz konusudur. Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun öğütlemelerinde de atasözlerinden, deyimlerden yararlandığı ve öğütlerini bu vasıta ile verdiği görülmektedir.

Kara karga güle konsa ürker ısırgan sanar

Aşk evine girmeyenler dumanlı külhan sanar

Arif ile sohbet eyle muhabbeti o bilir

Cahil ile ülfet etme kendini irfan sanar

...

Poyrazoğlu gücün sarf et kendi iktidarınca

Koca filden kuvvetlidir bir küçücük karınca

Ataların bir sözü var "Ay ışığı vurunca,

Çakal bakar gölgesine kendini aslan sanar"

Poyrazoğlu burada cahil, kibrinin gözüne indirdiği perde yüzünden önünü göremeyecek duruma gelmiş insanların özelliklerinden bahsederek, onlardan uzak durulması gerektiğini vurgulamaktadır. Poyrazoğlu'nun burada atasözlerinden ve söz kalıplarından yararlandığı görölmektedir. Bu da anlatımına akış kazandırmış aynı zamanda etkileyiciliğini arttırmıştır.

Poyrazoğlu'nun öğüt verdiği şiirlerine genel olarak bakıldığında öğütlerine belirli bir şahsa yönelik olarak ortaya koymadığı görölmektedir. Daha çok toplumsal bir bozukluk ya da genel olarak ahlâki değerlerin yozlaşması üzerine şiirler söylemiştir.

6.2.5. Empati

Empati, bir insanın kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlayabilmek olarak tanımlanmaktadır (Dökmen, 1997: 7). Bir insanın empati kurabilmesi için öncelikle kendi benliğini bir kenara koyması, kendinden soyutlanması ve karşısındakinin bünyesinde yeniden hayat bulması gerekmektedir. Karşıdaki insanın duygularının, düşüncelerinin neler hissettiğinin anlaşılabilmesi buna bağlıdır. Ancak, bu o kadar da kolay bir şey değildir. Bellous'a göre empati kurmak aslında çok zor bir beceridir.

Bellous'a göre, empati içerisinde diğer kişinin söylediklerinin altında yatan yaşantıyı ve deneyimi anlamaya çalışmayı barındırmaktadır. Bu bağlamda kişi kendisinin yaşamadığı bir durum karşısında neler hissedebileceğini karşısındakinin bünyesinde anlamaktadır ki bu oldukça güç bir iştir (Özbek, 2005: 49). Poyrazoğlu bu güç işi başarmış karşısındakinin bünyesinde olaylara bakabilmiştir.

Poyrazoğlu, yaşanılan sorunlara geniş bir pencereden ve farklı bakış aılılarıyla yaklaşmaktadır. Örneğin yaşanılan bir karı koca kavgasını her iki taraftan dinleyen Poyrazoğlu, durumu hem hanımın hem de eşin bakış açısıyla değerlendirmiş ve yaşanılanları ortaya koymuştur. Poyrazoğlu'nun olayları tarafların bakış açısıyla yansıttığı bu şiirler, alışılmışın dışında olarak tarafların diliyle söylenmiştir:

Aman herif aman varamıyasın
Kulağın kar olsun duyamayasın
Karnın yılan girsin doyamıyasın
İt kabına muhtaç olasan herif

Koltuğun altına çıbanlar ıha
Torbayla ilacın assınlar mıha
Cinnet getiresin, gidesin şıha
Belanı cinlerden bulasan herif

Beni yaktın Allah seni de yaksın
Dilerim üstüne yıldırım aksın
Sen ölen gün imam izine çıksın
Cenazesini yerde kalasın herif

Poyrazoğlu türkü yapsın arkandan
Bit pireler hiç düşmesin yakandan
Mutlu olmayasın teze kumamdan
Ömür boyu tırhes kalasın herif

Poyrazoğlu, bu Őiri Erciş'teki bir hanımın ağzından yazmıştır. Hanımın kocası, onun üzerine kuma getirmiŐ hanımın üzüntüsü ve âhı da Poyrazoğlu'nun dilinde can bulmuştur. Bir hanımın ağzından yazılan bu Şiire genel olarak bakıldığında, Poyrazoğlu'nun Şairliğinin yanında empati kurmada göstermiŐ olduğu beceri de görölür. Zira bir erkeğin bir hanımı anlayıp üstelik onun acısını içselleŐtirerek yine onun dilinden yorumlayabilmesi çok zordur.

Daha önce Poyrazoğlu'nun her iki tarafın da dilinden Şiir yazdığını söylemiŐtik. Hanımın derdini dinledikten sonra onun hislerinin tercümanı olan Poyrazoğlu, eşin de söylediklerini dinlemiŐ ve onun dilinden de Şiir söylemiştir:

Dedim ki bir hanım alam özüme
Çocukları büyür bakar sözüme
İlk akşamdan yumruk koydu gözüme
Sütü bozuk bir yamana düŐmüŐüm

Akşam benden evvel girer yatağa
Sabah benden sonra kalkar ayağa
Ah neyleyim gücüm yetmez kaltağa
Tuş eyleyen pehlivana düşmüşem

Yüzünü görenin rast gelmez işi
Ağzı bir çap gelir, bulunmaz dişi

Bütün işi, şeytan işi, cin işi
Muska yapan bir şeytana düşmüşem

Kara kuru meymenetsiz suratı
Oturup kalmaya yoktur kuvveti
Bataklık çukura benzer merati
Su sızdıran şadırvana düşmüşem

Poyrazoğlu neler çektim karımdan
Felek de usandı ah u zarımdan
Derdimi, içime attım arımdan
Münkir Nekir Kabristana düşmüşem

VII. BÖLÜM

METİNLER

DERDİYAR İLE GÜLHANDAN HİKÂYESİ

Hikâyeye girizgâh olsun diye şöyle bir şiirle başlamak istiyorum:

Bilir misin gülüm sen bu sevdayı
Bu sevda Kerem'i küle düşürmüş
Aramış da bulamamış Leyla'yı
Bu sevda Mecnun'u çöle düşürmüş

Bu sevda rüzgâra Arzu bildirmiş
Turnaları gökyüzünde böldürmüş
Bu sevda Ferhat'a dağlar deldirmiş
Bu sevda Şirin'i dile düşürmüş

Bu sevda hükmetmiş şaha sultana
Âşık Derdiyar'ı atmış zindana
Bu sevda baykuşu salmış virana
Bu sevda bülbülü dile düşürmüş

Bu Poyrazoğlu'nun kısmış sesini
Yüklemiş sırtına gam heybesini
Vermemiş şahlara Han Selbi'sini
Bu sevda Emrah'ı yola düşürmüş

Efendim, mert ölür adı kalır, namert ölür kötülüğü kalır dünyada. Tarihin eski zamanlarında Van Gölü'nün kıyısında, Erciş şehrinde, Karakoyunlu Türkmenlerinden Kara Yusuf Şahın oğullarından İskender Şah hüküm sürmekteydi. İskender Şah ilime, bilgin kişilere ve ticaret ehline çok önem verirdi.

İşte o devirde Erciş'te tasavvuf ehli, bilgin, merhametli bir kişi vardı. Adına Davut Bey derlerdi. Davut Bey'in seyrangâh bağları, değirmenleri, aşevleri ve Şalbazar elliğinde halı, kilim, keten tezgâhları vardı. Bu mallar civar yörelerde pazarlanır, elde edilen gelirden ise yoksullar ve ilim okuyan talebeler yararlanırlardı.

Davut Bey'in gözünden çok sevdiği üç evladı vardı. Büyüğü Derdiyar, ortancası Komar Bey ve dünyalar güzeli Hatice Sultan. Büyük oğlu Derdiyar at binmeyi, ava gitmeyi, saz çalmayı çok severdi.

Günlerden bir bahar günü Derdiyar, atına binerek etrafı seyrangâha çıktı. Yolu Egamis Köyü'ne düştü. Köyün kızları yığılmış Bicek çıkarıyorlar, bir yandan da maniler okuyorlardı.

Neydi Bicek? Baharın gelişinde yetişkin kızlar bir bahçede toplanırlar, ağzı genişçe bir testi içine yedi çeşmenin (bulak) suyundan karıştırır, her kız kendini tanıtabak bir işaret, ziynet eşyası ya da bir gül butası atar. Testinin ağzı ipek bir bezle kapatılır. İki kız testinin başında bulunur. Biri dilekçi kız, diğeri mani yorumcusu.

İşte o sırada Derdiyar kızlar meclisine dâhil oldu:

-Biceğiniz hayırlı ola.

Kızlar sıkılarak:

-Hoş geldin, dediler.

Derdiyar:

-Kızlar bana da bir dilek çeker misiniz?

Dilekçi kız:

-Başım gözüm üstüne, dedi. Elini testiye soktu, bir dilek çekti. Bir yüzük halkası ve üzerine bağlanmış bir gül dalı. Manici kız bir mani okumaya başladı:

Biceğim hola mola

İçi dolu gül ola

Biceği çıkaranın

Muradı hâsıl ola

Manici kız bitirdi, herkes birbirine bakıyordu. Meğer bu yüzüğün sahibi İlyas Hoca'nın kızı güzeller güzeli Gülhandan'dı. Gülhandan ayağa kalkarak temenna etti, yanakları gül gibi kızardı. Usule göre dilekçi kız, Gülhandan'a:

-Şimdi de bir dilek sen çek, dedi.

Gülhandan testiye elini soktu, takdirin işine bak eline bir sarı gül goncası geldi. Manici kız başladı dileği yorumlamaya:

Bahçede gül olacak

Güle bülbül konacak
Gönlündeki yiğidin
Er geç senin olacak

Allah'ın işine bak Gülhandan'a sarı gül, Derdiyar'a katkı gül (kırmızı gül)
goncaları çıkmıştı.

Derdiyar ile Gülhandan ok yemiş ceylan gibi yaralandılar. Aşk okları
kalplerine saplandı.

Derdiyar oradan ayrıldı ama sanki kırk yıllık aşk ateşine düşmüş gibi.
Gülhandan ise eve döndü, eli yemeğe içmeye gitmiyordu. Anası Gülçehre Hanım,
kız kardeşi Gülendama telaşlandılar. Gülhandan odasına çekildi, kardeşi Gülendama
yanına gelerek:

-Abla hasta mısın?

-Biraz keyifsizim, dedi. Her iki âşık da o gece uyuyamadılar. Günler günleri
kovaladı, gün geçtikçe aşk ateşi her ikisini de yakmaya başladı. Derdiyar o günden
sonra her gün küheylanına binerek Gülhandan'ın bağının civarına gelirdi. Ama onu
bir türlü göremiyordu. Atalarımız demiş ya, "Vasitasız dost bağına varılmaz.",
Gülhandan'ın derdine çare Gülendama olacaktı. Gülendama:

-Ey güzeller güzeli ablam etme böyle, derdini söyle ortak olayım.

Gülhandan, Gülendama'nın ısrarı üzerine derdini açmaya başladı. Gülendama:

-Abla kurbanın olayım, kim bu yiğit?

Gülhandan dayanamadı, Bicekte yaşadıklarını anlattı. Derdiyar'ın vasıflarını tarif etti.

Günlerden bir gün Derdiyar yine Gülhandan'ın bağının yanında mola vermişti. Belki sesini duyar diye sazına düzen verdi, çömeldi. Sırtını bir elma ağacına dayadı, aldı âşık Derdiyar, bakalım o yüksek sesi ile ne söyledi:

Balaban bakışlım ceylan sekişlim

Gözyaşım sel oldu neredesin gel

Bahçeler gül açtı iğde kokuşlum

Yeşerdi dal oldu neredesin gel

Gel artık bekletme hasretlik yeter

Ocağım kül oldu dumanım tüter

Her günün her dakkam ölümden beter

Saatım yıl oldu neredesin gel

Derdiyarım içtim aşkın zehrini

Çeken bilir ayrılığın kahrını

Gel de abad eyle gönül şehrini

Yıkıldı çöl oldu neredesin gel

Derdiyar, dedi kesti. Saz ve söz sesini duyan Gülendam, Gülhandan'a haber verdi usulca. Derdiyar'ın yanına vardılar, Gülendam:

-Aşk olsun, Allah aşkını arttırsın, dedi. Gülhandan, Derdiyar'a bin defa daha âşık olmuştu. O günden sonra her gün gizli gizli görüşüp konuşmaya başladılar.

Onlar böyle şat şenlik içerisinde devam ederken biz haberi Davut Bey'den, Derdiyar'ın babasına verelim. Davut Bey, oğulları Derdiyar ve Komar Bey'i huzuruna çağırıldı:

-Hey gözümün nuru evlatlarım, Şalpazarı'nda mallarımız hazır oldu, yaz sıcağı basmadan civar yerlere pazarlamak gerek. İleri gelen adamları yanınıza alın bir an önce Şalpazarı'na varın. Zilan elliğinde Hasan Abdal Sultan'a varın, ellerini öpüp himmet ve dualarını isteyin. Ahmet Yesevi alperenlerindedir.

Her ikisi de "Başüstüne" dediler. Ertesi gün hazırlıklar başladı. Atlar nallandı, eğerler yenilendi. İkinci gün kervan Zilan'a doğru yola çıkacaktı. Âşık Derdiyar, ikinci çağı bir fırsatını bulup atına binip Gülhandan'ı görmeye gitti. Olup bitenleri anlattı. Gülhandan'ın iki gözü Zilan çayı gibi çağlamaya başladı. Sanki ona gitme diyecekti, diyemedi. Derdiyar:

-Üzülme, Allah'ın izniyle malları satar satmaz dönerim. Allah'ın emriyle seni babandan istetirim. Bu söz Gülhandan'a büyük bir umut oldu. İki âşık vedalaştılar. Sabah oldu kervan kafilesi Zilan deresine doğru yola çıktı. Akşamın güneşi batmaya yakın kabile Hasan Abdal Sultan dergâhına ulaştı. Dergâhın hizmetkârları onları karşıladılar. Atlar ahırlara çekildi, konuklar dergâha alındı. Hasan Abdal Sultan'a haber verdiler:

-Ağır konuklarımız var, Sultanım, dediler. Derdiyar ile Komar Bey, Sultan hazretlerinin ellerini öpüp ataları Davut Bey'in selam ve hürmetlerini ilettiler. Akşam ikramından sonra muhabbet ve sohbet başladı. Sohbet İmam Abdal Sultan da vardı. O ara vecde gelen Hasan Abdal Sultan, zakir başına işaret etti, divanda bulunan

Derviş Mehmet duvardaki tefi indirdi. Sultan, Derdiyar'ın aşk dolu gönlüne ve gözüne bakarak bakalım ne dedi:

Aşka düşmeyenler Hakkı bilemez
Canından geçene canan bulunur
Rehberi olmayan menzil alamaz
Seni irşad eden bir can bulunur

Ezelden güzelsin ellere kokma
Çay gibi bulanıp her yana akma
Nefisine aldanıp kendini yakma
Derde sabır eyle derman bulunur

Gel hey Hasan Abdal söyleme acı
Çarı anasıdır ademin harcı
Giy oğul başına melâmet tacı
Kulluğa bel bağla sultan bulunur

Mânâ Sultanı dedi, kesti. Zakir başına:

-Yazdın mı?

-Evet, dedi. Yazdıklarımı okudu. Sultan Hazretleri:

-Bunları ben mi söyledim, söyleyene değil, söyletene bak, dedi. Sonra Derdiyar'a bakarak:

-Ey oğul, gözlerinde aşk izi var, sabır gerek. Sonu eyi olur inşallah, dedi. Derdiyar bu mânâ erinin gönül gözünün açıklığına hayran kaldı, kalktı tekrar tekrar himmet istedi. O geceyi dergâhta geçirdikten sonra kervan sabah erkenden yola koyuldu. İsisu'ya, Doğancı'ya ordan da Şalpazarı'na vardılar. Hazır olan kutnu kumaşları denk edip yüklediler, zaman kaybetmeden yola çıktılar.

Gide gide kervan Abaka'ya ulaştı. Akşamın alacakaranlığı çökmüştü. Dinlenmek için mola verdiler, o geceyi orda geçirip sabahleyin Kotur deresine doğru yola çıkacaklardı. Herkes uyumaya başladı. Gecenin zifiri karanlığında bir hay huy sesi başladı. Kervana baskın yapılmıştı.

O devirde, Çağataylarla Karakoyunlular arasında bitmeyen bir savaş vardı. Çağatay çapavurları baskın yaptılar. Bu haramiler, karşı gelenleri kılıçtan geçirdiler, malları, atları gasp ettiler. Derdiyarla Komar Bey'in giyimlerine bakarak onların önemli kişiler olduklarını anladılar, onlara dokunmadılar. İyi bir fidye alırız, diye esir edip götürdüler.

Bunlar öyle alçak kişilerdi ki tut denildiğinde uçar, vur dediğinde öldürürlerdi. Orduları Selmas şehrindeydi. Akşamdan sabaha, sabahtan akşama süre süre dağ tepe demeden gidiyorlardı. Günün sıcağı, açlık, susuzluk ve kollarındaki yağlı kendir kementler, yol vermez dağlar, taşlar...

Gün orta çağıydı, Derdiyar, haramilere yalvardı:

-Bir müsaade verin size üç hane söz danışayım, yine aparın.

Çağatay çapavurları gülmeye başladılar:

-Yahşi olur, yahşi olur.

Derdiyar'ın kollarını açtılar, aldı âşık Derdiyar bakalım derdiyle ne söyledi:

Bizleri tuzağa salan zalimler
Çözün kementleri bile gidelim
Garip halimize gülen zalimler
Yeter çektirmeyin çile gidelim

Samyeli esti yaprağımız döküldü
İliğimiz kemiklerden çekildi
Taşlar değdi tırnağımız döküldü
İnelim engine çöle gidelim

Derdiyar der tabanımız kabardı
Gözümüzde karşı dağlar karardı
Gün önünde gül benzimiz sarardı
Atın deryalara sele gidelim

dedi, kesti. O alçak adamlar, Derdiyar ile Komar Bey'i döve döve yola devam ettiler. Günlerden bir gün Salmas şehrine ulaştılar. Getirdikleri malları karargâhlarında bölüştükten sonra iki kardaşı zindana götürdüler, zindancıya teslim ettiler.

Zindancı başı öyle zalım bir yaratıktı ki bilekleri kapı şipanası (eşik) parmakları güz hıyarıydı. Takavut olmuş beygir gibi tırnakları vardı. Kütük gibi yuvarlana yuvarlana geldi, iki kardeşi zindana attı. Onlar zindanda kalsın, biz haberi Erciş'ten verelim.

Baskından kurtulan Kel Mirze diye biri vardı. Kotur bir ata binerek Erciş'e, Davut Bey'in hanesine geldi, kötü haberi Davut Bey'e verdi. Davut Bey ve hanımı Gülçehre'nin aklı başından gitti. Eş dost toplandı, bir feryat figan başladı. Davut Bey, belini eşik taşına verdi, derdiyle bakalım ne söyledi:

Aldı Davut Bey:

Malımı mülkümü tamam vereyim
Kim getirse bana yavrularımı
Bir canım var ona kurban eylerim
Kim getirse bana yavrularımı

Gelin bakın gözlerimin yaşına
Felek saldı beni dert ataşına
Altın tuğlar diktireyim başına
Kim getirse bana yavrularımı

Dertli Davut kar misali erirem
Dünya gözü ile nasıl görürem
Güzel kızım Hatice'yi verirem
Kim getirse bana yavrularımı

Davut Bey dedi kesti, ağladı. Biz haberi nereden verelim, Gülhandan Sultan'dan.

Kötü haber tez ulaşır, derler. Haberi akşam evine dönen Gülhandan'ın babası İlyas Hoca vermişti. Ne bilsin kızı Derdiyar için mum gibi erimekte. Gülhandan

yaralı koyuna döndü, kime derdini anlatacaktı dert ortağı bacısı Gülendam'dan başka. Odasına çekildi, Gülendam'a sarıldı, ağladı. Gülendam ne olduğunu sorunca Gülhandan saçından bir tel bağına bastı, parmaklarını mızrap eyledi, bakalım ne dedi:

Acep kimden sorayım ben

Gitti Derdiyar gelmedi

Bağrı taşa vurayım ben

Gitti Derdiyar gelmedi

Karşı dağlar kara döndü

İşim ah u zara döndü,

Geniş dünyam dara döndü

Gitti Derdiyar gelmedi

Gülhandanım ömrüm bitti

Hasretlik canıma yetti

Felek bana neler etti

Gitti Derdiyar gelmedi

Söyledi, kesti. Bacısı ona teselliler verdi. Günler böyle geçmekte olsun biz haberi Selmas şehrinde verelim.

Selmas'ta zindanda yatan Derdiyar, kardeşi Komar Bey'e şöyle dedi:

-Ey canım kardeşim, bir söz vardır, “Ecel seslenmez, mukadderat haber vermez, gözlüyle gizli olmaz.” İnşallah dâdımıza bir gelen olur, dedi. Efkârlanan Âşık Derdiyar, Komar Bey’e zindan içinde bakalım ne dedi, aldı Âşık Derdiyar:

Havar etsem ulaşırsın

Yetiş Pirim Hasan Abdal

Bu âlemi dolaşırsın

Yetiş Pirim Hasan Abdal

Düşkünlere elin vardır

Zemheride gülün vardır

Deryalarda yolun vardır

Yetiş Pirim Hasan Abdal

Havar Pirim düştük dara

Zindanda kem bahtı kara

Himmet eyle Derdiyar’a

Yetiş Pirim Hasan Abdal

dedi, kesti. Gece karanlık bastı, uyumaya başladılar. Biz haberi nerden verelim, gayb âleminden, erenlerden, evliyalardan. Derdiyar’ın duası kabul olmuştu. Söylediği münacat Sultan Abdal’a malum olmuştu. Meğer Van kale dizdarının oğlu Ahmet Han askerleriyle birlikte o civarda karakol görevine çıkmışlardı. O gece Ahmet Han’ın rüyasına Sultan Abdal Baba girmişti. Bütün güzelliğiyle Ahmet Han’a görünmüştü. Ona Selmas Şehrinde zindanda iki tutsak kardeşin olduğunu söylemiş,

onları kurtarması için işaret vermişti. Gördüğü rüyadan uyanan Ahmet Han hayretler içinde kalmıştı.

Gördüğü rüyayı arkadaşlarına anlattı. Hep birlikte istişare ettiler. Ahmet Han'ın padipay dedikleri yel gibi giden bir adamı vardı, adına Çopur derlerdi. Ahmet Han, Çopur'a seslendi:

-Tez ulaş Selmas şehrine, Selmas zindanındaki tutsaklar hakkında bilgi getir.

Çopur bir ayağı varsa birini de ödünç aldı yel gibi derelerden, tepelerden giderek Selmas'a ulaştı. Çopur'un Selmas'ta bir arkadaşı vardı, adına Cin Yusuf derlerdi. Hani bir söz var ya, "Kotur keçinin arkadaşı kotur kayalarda olur." Çopur, Cin Yusuf'u hemen buldu, hoş beşten sonra Selmas'a geliş meramını anlattı. Cin Yusuf:

-Ah seni evinde ölmeyisen, bir haber eyliyeydin men o işi tamamlardım.

-Seni ısı yatasan soğuk kalkasan, şimdi zaman yok beyimin gözü yoldadır.

-İmdi meni dinle, zindancı başının huyunu anlatayım, o mendebur şarap içmeyi çok sever, kırk koyunu yer karnı doymaz. Bir huyu da vardır ki inadı tuttu mu kırk gün kırk gece uyumaz, bir de uyudu mu davul zurna çalsan uyanmaz. Arkadaşları itten aç, yilandan çıplaktırlar. Şimdi ben gidip etrafı kolaçan edeyim.

-Men de gelirem.

-Otur oturduğun yerde, tilki deliğine sığmayı bir de kuyruğuna süpürge bağlıyi.

Cin Yusuf şehre geldi. Hırsızların kaldığı bir han vardı, orda üç dört kafadar buldu. Zindana varma planı yaptılar. Gözü kör olsun paranın açmadığı kapı mı var. Ahmet Han Çopur'a epey altın vermişti, gerekir diye. Cin Yusuf arkadaşlarıyla şaraplar aldılar, zindancıyı görmeye gittiler. Hoşbeşten sonra kafaları çekmeye başladılar. Zindancı başı sarhoş olunca saçmalamaya başladı:

-Bu zindanda iki bey oğlu esirimdir, gelin size onları göstereyim.

Ataların bir sözü var "Koyuna şarap içirmişler kurdun evini sormuş", aynen öyle de oldu. Zindancı başı kahkahalar ata ata zindanı gezdirmeye başladı.

-Bu bey balalarını görür müsüz, beklirem ki bey babaları ne zaman gelecek.

Cin Yusuf göz ucuyla zindanı keşfetti, Derdiyar ile Komar Bey'i iyice süzdü. Zindanı gezdikten sonra Cin Yusuf doğruca Çopur'un yanına geldi, gördüklerini Çopur'a anlattı. Çopur hiç vakit geçirmeden Ahmet Han'a ulaştı, gördüğü rüyanın doğru olduğunu, iki kardeşin zindanda tutsak olduğunu söyledi, Ahmet Han:

-Demek ki gördüğüm düş doğruymuş.

Zaten buldukları yer at ayağıyla Salmas'a üç saatlik mesafedeydi. Hemen yola çıktılar. Şehre girmezden evvel tebdil-i kıyafet yaptılar, kendilerine çingene süsü verdiler. Çopur'u Cin Yusuf'a gönderdi Ahmet Han, dedi ki:

-Şehre varın bol şarap, koyun etleri, bal ne varsa alın zindancı başına gidin, yiyip içtikten sonra zindancı başı ve zindancıları sarhoş edip bana haber ulaştır.

-Başım gözüm üstüne, dedi Çopur. Cin Yusuf'un kaldığı hana vardı, durumu anlattı. Cin Yusuf:

-Çoktan beri eğlenmemiştim, sen kızıldan haber ver.

Pazara vardılar, fiçılarla şarap, bal küpleri, koyun, kuzu her ne varsa aldılar, hamalların sırtına yüklediler. Doğru zindana vardılar. Zindancı başı gördüklerine inanamadı:

-Ağa hayırdır inşallah.

Cin Yusuf:

-Ağa dün gördüklerime inanamadım meğer siz ne zorluklar çekmişsiniz, aha bu arkadaşım buraların en ünlü hırsızlarından. Yeni bir mal kapmış, sizlerle paylaşmak istedi.

Zindancı başı çok sevindi, hemen inandı. Zaten ahmak bir insandı. Adamdan eşek olmasa eşeğin biri bin para ederdi. Başladılar yemeğe içmeye, kafaları iyice buldular. Şarabı içtikçe zindancı başını ve diğer zindancıları ağırlık bastı. Zindancı başı öyle sarhoş oldu ki hemen yatmak istedi. Kırk koyun yününden yaptırdığı döşegine yatırdılar. Beş keçi derisinden yaptırdığı kamçısını, dokuz batman ağırlığındaki zindan anahtarlarını demir çengele astılar.

Zindancı başı yatmaya başladı. Zindancının evi yıkılsın öyle horlamaya başladı ki sanki güz camışı gibi ses çıkarıyordu. Allah onun yüzünü kimseye göstermesin. Diğer zindancılar da dere halvet, tilki bey patlayana kadar yediler içtiler, her biri bir köşeye sızdılar.

Çopur hemen dışarı fırladı. Ahmet Han'ı tanımıyorlardı. Ahmet Han, askerleriyle birlikte hanı bastı. Derdiyar ile Komar Bey'i hücrelerinden çıkardılar, kapıları açarak diğer mahkûmları da bıraktılar. Oradan yola çıktılar.

Derdiyar ile Komar Bey, Ahmet Han'ı tanımıyorlardı. Münasip bir yerde atları ve kendileri dinlenmek için mola verdiklerinde Ahmet Han kendini tanıttı, gördüğü rüyayı ve mânâ eri, gönül sultanı Hasan Abdal'ı anlattı. Onun işaretleriyle kendilerini bulduğunu bir bir söyledi. Derdiyar duyduklarına inanamıyordu. Komar Bey ile birbirlerine baktılar, Allah'ın izniyle Sultan Hasan Abdal'ın himmetine erdiklerine şükür ettiler. Ahmet Han, onları Erciş'e kadar götüreceğini ve rüyada gördüğü Hasan Abdal'ı ziyaret edeceğini söyledi.

Gele gele Esük yaylasına geldiler. Erciş bütün ihtişamıyla görünmeye başladı. Dağların çiçek kokuları, şarıl şarıl akan dereleri Âşık Derdiyar'ı coşa getirdi, aldı bakalım dağlara ne söyledi, onlar ne dinledi:

Evvel bahar yaz gelende
Gidersiniz hoşa dağlar
Aslanların seyrangahı
Dört bir yanız meşe dağlar

Bahar olur süslenirsiniz
Gümbür gümbür seslenirsiniz
Bel verirsiniz yaslanırsınız
Vallahi peş peşe dağlar

Derdiyarım ettim dilek
Giyersiniz kardan yelek

Bir gün gelse size felek
Tutasınız taşa dağlar

dedi, kesti. Dinleyenler hep bir ağızdan aşk olsun aşk dediler. Yavaş yavaş Erciş'e yaklaştılar, önden giden haberciler Davut Bey'e hayırlı haberi ulaştırdılar. Davut Bey duyduklarına inanamıyordu. Analar anası Gülçehre ve ana kızı Hatice Sultan bayram etmeye başladılar. Kafiledeki atlar ahırlara çekildi, ağır konuklar için kurbanlar kesildi, şerbetler dağıldı. Hayırlı haber Gülhandan'a ulaştı, Gülhandan kardeşi Gülendam'a şöyle sevinç türküsü söylemeye başladı. Aldı Gülhandan:

Çil ördek göle döndü
Gözlerim sele döndü
Yârim buralardan gideli
İlimiz çöle döndü

Gülü ektim duvara
Bülbül gele suvara
Derdinden oldum deli
Haber edin Derdiyar'a

Gülü serdim güneşe
Gören gözler kamaşa
Öyle bir yâr sevmişim
Hem ağadır hem paşa

dedi, kesti. Biz haberi Âşık Derdiyar'dan verelim. Misafirlerini Davut Bey ağırlarken o bir fırsatını bulup küheylanına bindi, Gülhandan'ın bağının yolunu tuttu. Ama onu nasıl görecekti? Gülhandan'ın bir bağ komşusu vardı, adına Gülüş Nene derlerdi. Gün görmüş bir insandı. Derdiyar doğruca Gülüş nenenin yanına vardı, elini öptü kendini tanıttı. Başından geçenleri neneye anlattı. Sonra neneye dedi ki:

-Nene sen de benim anam sayılırsın, sana bir sırrım var demek isterim.

-Aşk olsun, nene senin kadan alsın, derdini söylemeyen derman bulamaz oğul.

Derdiyar sıkıla sıkıla İlyas hocanın kızı Gülhandan'a âşık olduğunu ve birbirlerini sevdiklerini anlattı. Gülüş Nene:

-Oğul, bana baştan anlatsana men bu derdi yedi yıl çektim, dedi. Nene elini kulağına attı bakalım ne dedi, aldı Gülüş Nene:

Kaz ayağı kumdadır

İki gözüm yoldadır

İsterem yüzün görüm

Kambah dağlar daldadır

Felek taşta yürümez

Dağlar kıştır erimez

Yüreğimde yara var

Perdelidir görünmez

Nene dedi, kesti, ağladı.

Şimdi diyeceksiniz ki bu insanlar hep türkü ile mi konuşuyorlardı? Evet, çünkü kültürümüz böyleydi. Asker uğurlarken, harman döverken, tarlada çalışırken hep türkü söylerdik. Şimdi ise robota döndük, ne anlayan var ne dinleyen...

Biz dönelim Gülüş Nene'ye, Derdiyar'a dedi ki:

-Oğul ölü gözünde yaş, yoksulun evinde aş olmaz gözüm kör ola, eli boşta gidilmez ki kızın evine gidim.

-Nene kurban el ile yıkar el de döner yüzü yıkar, dedi. Elini kesesine attı, nenenin avucuna beş kızıl altın koydu. Nene ömründe iki altını bir arada görmemişti. Allah verdi mi, Dingo'nun bağında da verir. Nenenin bir ayağı varsa birini de satın aldı İlyas Hoca'nın evine gitti. Hoş beşten sonra:

-Kızlar, sizin bağın üzümlerine alaca düştü mü bir meni gezdirin.

Gülçehre Hanım:

-Kızlar, Gülüş Nene'yi gezdirin, dedi. Bağın içinde dolaşırken nene bir gül dalının dibine oturdu. Gülhandan'ın eteğini çekti:

-Sana diyeceklerim var, Derdiyar bizde konuktur. Beni sana o yolladı. Aksama sabaha kalmaz babana elçi gönderip seni isteteceğini söyledi. Gülhandan sevincinden neneyi kucakladı. Derdiyar'ın kokusunu ondan alıyordu. Eh şimdiki gibi değil ki hemen gitsin görsün. Gülüş Nene dönüp Derdiyar'a hayırlı haberler verdi.

Biz haberi verelim Davut Bey'den, Ahmet Han'dan.

Esas hikâyemizin en acıklı ve duygulu kısmı bundan sonra başlayacaktır. Okudukça dinledikçe sizler de hem üzülecek hem de duygulanacaksınız.

Van dizdarı Ahmet Han birkaç gün misafir olduktan sonra Van'a gitmeyi düşünüyordu. Davut Bey:

-Dünyada olmaz, beyimiz İskender Şah ve kardaşı Cihan Şah'la görüşmeden sizi bırakmam, onlar da akşama sabaha seferden dönerler.

Dördüncü günün sabahı idi, Ahmet Han, Davut Bey'e bizi bir an önce Ahmet Yesevî erenlerine, Hasan Abdal'a ulaştırın, dedi. Hemen hazırlıklar yapıldı, yola çıktılar. Hasan Abdal dergâhına ulaştılar. Ulu Pir, uzun ince boyu ile onları kapıda karşıladı. Ahmet Han rüyada gördüğü sultanın ellerine kapandı, feyiz ve dualarını aldı. O gece orda kaldıktan sonra ertesi gün destur alarak ayrıldılar. Davut Bey, Ahmet Bey'i Erciş'in bağlarını gezdirmek için, hazırlıklar yaptı. At üzerinde seyran etmeye başladılar. Davut Bey:

-Şu karşı bağlara Hovat Bağları, sol taraftakiler Dere Bağları, bu aşağı bağlara da Ballica Bağları denir. Uzaktaki Karataşlara doğru olan bağları da biz ektirdiğimiz için Davut Bağları derler. Üzümleri çok meşhurdur.

Yolları İlyas Hoca'nın bağının önünden geçiyordu. İlyas Hoca, haber aldı ki Davut Bey'le Van kale dizdarı Ahmet Han oradan geçecek. Önlerini kesti:

-Beyim, bağımıza hoş geldiniz, bir katkı gül şerbeti içmeden bırakmam.

İlyas Hoca'yı kırmadılar, atlarından indiler, Bey'in çardağına geçtiler. İlyas Hoca, hanımına ve kızlarına:

-Bilir misiniz gelen kimdir, birisi Davut Bey diğeri ise Davut Bey'in oğullarını zindandan kurtaran Van kale dizdarı Ahmet Han'dır.

Gülhandan bunu duyunca sevdiğini zindandan kurtaran bu yiğidi yakından görmek istedi. Eğer isterse sevdiği için canını feda edecekti. İlyas Hoca şerbeti istedi, Gülhandan, anasına:

-Ana kurban olayım, şerbeti ben vermek isterim, dedi. Anası kabul etti. Gülhandan testiden gül şerbetini kâselere doldurdu, Ahmet Han'a uzattı. Sevdiği Derdiyar'ı zindandan kurtaran bu yiğit insanı gözleriyle süzdü. Ona içindeki düşünceleri anlatmak isterdi ama ne çare... Şimdi bakın, iş içinde ne işler olacak. Ahmet Han başını kaldırıp Gülhandan'ın yüzünü görünce aklı başından gitti. Elindeki şerbet kâsesini yere düşürdü. Felek aynasını simsiyah etti, bir gönülden bin gönüle Gülhandan'a vuruldu. İşte hikâyenin en acıklı kısmı bundan sonradır. Davut Bey, Ahmet Han'a:

-Beyim, bir şeye mi canınız sıkıldı? diye sordu.

-Asla, bizzat şeref buldum, dalgınlıktandır, affedersiniz, dedi. Gülhandan, şerbeti dağıttıktan sonra konağa döndü. Bilmiyordu ki kader ona ne oyunlar oynayacaktı. İlyas Hoca'yla vedalaşıp Davut Bey'in konağına döndüler.

O akşam Ahmet Han uyuyamadı, gördüğü güzel onu mest etmişti. Sabah oldu, hayırlı sabahlar herkesin üstüne olsun, sizin de. Ahmet Han yatağından kalkmamıştı. Derdiyar çok telaşlandı, Davut Bey'e haber verdi:

-Kardaşımız, beyimiz Ahmet Han rahatsızdır herhalde, dedi. Hekim getirdiler, Ahmet Han çok halsizim diyordu. Günden güne eriyordu. Davut Bey çok üzülüyordu. Bir akşamüstü Ahmet Han, Davut Bey'e açıldı, başladı konuşmaya.

-Ey Davut Bey, Selmas şehri nere, Van nere, Erciş nere kaderin işine bak. Kul kaderini görmeyince yora varamaz. Gönül dediğin bir kuştur, hangi dala konacağı bilinmez. Şimdi gönül kuşum Erciş'te bir gülün dalına kondu.

-Beyim sağ olsun, bu gül hangi güldür?

-Yedi gün evvel başına gittiğimiz İlyas Hoca'nın kızı.

-Şerbet dağtan mı?

Ahmet Han mahcup bir ifadeyle evet, dedi. Davut Bey:

-Başımla gözüm üstüne, beyimizin derdi bu olsun, o kolay, sen hiç gam yeme. Sen bana sen bana yavrularımı getirdin iste benden canımı vereyim.

Sevindi, odadan çıktı, hanımı Gülçehre Hanım'a seslendi:

-Ahmet Han'ın derdine dermanı buldum, deyince ilk önce Derdiyar atıldı:

-Baba neymiş bey kardeşimin derdi? Neyse çare bulalım.

Davut Bey:

-Şu İlyas Hoca'nın kızı Gülhandan, sözlü mü nişanlı mı bilir misiniz?

Gülçehre Hanım:

-İki kızı da ergendir.

Davut Bey:

-Desene şans yüzümüze güldü, Ahmet Han'la hısımla olacağız, dedi. Derdiyar duyduklarına inanmadı, acaba rüya mı görüyordu? Aklı başından gitti, nasıl gitmesin. Çünkü âşık olduğu sevgilisine can dostu ve canını kurtaran arkadaşı ondan habersiz âşık olmuştu. Üstelik o hafta Gülhandan'a elçi gönderecekti. Gülhandan da umutla o günü bekliyordu. Bu sırrı hiç kimse bilmiyordu. Sessizce odadan çıktı, bahçede bir gül butasının altına oturdu, ağlamaya başladı. Ertesi gün Ahmet Han, Derdiyar'ın yanına geldi ve onu kucakladı.

-Ey canım Derdiyar, bana bir tabibe götüreyim demiştin, hâlbuki o tabip buradaymış.

Derdiyar mahsun bir şekilde:

-O tabip kim ola acaba?

Ahmet Han:

-İlyas Hoca'nın kızı Gülhandan, dedi. Derdiyar bu ağır yüke nasıl dayanacaktı, kaderin cilvesi onu arada koymuştu. Üçüncü gün geçmişti. Davut Bey, İlyas Hoca'ya hayırlı bir iş için ziyaretlerine geleceğini söylemişti. İlk Cuma güne akşamına kavil kestiler. İlyas Hoca, hanımına:

-Cuma akşamı Davut Beyler konuklarımız olacaktır. Ağır misafirlerimiz var, dedi. Gülçehre Hanım, kızlarına cumaya misafirlerinin olacağını söyledi. Gülhandan sevincinden uçuyordu. O da sanıyordu ki Derdiyar için onu istemeye geliyorlar. Ne bilsin ki işin içinde başka bir iş var. Uzatmayalım sözü, sıkımayalım sizi. Cuma akşamı geldi, çattı. Erciş'in ileri gelenlerinden de yanlarına alarak İlyas Hoca'nın

hanesine gittiler. Yemekler yenildi, şerbetler içildi, sözün özüne geçildi. Davut Bey İlyas Hoca'ya dönerek:

-Hocam hiç geliş sebebimizi sormadın.

İlyas Hoca:

-Ne demek, başımla gözüm üstüne geldiniz.

-Eğer kabul buyurursanız Allah'ın emri, Peygamber Efendimiz'in kavli ile kızınız Gülhandan 'a Van kale beyimizin oğlu Ahmet Han için elçi geldik.

İlyas böyle bir şey beklemiyordu. Çünkü kızını isteyen bir beyzade idi. İlyas Hoca:

-Ahmet efendim, bir kızım var feda olsun, dedi. Söz bitti, hemen Gülhandan'a bir söz yüzüğü takıldı. Davut Bey'in hanımı Gülçehre Hanım, Gülhandan'a bakarak:

-Haydi, kızım gözün aydın, bey hanımı oldun.

Gülhandan başını öne eğdi, utancından bir şey söyleyemedi. Tam o mutluluk içinde, topal Nigar diye bir komşuları vardı, Gülhandan'a sarılarak şöyle dedi:

-Ben Van şehrini çok görmüşem, çok güzeldir. Bir kalası var ki denize bakar, gezmeye doyamazsın, deyince Gülhandan duyduklarına inanamadı. Gülhandan:

-Kız Nigar Bibi, sen neden bahsedersin, hangi Van, hangi kale? deyince topal Nigar:

-Böyükler demiş ki bazılarını nişan basar, bu kız da nişan bastı. Kız seni Van kale beyinin oğluna nişanlamadılar mı?

Gülhandan bu sözü duyunca önce şaka sandı, oradakilerin yüzüne baktı:

-Doğru mu dedikleri?

Hepsi birden:

-Tabi ki doğru, dediler. Gülhandan:

-Eyvah, desene ölen menmişem. Benim menden haberim yok, dedi. Bayıldı.

Kadınlar:

-Haklıdır, kale beyine varmak kolay mıdır, köyden saraya gitmek kime nasip olur, bahtavar başan, diye yorumladılar. Gülhandan'a soğuk gül suları döktüler, yatağına yatırdılar.

Şimdi biz haberi Âşık Derdiyar'dan verelim. Belengaz Âşık Derdiyar, söz kesildiğini öğrenince cenaze küreği gibi yerinden kalkamadı. O sırada kardeşi Komar Bey, Derdiyar'n yanına gelmişti. Kardeşi Derdiyar'ın vaziyetine baktı, hiç hoşuna gitmedi:

-Kardeşim neyin var, rengin ayva rengine dönmüş?

Derdiyar:

-Üstümde bir mülayimlik var, ben de anlamadım.

Komar Bey:

-Söz kesmek için de gelmedin. Ahmet Han'a karşı ayıp olmadı mı? dedi.

Derdiyar:

-Elbette göz aydınlığı vermek gerek. Biraz kendimi toparlayayım.

Onlar böyle sohbet ederken Ahmet Han, Derdiyar'ın hasta olduğunu duymuş, hâl hatırını sormaya gelmişti. Selam verdikten sonra elini Derdiyar'ın alınına koydu:

-Can kardaşım başın buz gibi olmuş, sanki kış ayında buyumuş gibi olmuşsun, seni bir hekime götürmek gerek.

Ne ettilerse Derdiyar'ı ikna edemediler. Konakta hizmet eden Pembe Bibi:

-Oğul şimdi sana bir kenger kahvesi yapayım, hiçbir şeyin kalmaz.

Pembe Bibi kenger kahvesini yaptı. Derdiyar'a çok ısrar ettiler ama o:

-İlim bilim içmem, dedi.

Ahmet Han:

-Senin bu ani rahatsızlığın beni de üzdü. Tez zamanda iyileş ki bana sağdıç olasın.

Derdiyar ne diyeceğini şaşırdı, sadece:

-Toy ne zaman? dedi. Ahmet Han:

-Atam Ferhat Bey'e haber saldık, akşama sabaha kalmaz inşallah teşrif ederler. O zamana kadar İskender Mirza Bey de seferden döner. Beyler anası Kadem Paşa Hatun da toy yengesi olur.

Derdiyar bunu duyunca mart karı gibi yer yerinde eriyordu. Kendi kendine:

-Keşke zindandan kurtulmayaydım. Öleydim de bu kara günleri görmeyeydim. Hangi derdime yanayım, hiçbir günahı olmayan Gülhandan'a mı yanayım?

Derdiyar içinden Allah'a öyle yalvardı ki:

-Ya Rabbi beni mahcup etme güç kuvvet ver.

Ahmet Han'a yaslanarak ayağa kalktı, beraber bahçeye çıktılar. Ahmet Han çok mutlu oldu.

Şimdi biz haberi Gülhandan'dan verelim. Gülhandan olup bitenlere bir mana veremiyordu. Bir fırsatını bulup Gülüş Nene'nin bağına gitti. Neneye öyle sarıldı ki sanki onu hiç görmemiş gibi. Gözyaşları Bendimahi çayı gibi çağlamaya başladı. Hıçkırma hıçkırma ağladı. Çünkü Derdiyar'la Gülhandan'ın aşkını bir Gülüş Nene, bir de kızkardeşi Gülendam biliyordu. Onlar da karşısında şaşakaldılar. Eskiden ar vardı, vefa vardı, sır vardı. Ya şimdi? Televizyon ekranlarında aşk ilan ediyorlar, ne sır ne de aşk... Gülüş Nene:

-Ağlama benim güzel kızım, yanlış hesap Bağdat'tan döner. Men sabaha şehre inerim. Derdiyar'ı görmeden gelmem.

Gülhandan:

-Aman nene, ocağına düşmüşem, imdat sana kaldı. Kim bana kargış etti?

Orada vedalaştılar. Gülüş Nene ertesi günü yumurtalı yağlı tandır çörekleri yaptı, bohçasına koydu, yola düştü. Doğruca Davut Bey'in Karadaşlardaki konağına geldi. Davut Bey'in hanımı Gülçehre Hanım onu karşıladı. İzzet ikramdan sonra söz sırası sohbete geldi:

-Kız Gülçehre Hanım göz aydınlığına gelmişem. Şükür oğulların kurtuldu.

Gülçehre Hanım:

-Allah bin kere razı olsun, kimsenin pingalini dağıtmasın.

Gün akşam olmuştu, neneyi göndermediler. Zaten nenenin de gözü gitmekte yoktu. Çünkü Derdiyar'ı görmeden, ondan haber almadan gitmeyecekti. Akşam oldu, Derdiyar ile Komar Bey nenenin elini öpmeye geldiler. Derdiyar, Gülüş Nene'yi görünce Gülhandan'ın kokusunu aldı, canına can geldi. Gecenin hayli zamanı geçti. Komar Bey uyumaya gitti. Derdiyar'la Gülüş Nene baş başa kaldılar. Gülüş Nene Gülhandan'ın durumunu genişçe anlattı. Bu işin aslını ve neye varacağını sordu. Derdiyar olanları bir bir neneye anlattı, ağladı, neneyi de ağlattı. O geceyi geçirdikten sonra nene vedalaştı, doğruca evine geldi. Nenenin geldiğini duyan Gülhandan, bir ayağı varsa birini de satın alarak nenenin bağına geldi. Gülhandan:

-Nene kurban olam ne haber getirdin?

Nene duyduklarımı tek tek nakil etti. Gülhandan:

-Desene iki cana karşı bir canı feda etti de sırrını ifşa etmedi. Ben de bu canı bu kutlu aşka feda ederim, yeter ki onun canı sağ olsun, dedi, ağladı. Evet, hikâyemiz çok acıklıdır. Bundan sonra siz de çok duygulanacaksınız.

Günler günleri kovaladı, günlerden bir Cuma günü, Van'dan gelen bir toy düğün kfilesi Erciş'e ulaştı. Davut Bey misafirlerini ağırladı, atlar tavlara çekildi, çeyiz bohçaları sandıkları açıldı. Davut Bey, toy beyi olacaktı. Haber İlyas Hoca'nın evine ulaştı. Dört bir yana düğün için haber salındı. Onlar toy düğün ederken, Âşık Derdiyar, derdi ile baş başa sazını bastı sinesine, söz geldi binasına aldı bakalım ne söyledi:

Genç yaşımda aşka düşelden beri

Çeker oldum bu sevdayı perişan

Yanıp ateşine düşelden beri

Viran ettim bu dünyayı perişan

O zamandan sardı serimi melal

Bu nasıl sevdadır Cenab-ı Celal

Kirpikleri oktur kaşları hilal

Eyledi gönlümü yayı perişan

Derdiyar çektiğim aşkın elinden

Bana derler derdin kimin elinden

Yazılmış takdirim kudret elinden

Böyle yazmış Hak künyeyi perişan

dedi, kesti. Derdiyar saziyla baş başa kalsın, biz dönelim düğün hazırlıklarına. Davut Bey, kim bana oğullarımı getirirse ona her şeyimi veririm, demişti. İşte gün o gündü, toy hazırlıkları için elinden geleni yapıyordu.

Kazanlar kurulmuş, etler, pilavlar, bal şerbetleri Allah ne vermişse harcamalar yapılıyordu. Yoksullar, dervişler, âşıklar, cirit oynayanlar, ne kadar hünerbaz varsa çağrılmışlardı. Davut Bey, bu telaş içinde oğullarını getiren Ahmet Han'a vefa borcunu ödemeye çalışıyordu. Ne bilsin ki oğlu Derdiyar, gelin ettiği

Gülhandan için mum gibi eriyip tükenmekte. Felek yine yaptığını yaptı, sevenleri güldürmedi. Davut Bey, toy beyi olarak, Van'dan gelen beyzadelerle birlikte İlyas Hoca'nın evinden Gülhandan'ı ata bindirdiler ve kabile Van'a doğru yola çıktı. Onlar gitmekte olsun, haberi Derdiyar'dan verelim:

Derdiyar, yalnız başına odasında gözyaşlarını içine akıtıyordu. Anası, bacısı her ne kadar sorduysalar da hasta olduğunu söylüyor ve yalnız kalmak istiyordu. Aradan bir hafta geçmişti, sazını aldı doğruca bağlara doğru geldi. Uzaktan uzağa Gülhandan'ın konağını seyretti. Onunla konuştuğu bağa bakarak öyle bir ah çekti ki felek aynasını simsiyah etti. Aldı sazı eline bakalım ne söyledi. Gülhandan'ın bağına.

Melül melül olmuş öten bülbüller

Bağbanı nerye gitti bu bağın

Size kurban olam ey gonca güller

Tercumanı nerye gitti bu bağın

Nazik elleriyle bade süzerdi

Sarı gülden zülüflerin bezerdi

Allar giyinirdi çıkar gezerdi

Mihribanı nereye gitti bu bağın

Dokunmayın Derdiyara ağlasın

Telihi kem bahtı kara ağlasın

Dört bir yandan sora sora ağlasın

Gülhandanı nereye gitti bu bağın

Öyle mi içim yanar

Ayak bassam çim yanar

Yanmaktan fitil oldum

Lambalar niçin yanar

Derdiyar sözünü bitirdi. Sevdiği ile gezdiği bu yerlere son bir kez daha baktı, aheste aheste bağı terk etti.

Zaman öyle geçmişti ki yatsı vakti eve dönmüştü. O geceyi zor geçirdi, saatler dolmak bilmiyordu. Derdiyar'ın nazik bedeni ateşler içinde yanıyordu. Davut Bey ve Gülçehre Hanım telaşa düştüler. Derdiyar gittikçe ağırlaşıyordu. Kaleden İskender Şah'ın hekimlerinden bir hekimbaşı, Derdiyar'ın derdini anlamak için geldi. Hekimbaşı Derdiyar'dan bir şey anlayamadı. Ona durmadan telkinlerde bulunuyordu. Derdiyar, hekime dönerek:

-Ey hekimbaşı, sazdan sözden anlar mısın?

Hekim:

-Bizi şad edersin.

Derdiyar sazını duvardan indirdi, bastı döşüne, bakalım ne dedi hekimbaşına.

Can evimde yaram vardır, sızılar canım hekim

İliğim tenden ayrıldı, kurudu kanım hekim

Viran çölde yalnız kaldım, biçare Mecnun gibi

Hiç teselli edebilmez, dostum yareni hekim

Dokundurma Hakkı seversen, her zerrem ayrı sızılar

Bir yerde değildir yaram, sızılar her yanım hekim

Gel elş vurma sen boşuna bu biçare Derdiyara

Kalmıştır ruzi mahşere derde dermanım hekim

Derdiyar sözünü bitirdi. Hekimbaşı çok etkilendi. Derdiyar'la teke tek görüşmek istedi. Odadakiler dışarı çıktılar. Hekim Derdiyar'ın yanına oturdu:

-Oğul senin ilacın bende değildir, bu bir gönül yarasıdır, dedi, oradan ayrıldı. Davut Bey oğlunun bu durumuna çok üzülüyordu. Kardaşı Komar Bey, belki de zindanda yattığı ızdıraplı günlerin etkisini unutamadı, diyordu.

Bir gece sabaha karşı Derdiyar heybesini omzuna attı, sazını bağrına bastı, gizlice konağı terk etti. O gün, Karadaşlardaki gemi Adilcevaz'a, Ahlat'a yük ve yolcu götürecekti. Derdiyar iskeleye geldi, gemicilere selam verdikten sonra gidecekleri yeri sordu. Onlar da:

-Adilcevaz, Ahlat, Tatvan, dediler.

-Bana göre de yeriniz var mı?

Gemici başı:

-Elbette, sen âşık mısın?

Derdiyar:

-Olmaya çalışıyorum, dedi. Gemi hareket etmek üzereyken, Âşık Derdiyar bir taşın üzerine oturdu. Doğup büyüdüğü Erciş'e bakarak bakalım ne söyledi:

Elveda vatanım ben gider oldum

Çağlar gibi çağlayayım bir zaman

Daha ben ne idim sarardım soldum

Yüreğimi dağlayayım bir zaman

Bahar olur koyun kuzu meleşir

Çiçek çimen birbirine dolaşır

Eller bayram eder güler eğleşir

Ben karalar bağlayayım bir zaman

Derdiyarım ben dediğim olmadı

Arzumanım maksadımı bulmadı

Sür gemici daha sabrım kalmadı

Gurbet elde ağlayayım bir zaman

dedi, bitirdi. Gemiciler ve yolcular:

-Aferin âşık, aşk olsun çok güzel söyledin. Şansımız varmış yol boyunca seni dinlemek bizim için de şans olacak. Allah seni sevdiğine kavuştursun.

Gemici başı:

-Âşık senin adın nedir?

Derdiyar kendisini tanıttı, ücretini uzattı. Gemici başı:

-Sen ücretini peşin ödedin, bizi mest ettin, yemen içmen bize ait. Yeter ki bize bir iki daha çal.

Gemi hareket etti, onlar gitmekte olsun biz haberi nerden verelim, Van'dan, biçare Gülhandan'dan.

Gülhandan Van'a gitti gideli boğazından bir tike ekmek geçmedi. Yaşayan bir ölü gibiydi. Âşığın dediği gibi:

Haram oldu yemek içmek

Yardan ayrı yardan ayrı

Yaşayan ölüye döndüm

Yardan ayrı yardan ayrı

Gülhandan, Van'a geldiğinden beri bir gün gülmemişti. O zaman ki töreye göre, uzaktan gelen gelin on beş gün ayrı bir yerde dinlenir, yeniden toy hazırlığı tutulurdu.

On beş gün tamam olmuştu, Gülhandan'ı gelin edip Ahmet Bey'in konağına getirdiler. Akşam oldu, toycular dağıldı, ikisi baş başa kaldılar. Ahmet Han elini Gülhandan'ın boynuna dokundurarak toyun töresine göre dil payı olarak bir altın gerdanlık taktı. Gülhandan ağlıyordu, gözyaşları yağmur gibi dökülüyordu. Ahmet Han endişeye düştü:

-Ey denizler incisi, dağlar ceylanı neden ağlıyorsun? deyince, Gülhandan saçlarından bir tel çekti bağına bastı, parmaklarını mızrap etti, bakalım Ahmet Han'a ne dedi:

Muhammed'i sever isen

Bana dokunma dokunma

Ben o yara ikrar verdim

Bana dokunma dokunma

Ben dertleri sıralıyım

Talihi kem karalıyım

Eyyüp'ten de yaralıyım

Bana dokunma dokunma

Gülhandan der sen bir beysin

Yıldızlar içinde aysın

Turan şahlarına taysın

Bana dokunma dokunma

Gülhandan sözünü bitirdi. Ahmet Han yaşadığı o an karşısında dehşete düştü. Çünkü çok yiğit ve duygulu bir insandı. Ne söyleyeceğini şaşırды. Ancak Gülhandan'ı çözmek için şöyle dedi:

-Seni incitmedim, gülden ince söz danışmadım. Şimdi anladım ki senin derdin çok girandır, ağırdır. Seni yiyen bu derdi anlat ki rahatlayayım.

Gülhandan'ın da artık sabır taşı çatlamıştı, başladı anlatmaya:

-Canım, başım yoluna feda olsun beyzadem, ister beni öldür, ister pazarda kul diye sat. Benim sevdiğim Âşık Derdiyar'dır. İkimiz birbirimize ikrar verdik, bir can olduk. O uğursuz seferden sonra bana elçi gönderecekti, kavlimiz öyle idi. Erciş'e döndükten sonra elçisini bekliyordum. Onun elçilerini beklerken meğer gelen elçiler sizin elçilerinizmiş.

Bunu duyan Ahmet Han:

-Yahu sizin ağzınız diliniz yok muydu? Neden söylemediniz de beni ateşin içine attınız?

Gülhandan:

-Sevdiğimi kurtaran yiğit için canımı feda ettim ama görüyorum ki olmuyor, çaresizim.

-Sevgi duydum böylesini duymadım, demek ki kardeşim Derdiyar benim için hem kendisini hem de sevdiği canını feda etti. Demek bu yüzden hastalandı, Erciş'i de ondan terk etti. Nasıl da anlayamamışım? dedi, hıçkırığa hıçkırığa ağladı. Sonra Gülhandan'a şöyle dedi:

-Bugünden itibaren benim bacımsın, kardeşim Derdiyar'ın emanetisin. Bu sır ikimizin arasında kalacak ta ki Âşık Derdiyar'ı bulana dek.

Gülhandan Ahmet Han'ın ayaklarına kapandı:

-Allah seni atana, anana bağışlasın, adın, namın ebedi yaşasın.

O gün öyle geçti, ertesi sabah Ahmet Han emir verdi, atlar hazırlandı, Erciş'e doğru yola çıktılar. Gele gele Erciş'e, İlyas hocanın evine ulaştılar. Gülhandan bir yıla yakındır ki özlediği atasının, anasının ellerini öptü. Kardeşi Gülendama sarıldı, akşam yemekler yenildikten sonra sohbet başladı.

Ahmet Han, Davut Bey'in oğullarını sordu. İlyas Hoca:

-Sizin toyunuzdan sonra, Derdiyar kayıp oldu. Biçare Davut Bey arayıp sormadık yer bırakmadı, Derdiyar'dan ne bir haber ne de bir eter çıkmadı. Davut Bey ağlaya ağlaya gözden oldu. Allah kimsenin başına vermesin. İnşallah büyüklerin dediği gibi toprak altında olmasın, dağ arkasında olsun.

Ahmet Han çok üzüldü, bir ara göz ucuyla Gülhandan'a baktı, başını öne eğdi. Sabah erken doğruca Davut Bey'in evine gitti Ahmet Han. Onun gelişini gören

Davut Bey ve hanımı Gülçehre, Komar Bey çok neşelendiler, öyle sandılar ki Derdiyar da geldi. Ona sarılıp ağladılar, Ahmet Han onlara teselli verdi:

-Yarımdan tezi yok her tarafa haberler salayım kardeşim Derdiyar'ı buluncaya kadar dönmeyeyim, dedi. Ertesi gün Gülhandan'ı baba evine emanet eden Ahmet Han doğruca Davut Bey'in evine geldi. Ahmet Han, Davut Bey'e:

-Hiç gam yeme adamlarımla birlikte Derdiyar kardeşimi bulmak için yola çıkıyorum. Allah'ın izni ile onu nasıl zindandan çıkarıp getirdiysem yine bulmadan dönmemeye ahdettim.

Bunu duyan Komar Bey:

-Meni de apar, kardaş hasretinden yandım kavruldum, dedi. Hep birlikte yola çıktılar. Ahmet Han çok akıllı idi. Erciş'in çıkış yollarını sordu. Komar Bey:

-Van tarafına gitseydi duyardık, Erzurum Kars taraflarına adamlar saldı bulamadık. Ahmet Han:

-O zaman deniz tarafını aramak lazım, dedi. Doğruca iskeleye geldiler. Gemiciler büyükçe bir yelkenli gemiye yük yüklüyorlardı.

-Selam!

-Aleykümselam!

Ahmet Han gemicilere sordu:

-Ağalar, uzun boylu, buğday benizli, omzunda sazı, birisini gördünüz mü?

Gemici başı:

-Evet, beyzadem, bundan on bir ay önce sizin dediğiniz o âşığı Tatvan'a biz götürdük. Adı Âşık Derdiyar 'dı, çok güzel sesi vardı, hoş günler geçirdik. Rahva hanında iki üç gün eyleştikten sonra Antep üzerinden Maraş'a giden kervana katıldı o taraflara gitti.

Bunu duyan Ahmet Han gemiciye kırk çil altın bahşış verdi ve sevinerek Komar Bey'e sarıldı, gemiciye:

-Ey gemici, dilin şeker, şerbet, bal döktü, bizleri de gemine alır mısın?

Gemici:

-Hay hay başımla beraber.

Gemi hareket etti, Adilcevaz, Ahlat üzerinden Tatvan'a geldi, orada vedalaştılar Maraş'a doğru yola çıktılar.

At ayağı Yörük olur, hikâyeler dilden dile sürük olur, hikâyeler içerisinde kızlar oğlanlar çabuk büyür, yollar kısalır. Onlar da gide gide Maraş'a ulaştılar. Bir cami önüne geldiler. Oradaki cemaatle hoş beşten sonra, Ahmet Han, Maraş beyine haber saldı. Van kale beyi Ferhat Bey'in oğlu kale dizdarı Ahmet Han olduğunu beyan etti. Bu haberi alan Maraş beyi Ökkeş Bey hemen adamlarını göndererek, Ahmet Hanları konağa davet etti.

Sofralar hazırlandı, yiyip içildikten sonra sohbet faslına geçildi. Ahmet Han Maraş'a geliş sebeplerini uzun uzun anlattı. Ökkeş Bey çok üzüldü:

-Demek ki kısmet sizi buralara attı. Yarın sabahtan Maraş'ı karış karış arattırırım gam yemeyin, dedi. O gece yattılar, hayırlı sabahlar herkesin üstüne olsun,

sizlerin de. Tellallar şehrin içinde nida etmeye başladılar. Şehir merkezinde bir han vardı, adına Şekerciler Hanı derlerdi. Garip gurebalar o handa barınırdı. Meğer Âşık Derdiyar o handa kalıyordu. Âşık Derdiyar oraya geleli hep hasta yatıyordu. Tellalın sesini duyan hancı doğruca tellalın yanına geldi. Aranılan kişinin eşkâlini iyice öğrendikten sonra tellala:

-Aradığınız Âşık Derdiyar benim hanımda hasta yatmaktadır, deyince tellalla birlikte beyin huzuruna gittiler. Hancı Ökkeş Bey'e selam ve temenna ettikten sonra:

-Beyim sağ olsun, aradığınız garip yiğit üç aydan beridir hasta yatmaktadır. Kendisini çok severiz, ara sıra saz çalar gönlümüzü hoş eder. Çok asaletli, gözü gönlü tok yiğit adamdır. Bir derdi var ki gurbete düşmüş.

Hancıya bahşişini verdiler, birlikte hana gittiler. Derdiyar'ın odasına çıktılar. O koca çınar Derdiyar incelmış, rengi gül sarısına dönmüştü. Birden bire Ahmet Han'ı, kardaşı Komar Bey'i görünce şaşkına döndü. Komar Bey kardeşine sarıldı, ağlaştılar. Ökkeş Bey kendini tanıttikten sonra, Ahmet Han da Derdiyar'ın elini eline almıştı.

-Seni Erciş'e götürmeye geldik, dedi. Âşık Derdiyar:

-Gözesi kurumuş pınardan su mu alınır, hasta kuşlar uçar mı? dedi, başını çevirdi. Bunu gören Komar Bey, Derdiyar'ın duvarda asılı olan sazını eline aldı, bakalım kardaşı, Derdiyar'a ne söyledi:

Aldı Komar Bey:

Belini vermişsin eşik taşına

Kardaş kalk gidelim bizim ellere

Kurban olam gözden akan yaşına

Kardaş kalk gidelim bizim ellere

Aldı Âşık Derdiyar:

O yar göçtü viran kaldı elimiz

Ben nece döneyim bizim ellere

Evvel gizli idi kimse bilmezdi

Hayıf oldu düştük dilden dillere

Aldı Komar Bey:

Ağladı bulutlar döndü felekler

Hak katında kabul oldu dilekler

Şimdi atam anam yolunu bekler

Kardaş kalk gidelim bizim ellere

Aldı Âşık Derdiyar:

Giyindim karayı döktüm kumaşı

Akıttım gözümden kan ile yaşı

Aldırdım elimden o keman kaşı

Mecnun gibi düştüm çölden çöllere

Aldı Komar Bey:

Komar Bey'im Mecnun etmiş ar seni

Ne yaman kocaltmış ahuzar seni

Şimdi gözler ela gözlü yar seni

Kardaş kalk gidelim bizim ellere

Aldı Âşık Derdiyar:

Âşık Derdiyar'ım bu nasıl hâldır

Ya Rab bu dumanı başımdan kaldır

Ben o yâri yitireli bir yıldır

Gözü yaşlı düştüm gurbet ellere

İki kardeşin bu karşılıklı mânâ ve sanat dolu sözlerini dinleyenler hayran oldular. Onlar söyler de Ahmet Han söylemez mi? Asıl düğümü çözecek söz Ahmet Han'ın ağzından çıkacaktı. Aldı Ahmet Han bakalım Derdiyar'a ne söyledi:

Sana kurban olam kardaş

O yar senindir senindir

Gözlerinden akıtma yaş

O yar senindir senindir

Başında var kudret tacı

Gece gündüz hep duacı

Sana yardır bana bacı

O yar senindir senindir

Etmedim sana ihanet

Sanma sen beni muhanned

Bir yıldır bana emanet

O yar senindir senindir

Dağ başında biter alıç

Deryalarda olur dalgıç

Bu Ahmet Han sana sağdıç

O yar senindir senindir

Ahmet Han sözü bitirdi. Gülhandan'la olan serencamını tek tek Derdiyar'a anlattı. O anlattıkça Komar Bey tasdik ediyordu. Âşık Derdiyar bunları duyunca cana geldi. Sanki yeniden doğmuş gibi derman buldu, kuvvet buldu. Yattığı yerden doğruldu, ayağa kalktı, Ahmet Han'a sarıldı:

-Sen ne kemalli insanmışsın, ben senin hakkını nasıl öderim? Eşiğin altın olsun, Allah sana altın kaküllü oğlan versin, yedi oğlanla bir sofraya oturasın, dedi. Olanları seyreden Ökkeş Bey hayran kaldı, hepsini birden konağına davet etti. Âşık

Derdiyar'ı traş ettiler, hamama soktular, yeni elbiseler giydirdiler. Üç gün misafir olduktan sonra Maraş beyi ile vedalaştılar, Van'a doğru yola çıktılar. Ahmet Han, Derdiyar'a:

-Bundan sonra benim sözümden çıkmayacaksın.

Âşık Derdiyar:

-Başım gözüm üstüne.

Gele gele Bitlis'e geldiler, orada mola verdikten sonra ertesi gün Van'a doğru hareket ettiler. İki gün geçtikten sonra Van'a ulaştılar. Van kale beyi Ferhat Bey oğlunun geldiğini duyunca, şadlık, şenlikler yaptırdı. Yemekler döküldü, sofralar açıldı, fakirler doyuruldu. Van'ın ileri gelenleri Van konağına davet edildi. Yemek faslı bittikten sonra, beye göz aydınlığı verdiler, sohbet bölümüne geçildi. Ahmet Han izin alarak ayağa kalktı, babasına ve divanda olan konuklara Âşık Derdiyar'ın, Gülhandan'ın ve kendisinin hikâyesini anlattı. O anlattıkça atası Ferhat Bey ve dinleyen herkes birlikte ağladılar. Ahmet Bey yerine oturduktan sonra, atası Ferhat Bey şöyle dedi:

-Oğlum evladım olmasaydın elini öpecektim, asaletine yakışanı yapmışsın, bize de bu yakışır, bundan sonra Derdiyar oğlum, Gülhandan kızımdır, yarın sabah erken tedbir görülsün Erciş'e gidiyoruz. Ben toy beyi olayım, ikisinin toyunu kırk gün kırk gece yapmak boynuma borç olsun.

Ahmet Han, Âşık Derdiyar, Komar Bey, Ferhat Bey'in elini öptüler, bir iki gün dinlendikten sonra hazırlıklar yapıldı, ipekler, şallar, kumaşlar düğüne layık

hazırlıklar, çeyizler, bohçalar hazırlandı kabile Erciş'e doğru yola çıktı. Onlar gelmekte iken haber Erciş'e ulaştı.

Erciş kale beyinin oğlu Aliyar Bey, Van kale beyini Bendimahi çayının olduğu yerde karşıladı, birlikte Erciş'e geldiler. Kabile doğru Davut Bey'in konağına geldi. Davut Bey, hanımı Gülçehre, kızı Hatice Sultan, Âşık Derdiyar'a kavuşmanın sevinci içinde birbirlerine sarıldılar. Oğullarını ikinci defa onlara kavuşturan Ahmet Han'a nasıl teşekkür edeceğini Davut Bey dil ile ifade edemiyordu.

Konuklar ağırlandı, o gece geçtikten sonra ertesi günü Van kale beyi Ferhat Bey İskender Şah'ın oğlu Aliyar Bey'le istişarede bulundu, kendisi toy beyi olmak üzere hazırlıklara başladı. O gün cuma günüydü, cumadan sonra yemekler yenildi, şerbetler dağıtıldı. Beyler huzurunda, Van kale beyi ayağa kalkarak Âşık Derdiyar ile Gülhandan'ın hikâyesini onlara anlattı. Kırk gün kırk gece düğün yapacağını, onlara yakışan ne ise boynunun borcu olduğunu söyledi. Orada olan herkes çok mutlu oldu, haber dört yana yayıldı. Düğün hazırlıkları başladı.

İlyas hocanın evinde bayram yaşanıyordu. Gülhandan Allah'a şükrediyordu, Ahmet Han'ın yaptığı iyilik onu mest etmişti.

Âşığın dediği gibi;

Vefasız fani dünyada

Acep sevgi olmasaydı

Dünyayı zulüm alırdı

Koç yiğitler olmasaydı

Hakikaten Ahmet Han gibi bir yiğit olmasaydı, onlar kavuşabilir miydi? Karakoyunlu elliğinde kim varsa, Adilcevaz, Ahlat, Bargiri, Türkmen beyleri ve Kürt oymak beyleri düğüne davet edildiler. Ferhat Bey toy beyi, Aliyar Bey sağdıç, Kadem Paşa hatun yenge oldu. Kırk gün, kırk gece toy düğün yapıldı. Allah herkesi muradına kavuştursun ama hemen değil, sevda ve hasretlik çektirsin sonra kavuştursun, onlar da muratlarına kavuştular.

Düğün bitti, Van kale beyi Ferhat Bey izin istedi, artık Van'a gitme zamanı geldi, dedi. Davut Bey:

-Kim bana oğullarımı getirirse kızım Hatice Sultan'ı ona veririm diye ahdetmişim, şimdi bu kervan Van'a boş gitmeyecektir. Eğer siz de munasip görürseniz kızım Hatice Sultan'ı Ahmet Han'a vermek isterim, dedi. Ferhat Bey çok mutlu oldu. Ahmet Han'a durumu iletiler, o da çok mutlu oldu. Yeniden Erciş'te ikinci düğün tutuldu. Toy beyi Aliyar Bey oldu, gelin alayı Van'a doğru yola çıktı, onlar da Van'a boş dönmediler. Mutlu bir sonla hikâyemiz tamamlanmış oldu.

Onlar bu dünyadan göçüp gitti ama yaptıkları mertlikler bize miras kaldı...

YAYIMLANMAMIŞ ŞİİRLER

(7'li hece ölçüsü ile yazılanlar)

1.

ALDANMIŞIM

Tırmandığım yokuşlar

Meyilmiş aldanmışım

Dost sandığım bakışlar

Değilmiş aldanmışım

Başa taç ettiklerim

Yanıp da tüttüklerim

Peşinden gittiklerim

Cahilmiş aldanmışım

Poyrazoğlu boş namlar

Pişer mi çiğler hamlar

Dev sandığım adamlar

Cüceymiş aldanmışım

(8'li hece ölçüsü ile yazılanlar)

2.

SİZİN EVDE

Evde keyfin yerindeyse
Bahar sizde yaz sizin evde
Keyfin yerinde değilse
Tipi sizde buz sizin evde

Eğer eşin çirkin ise
Hem çirkin hem huysuz ise
Neylersin ölü evine
Ölü sizde yas sizin evde

Eğer eşin güzel ise
Hem güzel hem neşeli ise
Neylersin düğün evini
Düğün sizde saz sizin evde

Poyrazoğlu böyle gitmez
Tavuk yatmaz horoz ötmez
Evlenmeyi kabul etmez
Oğlan bizde kız sizin evde

3.

SENDEN AYRILALI

Hep tersine gitti işim

Elim senden ayrılalı
Pınar oldu gözde yaşım
Gülüm senden ayrılalı

Gam gasevet doldu taşı
Dertler geldi boydan aştı
Dolandı dağlara düştü
Yolum senden ayrılalı

Poyrazoğlu konup göçmek
Çok çetinmiş senden geçmek
Zehir oldu yemek içmek
Zalım senden ayrılalı (24 Ekim 2010)

4.

BİR GÜZEL GÖRDÜM

Bugün ben bir güzel gördüm
Söyle dedim söylemedi
Nerelisin diye sordum
Söyle dedim söylemedi

Dedim güzel Vanlı mısın
Sen Adıyamanlı mısın
Yoksa Erzincanlı mısın
Söyle dedim söylemedi

Muğladan Milastan mısın
Bayburttan Sivastan mısın
Erzurumdan Karstan mısın
Söyle dedim söylemedi

Över Poyrazoğlu över
Saçları topuğu döver
Sağır dilsiz imiş meğer
Söyle dedim söylemedi (3 Ocak 2012)

5.

YOK

Bu dünya bir bahçe gibi
Bağ dikip de yetiren yok
Günü kısa gölge gibi
Menzil başa götüreren yok

Günler gedikten aşıyor
Dert geldi baştan aşıyor
Çok yaşayan yüz yaşıyor
Onu da tam bitiren yok

Poyrazoğlu ömrüm bitti
Ahım güzelleri tuttu
Dünyaya gelenler gitti
Dönüp haber getiren yok

6.

MUHTEŞEM YÜZYIL

Ekranlarda izlediğin
O muhteşem yüzyıl değil
Hasret ile özlediğin
O muhteşem yüzyıl değil

Gelseydi Kanuni adı
Çatlardı düşmanın ödü
İzlediğin hepsi kedi
O muhteşem yüzyıl değil

Ne anlatır aklı azlar
Sanki kümes dolmuş kazlar
Baldır bacak çıplak kızlar
O muhteşem yüzyıl değil

Poyrazoğlu neslim hâstır
Bu senaryo bize terstir
Seyrettiğin Bizanıstır
O muhteşem yüzyıl değil

7.

TURNAM

Kara dağlar aşkın geldin

Beni derde saldın Turnam
Eşinden mi ayrı düştün
Beni derde saldın Turnam

Gökte bulut ağmasaydı
Sulu sepken yağmasaydı
Sana kurşun değmeseydi
Beni derde saldın Turnam

Poyrazoğlu gülemedim
Gözyaşımı silemedim
Yaralısın bilemedim
Beni derde saldın Turnam (1979- Erciş-Van)

8.

OLSAYDIM

Nemrut'un ateş bağında
İbrahim'e gül olaydım
Resulun Hira Dağında
Çiğnediği yol olsaydım

Ölüm gelir bugün yarın
Farkı yoktur azın varın
Cenge giden orduların
Atlarına nal olsaydım

Poyrazoğlu neler olur
Kimi gider kimi kalır
Mehdi Ali Resül gelir
O dost gelen yıl olsaydım (20 Mart 2012)

9.

NASIL GÜVENEYİM

Bana sitem eden zalim
Sana nasıl güveneyim
Yaradan'a ayan halim
Sana nasıl güveneyim

Yola saldın yordun beni
Can evimden vurdun beni
Ne aradın sordun beni
Sana nasıl güveneyim

Poyrazoğlunu ağlattın
Ekmeğine zehir kattı
Yıktın yuvamı dağıttın
Sana nasıl güveneyim (Bir bayanın ağzından)

10.

BENİ SORANLARA

Bana derler Poyrazoğlu

Ben bu yurdun ozanıym
Karsta Murat obanoğlu
Erzurumda Reyhaniyim

Rahat lokma yiyemeyen
Kutnu kumaş giyemeyen
Meramını diyemeyen
Dillerin tercümanıym

Ozanıym ben her yanın
Âşığıym bu vatanın
Emrah ile Selbi Hanın
Bağının bahçıvanıym

(11’li hece ölçüsüyle yazılanlar)

11.

ÇAĞIN AHVALİ

Bu zamana aklım ermedi dostlar
Özlem çekiyorum eski çağlara
Gülistana dolmuş kara kargalar
Şeyda bülbül daha dönmez bağlara

Görünmez gözlere sırdır Veliler
Akıllıdan gamsız yaşar deliler
Mezarından kalksa eski ölüler
Ölüme şükreder acır sağlara

Poyrazoğlu sözün söyler yerince
Anlatırsın bir gün aklın erince
İnsanların hallerini görünce
Şeytan korkusundan kaçtı dağlara (12 Kasım 2012)

12.

YAŞA

Her gün acı sözler duymaktan ise
Sağır ile yaşa lâl ile yaşa
Karaçalı ile yaşamaktansa
Dikene sabreyle gül ile yaşa

Gönlün sevgi dolu nefretsiz olsun
Koy desinler sana servetsiz olsun
Az olsun öz olsun mihnetsiz olsun
Helal kazandığın mal ile yaşa

Poyrazoğlu der ki çekersin tasa
Koyarsın başını kedere yasa
Sana zarar veren akrabadansa
Çek git gurbet ele el ilen yaşa

(Adanalı Âşık Eyyübi'ye nazire (Merdinen Yaşa eserine))

13.

ÜRÜDÜLER ÜSTÜME

Her nerye gittimse kurtulamadım

Fitnekâr insanlar düştü kastime

Dost ile düşman anlayamadım

Gizli zehir doldurdular testime

Bilemedim dostum ile düşmanı

Yalancının ince çıkar dumanı

Sevgiden habersiz olanlar beni

Yanlış anlatmışlar çeşmi mestime

Poyrazoğlu der ki bağır sönükler

İçi dışı başka olan dönükler

Ekmek verip beslediğim enikler

İt olunca ürüdüler üstüme (25 Nisan 2012)

14.

GÜNÜN BİRİNDE

Bir kez ömründe gülmeyen kadın

Dili lâl kalırsın günün birinde

Dolu vurur döker hep yaprakların

Kuru dal kalırsın günün birinde

Bana ettiklerin sende görürsün

Yavaş yavaş temelinden çürürsün

Bir yudum su için yanar durursun
Susuz çöl kalırsın günün birinde

Ecel gömleğini boya biçince
Her can gibi o şerbetten içince
Poyrazoğlu bu dünyadan göçünce
Sen de dul kalırsın günün birinde (28 Şubat 2010)

15.

BUGÜNLERDE

Güneşim doğmuyor hayatım zindan
Dünya bu başıma dar bugünlerde
Fikrim dağınıktır zihnim perişan
Ben bende değilim yar bugünlerde

Dert keder karıştı gözüm yaşına
Deli gönül düşmüş öz telaşına
Keklikler gizlenmiş sitem taşına
Gönlümün yaylası kar bugünlerde

Poyrazoğlu oldum bir Mecnun gibi
Ömrüm savruldu da gitti un gibi
Muhannetin sözü kör kurşun gibi
Her yandan bir sitem var bugünlerde (31 Ocak 2012)

16.

HERİF

Aman herif aman varamıyasın
Kulağın kar olsun duyamayasın
Karnan yılan girsin doyamıyasın
İt kabına muhtaç olasan herif

Koltuğun altına çıbanlar çıha
Torbayla ilacın assınlar mıha
Cinnet getiresin gidesin Şıha
Belanı cinlerden bulasan herif

Beni yaktın Allah seni de yaksın
Dilerim üstüne yıldırım çaksın
Sen ölen gün imam izine çıksın
Cenazesini yerde kalasın herif

Poyrazoğlu türkü yapsın arkandan
Bit pireler hiç düşmesin yakandan
Mutlu olmayasın teze kumamdan
Ömür boyu tırhes kalasın herif

(Erciş'te hanımının üstüne evlenen (kuma getiren) kocasına kadının bedduası)

17.

KALMADI

O eski zamanlar gözümde gitmez
Meclisler yok oldu devran kalmadı
Ocaklar dağıldı bacalar tütmez
Haneler sahipsiz mihman kalmadı

Taşıma su ile bahçe beslenmez
Mermer mezar ile iman süslenmez
Hani koç yiğitler nerde seslenmez
Çakallar bey oldu aslan değişti

Poyrazoğlu der ki bozuldu fendim
Yıkıldı temelim boşaldı bendim
Şeytanları taşlamaktan efendim
Kâbeyi tavafa zaman kalmadı

18.

İP GİBİ

Ecel nerde gelir hiç belli olmaz
Zaten insan ömrü çürük ip gibi
Dünya varlığına hiç güven olmaz
Varlık kürek gibi ölüm sap gibi

Arifler dünyaya ilmi yaymışlar
Bazı söylemişler bazı caymışlar

Boşları doludan fazla saymışlar
İlim mücevherdir saklı küp gibi

Poyrazoğlu der ki ahdır amandır
Ömür dedikleri olduğun andır
Gördüğün hayaldır tozdur dumandır
Dünya saltanatı hepsi çöp gibi

19.

YER DEĞİŞTİRDİ

Yıllar önce biri geri dön dedi
Merkep ile deve yer değiştirdi
Beklediğim hüküm başa gitmedi
Hâkim ile dava yer değiştirdi

Ayaklar da başın yerini aldı
Maviler yeşilin rengini çaldı
Doktorlar arttıkça hasta çoğaldı
Derman ile deva yer değiştirdi

Poyrazoğlu ben dediğim olmadı
Kova delik çok bekledim dolmadı
Hazır yemek çıktı gerek kalmadı
Kaşık tabak tava yer değiştirdi (31 Mart 2012)

20.

ÜÇ GÜZEL

Akşamdan karşıma çıktı üç güzel

Ben birini sevdim üçü de beni

Her üçü de birbirinden çok güzel

Ben birini sevdim üçü de beni

Birinin gözleri maviş menevşe

Birinin benleri var köşe köşe

Birisi düşürdü beni ateşe

Ben birini sevdim üçü de beni

Poyrazoğlu her güzelde yok hakkın

Allah'ın verdiği kismete bakın

Üçü de bir yerli evleri yakın

Ben birini sevdim üçü de beni

21.

ADAMIN EŞİNE CEVABI

Dedim ki bir hanım alam özüme

Çocukları büyür bakar sözüme

İlk akşamdan yumruk koydu gözüme

Südü bozuk bir yamana düşmüşem

Akşam benden evvel girer yatağa

Sabah benden sonra kalkar ayağa

Ah neyleyim gücüm yetmez kaltağa
Tuş eyleyen pehlivana düşmüşem

Yüzünü görenin rast gelmez işi
Ağzı bir çap gelir bulunmaz dişi
Bütün işi şeytan işi cin işi
Muska yapan bir şeytana düşmüşem

Kara kuru meymenetsiz suratı
Oturup kalmaya yoktur kuvveti
Bataklık çukura benzer merati
Su sızdıran şadırvana düşmüşem

Poyrazoğlu neler çektim karımdan
Felek de usandı ah u zarımdan
Derdimi içime attım arımdan
Münkir Nekir Kabristana düşmüşem (Erciş 2 Temmuz 1990)

(Kadının kocasını da dinleyen Poyrazoğlu adamın ah u zarını da dile
getirdi.)

22.

KAÇ ADIM KALDI

Niyet ettim ben yüzünü görmeye
Vuslata kaç adım kaldı sevdiğim
Ben hazırım sana canım vermeğe
Uslanmaz inadım kaldı sevdiğim

Bu kem talihimle barışam dedim
Gökte bulutlara karışam dedim
Esen ürüzgarla yarışam dedim
Bir yorgun kanadım kaldı sevdiğim

Poyrazoğlu günün güne eklerim
Heba oldu gitti hep emeklerim
Kayıp oldu neşelerim zevklerim
Ne tuzum ne tadım kaldı sevdiğim (22 Mayıs 2012)

23.

BEYİM

Dünyanın devranı demi bozuldu
Ne söylesem çare etmiyor beyim
Yediğimiz içtiğimiz hormonlu
Ondandır hastalık bitmiyor beyim

Süni gübre attık biz tarlalara
Tohumlar değişti sebzeler sera
Fabrika tavukları çıktıktan sonra
Horozlar kümeste ötmüyor beyim

Ne oğlan akıllı ne kız töreli
Dizilere akıl fikir vereli

İnternet evlere girdi gireli
Eşler birbiriyle yatmıyor beyim

Mağazalar çeşit çeşit dolunca
Almak zor mu banka kartı olunca
Ay sonunda ekstrası gelince
Evde döğüş kavga bitmiyor beyim

Kontör aşkı ile her taraf doldu
Arayıp acemi kazları yoldu
Koyunlar koçlardan zampara oldu
Daha aklım fikrim yetmiyor beyim

Poyrazoğlu der ki çıktı çok illet
Ne yapsın memleket şaşırıldı millet
Kadınlara maaş bağladı devlet
Dullar da kocaya gitmiyor beyim (3 Eylül 2011)

24.

MİHRİCAN

Fırat gibi kıvrım kıvrım saçların
Anadolu motiflisin Mihrican
Toroslar misali yaydır kaşların
Anadolu motiflisin Mihrican

Salınışın ırmakların akışı
Gözlerinde ceylanların bakışı
Yeleşinde kilimlerin nakışı
Anadolu motiflisin Mihrican

Nefesinde Erzurum Kars havası
Çırpınışın Van Gölü'nün sonası
Susuz dudakların Harran Ovası
Anadolu motiflisin Mihrican

Tenin yeşil Bursa ipeği tülü
Top top zülüflerin yayla sümbülü
Pembe yanakların Isparta gülü
Anadolu motiflisin Mihrican

Poyrazoğlu sensin canların canı
Öğmüş de yaratmış Yaradan seni
Kirpiklerin Karadeniz ormanı
Anadolu motiflisin Mihrican

25.

HIRSIZIN

Hırsızın yolları çıkmaz yokuştur
Bekleme kervanı gelmez hırsızın

Ne kadar çalışsa torbası boştur
Deliktir kesesi dolmaz hırsızın

Çalışmaz yorulmaz hep avaredir
İşi elem güllem dek dubaradır
Bir yüzü var gece gündüz hep karadır
Rengi hiç değişmez solmaz hırsızın

Poyrazoğlu der ki sözün doğrusu
Eksilmez telaşı gelmez uykusu
İçinde yok ise Allah korkusu
Sağcısı solcusu olmaz hırsızın (1 Mart 2006)

26.

YAR

Gizli gizli pencereden bakan yar
Çek perdeyi eller seni görmesin
Yüreğimi aşkın ile yakan yar
Çek perdeyi eller seni görmesin

Güneşi gölgeler zülfün sarısı
Mâh cemalin sanki ayın yarısı
Gönül ülkesinin hayal perisi
Çek perdeyi eller seni görmesin

Poyrazoğlu der ki naz etme bana
Kirpiğin ok olmuş dokunur cana

Korkarım kem gözler dokunur sana

Çek perdeyi eller seni görmesin (6 Ekim 2012)

27.

ANALAR ANASI

O kadar kutsalsız tarif edemem

Analar anası Anadolu'sun

Sensiz yaşayamam sensiz edemem

Analar anası Anadolu'sun

Yorulmayan şefkat dolu kolun var

Bereket sofrası sunan elin var

Fatih gibi Yavuz gibi oğlun var

Analar anası Anadolu'sun

Gözbebeği gözdesisin cihanın

Sultanlar katında şöhretin şanın

Saçını taradın Kara Fatma'nın

Analar anası, Anadolu'sun

Mevlana'ya manâ sezdirensensin

Gizli ilimleri çözdürensensin

Yunus'u bağrından emzirensensin

Analar anası Anadolu'sun

Selçuklu Osmanlı Şanlı Cumhuriyet

Senin evladındır bu necip millet

Der ki Poyrazoğlu bu ezel ve ebet
Analar anası Anadolu'sun

28.

Bir Gün
Baki sanma gafil sen bu cihanı
Buraya gelenler gidecek bir gün
Budur bize Yüce Hakk'ın fermanı
“Her canlı ölümü tadacak bir gün”

Bu dünyadır bir gölgelik ev gibi
İnsanoğlu Azrail'e av gibi
Kara yer ağzını açmış dev gibi
Sırası geleni yutacak bir gün

Poyrazoğlu bütün mhluk dirilir
Kıldan ince bir mahkeme kurulur
Burada ettiklerin tek tek sorulur
Hak kulun hesabın edecek bir gün

29.

SUÇU VAR
Soruyorlar bu depremde suç kimin
Bozuk harcın hırsız elin suçu var
Yaradan kuluna eder mi zulüm
Hilekâr insanın kulun suçu var

Suçluyu Merih'te ayda arama
Derede tepede köyde arama
Depremde arama fayda arama
İnce demir paslı telin suçu var

Bu yapı bu imar uymuyor çağa
Nasıl kıydık güzel bahçeye bağa
Suçluyuz biz ta tepeden tırnağa
Baştan başa bu toplumun suçu var

Poyrazoğlu der ki yanlış iş yaptık
İsrafa yöneldik gösteriş yaptık
Kim nutuk attıysa bol alkış yaptık
Gören gözün susan dilin suçu var

(23 Ekim 2011'de Van Erciş'te olan yıkımlara söylediğidir.)

30.

BİZDEN SONRADIR

Dünyanın düzeni böyledir canlar
Gelinin devranı kızıdan sonradır
Aşkını oku değer ise parçalar
Kalbe inen ağrı gözden sonradır

Kibirden gururdan daim uzak ol
Sevge dolu gönüllere durak ol
Fazla havalanma her dem toprak ol
Dağın yüksekliği düzden sonradır

Poyrazoğlu der ki ömür çürüttük
Aşkın potasında canlar erittik
Eyi kötü âşıklığı yürüttük
Asıl keşmekeşlik bizden sonradır (29 Nisan 2012)

31.

İMTİHAN

Büyük meziyettir sözünde durmak
Er kişinin sözü ahdu peymandır
İnsanın ardından konuşmak atmak
Fitne fesat hepsi şüpheyi zandır

Hayvana yaraşır aşırı inat
Düşürür her yerde seni kat be kat
Ortalığı bozan fitneci fesat
İblis olmasa da İbni şeytandır

Poyrazoğlu der ki yoldan sapanlar
Bu dünyayı pay pay edip kapanlar
Pala pula mala mülke tapanlar
Bilmezler ki hepsi bir imtihandır

32.

HİTABİM VARDIR

Ben âşığım bir görürüm âlemi
Bütün insanlığa hitabım vardır
Gönlümdedir Levh-i Mahfuz kalemi
Sevmeyi buyuran kitabım vardır

İbretle bakarım ben bu cihana
Kem kelamı asla almam lisana
Taşlanırım asla taş atmam cana
Ar haya duyarım hicabım vardır

Sır saklarım asla sırrı veremem
Destursuz bir yere varıp giremem
Kusur bende halka kusur göremem
Gözüm perdelidir nikabım vardır

Poyrazoğlu yoktur bende şık güman
Âşıklar deminde kurarım divan
Sevmeyene sevene de her zaman
Gönül sarayında bir kapım vardır

33.

ERCİŞ

Yine gurbet elde gönlüm arzular

Selam toprağına taşına Erciş
Sürmeli koyunlar ağca kuzular
Yan gelip de yatak döşüne Erciş

Taze gelin gibi cilve nazın var
Çaylaklarında ördeğın var kazın var
Cennet gibi baharın var yazın var
Doyulmaz yazına kışına Erciş

Poyrazoğlu senden ayrılan ağlar
Pay suyu içinde durmadan çağlar
Bir yanın Van Gölü bir yanın bağlar
Dünyada rastlanmaz eşine Erciş

34.

BU SEVDA

Bilir misin gülüm sen bu sevdayı
Bu sevda Keremi küle düşürmüş
Aramış da bulamamış Leylayı
Bu sevda Mecnunu çöle düşürmüş

Bu sevda çok güzelleri soldurmuş
Bu sevda çok yürekleri böldürmüş
Bu sevda Ferhad'a dağı deldirmiş
Bu sevda Şirin'i dile düşürmüş

Bu sevda Yusuf'u atmış zindana
Bu sevda hükmetmiş Şaha Sultana
Bu sevda baykuşu salmış virana
Bu sevda bülbülü güle düşürmüş

Bu Poyrazoğlu'nun kısmış sesini
Yüklemiş sırtına gam heybesini
Vermemiş Şahlara Han Selbisini
Bu sevda Emrah'ı yola düşürmüş

35.

DÜŞTÜ

Kerem yandı Aslı Hanın aşkına
Ocağına ataş düştü kül düştü
Mecnun Leyla diye döndü şaşkına
Kısmetine sahra düştü çöl düştü

Gözlerim yollarda kulağım seste
Dost beni bıraktı demde heveste
Turna gökyüzünde kumru kafeste
Bülbüle de bir dikenli gül düştü

Poyrazoğlu möhlet dolduğu zaman
Vaktiyle saati geldiği zaman
Herkes nasibini aldığı zaman
Bana parça parça bir gönül düştü

36.

SESSİZ SEDASIZ

Zaman ilmeğine dolamış beni

Dönderir eğirir sessiz sedasız

Çile teknesinde hamur misali

Çevirir yoğur sessiz sedasız

Hünerin yok ise çıkma ortaya

Acele davranıp düşme hataya

Tavuk üç gün öter bir yumurtaya

Kısrak tay doğurur sessiz sedasız

Poyrazoğlu hedefteki av gibi

Fani dünya bir gölgelik ev gibi

Kara toprak ağzın açmış dev gibi

Gel diye çağırır sessiz sedasız (2 Şubat 2009)

37.

SANAR

Karakarga güle konsa ürker ısırgan sanar

Aşk evine girmeyenler dumanlı külhan sanar

Arif ile sohbet eyle muhabbeti o bilir

Cahil ile ülfet etme kendini irfan sanar

Aşk ehlinin mana dolu sözü var sohbeti var
Bülbüle bak gülistanda ah ile firkatı var
Arı gezer çiçek çiçek Yaradan'ın hikmeti var
Kara sinek vızlar durur tezeği kavun sanar

Poyrazoğlu gücün sarf et kendi iktidarınca
Koca filden kuvvetlidir bir küçücük karınca
Ataların bir sözü var “Ay ışığı vurunca,
Çakal bakar gölgesine kendini aslan sanar.” (1 Ocak 2010)

DİZİN

(Şiirlerin ilk bentlerinin son dizeleri alınmıştır.)

<u>Sayfa No</u>	<u>Şiir No</u>	
161	1	Değilmiş aldanmışım (7'li hece ölçüsü)
162	2	Tipi sizde buz sizin evde (8'li hece ölçüsü)
162	3	Gülüm senden ayrılalı (8'li hece ölçüsü)
163	4	Söyle dedim söylemedi (8'li hece ölçüsü)
164	5	Menzil başa götüren yok (8'li hece ölçüsü)
165	6	O muhteşem yüzyıl değil (8'li hece ölçüsü)
165	7	Beni derde saldın turnam (8'li hece ölçüsü)
166	8	Çiğnediği yol olsaydım (8'li hece ölçüsü)
167	9	Sana nasıl güveneyim (8'li hece ölçüsü)
167	10	Erzurum'da Reyhani'yim (8'li hece ölçüsü)
168	11	Şeyda bülbül dönmez bağlara (11'li hece ölçüsü)
169	12	Dikene sabreyle gül ile yaşa (11'li hece ölçüsü)
170	13	Gizli zehir doldurdular testime (11'li hece ölçüsü)
170	14	Kuru dal kalırsın günün birinde (11'li hece ölçüsü)
171	15	Ben bende değilim yâr bugünlerde (11'li hece ölçüsü)
172	16	İt kabına muhtaç olasan herif (11'li hece ölçüsü)
173	17	Haneler sahipsiz mihman kalmadı (11'li hece ölçüsü)

173	18	Varlık kürek gibi ölüm sap gibi (11'li hece ölçüsü)
174	19	Hâkim ile dava yer değiştirdi (11'li hece ölçüsü)
175	20	Ben birini sevdim üçü de beni (11'li hece ölçüsü)
175	21	Südü bozuk bir yamana düşmüşem (11'li hece ölçüsü)
176	22	Uslanmaz inadım kaldı sevdiğim (11'li hece ölçüsü)
177	23	Ondandır hastalık bitmiyor beyim (11'li hece ölçüsü)
178	24	Anadolu motiflisin Mührican (11'li hece ölçüsü)
179	25	Deliktir kesesi dolmaz hırsızın (11'li hece ölçüsü)
180	26	Çek perdeyi eller seni görmesin (11'li hece ölçüsü)
181	27	Analar anası Anadolu'sun (11'li hece ölçüsü)
182	28	Her canlı ölümü tadacak bir gün (11'li hece ölçüsü)
182	29	Hilekâr insanın kulun suçu var (11'li hece ölçüsü)
183	30	Kalbe inen ağrı gözden sonradır (11'li hece ölçüsü)
184	31	Fitne fesat hepsi şüpheli zandır (11'li hece ölçüsü)
185	32	Sevmeyi buyuran kitabım vardır (11'li hece ölçüsü)
185	33	Yan gelip de yatak döşüne Erciş (11'li hece ölçüsü)
186	34	Bu sevda Mecnun'u çöle düşürmüş (11'li hece ölçüsü)
187	35	Kısmetine sahra düştü çöl düştü (11'li hece ölçüsü)
188	36	Çevirir yoğurur sessiz sedasız (11'li hece ölçüsü)
188	37	Cahil ile sohbet etme kendini irfan sanar (15'li hece ölçüsü)

SONUÇ

Türk halk edebiyatında çok önemli bir yere sahip olan âşık edebiyatımız, edebî kültürümüzün önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Âşıklarımız ise edebî kültürümüzün taşıyıcılarıdır. Ozan Ahmet Poyrazoğlu, günümüzün önemli âşıklarındandır. Ancak bugüne kadar ne Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun hayatı ve sanatı ne de ürettiği ürünlerle ilgili geniş kapsamlı bir çalışmaya rastlanmıştır.

Biz bu çalışmamızda Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun hayatına ve sanatına yer verdik. Aynı zamanda Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesini ve 37 adet yayımlanmamış şiirini ele alıp inceledik.

Ele aldığımız Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'ni, hikâyenin tarihî kaynağı, şiirleri, motifleri, epizotları ve hikâyeye ilgili çeşitli problemler bağlamında inceledik.

Hikâyenin çatısını oluşturan kısımlar nesir halinde anlatılmış, kahramanların duygularını ifade etmek için ise söyledikleri manzum parçalar olduğu görülmüştür. Bu manzum parçalar hikâyeyi zenginleştirmektedir.

Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'ndeki motifleri epizot sırasına bağlı kalarak ayrı ayrı inceledik. Bu bağlamda bu motif veya motif komplekslerini hikâyede olayların oluş sırasına göre araştırmış olduk.

Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun ele aldığımız şiirleri daha önce yayımlanmış şiirler olmamaları bakımından önem arz etmektedir. Âşıklık geleneğine olan ilginin

azaldığının yadsınmaz bir gerçek olduğu şu günlerde âşıklar ve onların ürettikleri ürünler, ülkemizin kültür hazinesi sayılmaktadır ve bu ürünleri tek tek ele alıp incelemek, bize verdikleri ortak değerleri göz önüne sermek gerekmektedir. Bu bağlamda biz, Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun söz konusu şiirlerini ele alıp inceledik.

Şiirlerin hem iç yapı hem de dış yapı özellikleri üzerinde durduk.

İncelemelerimiz sonucunda Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun hem Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi'nde hem de yayımlanmamış şiirlerinde birçok masal, destan ve efsane unsurunun olduğunu gördük. Bunun sözlü geleneğin bir özelliği olduğu bilinmektedir. Çalışmamızda, söz konusu unsurların metin içerisindeki yerlerini de belirttik.

Bilimsel yöntemlerle incelemeye çalıştığımız Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi ve Poyrazoğlu'nun yayımlamadığı şiirlerinde halk âdet, gelenek ve inanmalarına ait sayısız unsur bulunmaktadır. Bu unsurlar, Türk halkının ve halk karakterinin ifadesi olması bakımından önem arz etmektedir. Aynı zamanda Türk halk edebiyatı ve kültür tarihi için önemli birer kaynak durumundadır.

Tezimiz süresince âşıkların kendilerini yetiştiren toplumun sözcüleri olduğunun üzerinde durduk. Bu bağlamda Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun toplumumuzun sözcüsü olduğu söylenebilir.

Türk toplumuna ve onun yüzyıllar içerisinde kendisini katarak oluşturduğu edebiyatına bakıldığında hızlı bir gelişim ve değişim yaşandığı görülmektedir. Günümüzde âşıklık geleneğini bilen, onu icra eden, anlayan ve dinleyen kitle gözle görülür biçimde azalmıştır. Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun bu geleneğe bağlı kalarak sanatını icra etmesi bu bağlamda son derece önemlidir.

Poyrazoğlu'nun geleneği bilen bir aile içerisinde yetişmesi, diğer âşıklarla iletişim halinde olabileceği bir aile ortamının olması, sanatını doğrudan etkilemiştir. Ailesi içerisinde kendisinden başka âşıkların bulunması da Poyrazoğlu'nun sanatına katkıda bulunmuştur. Usta- ırac ilişkisinin âşık edebiyatındaki önemi bilinmektedir. Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun başta annesi ve babası olmak üzere kendisine âşıklık bağlamında yol gösterebilecek âşıkların varlığı onun geleneği içselleştirerek yetişmesine ortam hazırlamıştır.

Günümüzde doğaçlama şiir söyleyen âşık sayısı son derece azdır. Okuma yazma oranındaki artış âşıkları etkilemiştir. Zira elinde sazıyla doğaçlama şiirler söyleyen âşıkların yerini yazan ve yazdıklarını söyleyen âşıklar almıştır. Poyrazoğlu'nun sınıf ğretmeni olduğu yani eğitimi bir âşık olduğu bilinmektedir. Poyrazoğlu'nun yazdığı ve yayımlamaya sunduğu şiirleri bulunmaktadır, ancak bu Poyrazoğlu'nun doğaçlamaya hâkim olmadığı anlamına gelmemektedir. Zira katıldığı âşık şölenlerinde ve etkinliklerde doğaçlamalarıyla kazandığı birincilikler bulunmaktadır.

Teknolojinin ilerlemesi âşıklık geleneğini de etkilemiştir. Eskiden âşıkların sesini bir başkasına duyurabilmesi için sazını eline alıp diyar diyar dolaşması gerekmektedir. Ancak günümüzde âşığın çıkaracağı bir CD ile sesini Türkiye'nin hatta dünyanın her bir yerine duyurması mümkün olmaktadır ki bunun için âşığın bulunduğu yerden bir başka yere gitmesine gerek yoktur. Bu bağlamda Poyrazoğlu'nun çıkardığı albümler onun tanınmasına olanak sağlamıştır.

Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun derleme çalışmalarına önem vermesi edebiyat dünyası için önemini arttırmaktadır. Poyrazoğlu, Ercişli Âşık Emrah'ın şiirlerini

Erciş'ten başlayarak Van'a sınır köylerden ve Iğdir, Erzurum, Sivas, Kars ve Ardahan'dan derlemiştir. Poyrazoğlu derlediği Ercişli Emrah şiirlerini bir araya getirerek onları yayınlamıştır.

Poyrazoğlu, aşıklık geleneğini yaşatmak ve onun geniş halk kitlesi tarafından bilinmesini sağlamak için çalışmalar yapmaktadır. Bu bağlamda dernek kurduğu ve derneğin başkanlığını yaptığı bilinmektedir. Dernek maddi imknsızlıklar dolayısıyla kapamıştır. Ancak Poyrazoğlu, katıldığı programlar ve etkinlikler aracılığıyla açık geleneğinin nesillere aktarılmasındaki aracı olma görevini üstlenmeye devam etmektedir.

Poyrazoğlu'nun geleneksel temaları ustalıkla kullandığı grlmektedir. Bunun yanında çağımızda yoğun olarak görülen gerçekçilik, Poyrazoğlu'nun söyleyişini etkilemiştir. Bu bağlamda geleneksel temaları gerçekçilik potasında eriten Poyrazoğlu kendi orijinal üslubunu yakalamıştır.

Sanatların birbirlerini destekledikleri ve besledikleri yadsınmaz bir gerçektir. Bu pencereden bakıldığında Poyrazoğlu'nu bazen bir filmin içerisinde yine Poyrazoğlu'nu canlandırırken bazen de bir operada Ercişli Emrah ile Selbihan'ın türkülerini perde arkasında söylerken görmek mümkündür.

Ozan Ahmet Poyrazoğlu'nun bütün bu özelliklerinden ve ürünlerinden yola çıkarak onun günümüz aşıklık geleneği ve onun gelecek nesillere aktarımı için önem arz ettiği söylenebilir.

Kaynakça

- AKA, İsmail; **Timur ve Devleti**, Ankara, TTK Yayınlar, 1991.
- ALPTEKİN, Ali Berat; **Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2013.
- ARTUN, Erman; **Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı**, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2009.
- ASLAN, Ensar; **Doğu Anadolu Saz Şairleri**, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Yayınevi, 1978.
- ASLAN, Ensar; **Yaralı Mahmut Hikâyesi Üzerinde Bir İnceleme**, Diyarbakır, Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları 1990.
- ASLAN, Ensar; **Çıldırılı Âşık Şenlik Hayatı-Şiirleri-Karşılaşmaları-Hikâyeleri**, Ankara, Maya Akademi, 2007.
- ASLAN, Ensar; **Türk Halk Edebiyatı**, Ankara, Maya Akademi, 2011.
- BAŞGÖZ, İlhan; **İzahlı Türk Edebiyatı Antolojisi**, İstanbul, Ararat Yayınevi, 1968.
- BEKKİ, Salahaddin; “Âşık Şiirinin Siyasallaşması Üzerine Bir Deneme 1960-1980”, *Folklor/Edebiyat*, S.55 (2008/3), s267-286.
- BORATAV, Pertev Naili; **100 Soruda Türk Edebiyatı**, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1978.

BORATAV, Pertev Naili; **Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği**, İstanbul, Adam Yayınları, 1988.

DEMİREL, Mehmet; **Halk Hikâyesi İnceleme Yöntemleri ve Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi Üzerinde Bir İnceleme**, Ahi Evran Üniversitesi Yüksek Lisans Semineri, Kırşehir, 2013.

DİZDAROĞLU, Hikmet; **Halk Şiirinde Türler**, Ankara, TDK Yayınları, 1969.

DÖKMEN, Üstün; **İletişim Çatışmaları ve Empati**, İstanbul, Sistem Yayıncılık, 1997.

DUYMAZ, Ali; **Kerem ile Aslı Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001.

ELÇİN, Şükrü; **Halk Edebiyatına Giriş**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1981.

ERGİN, Muharrem; **Dede Korkut Kitabı**, Ankara, Boğaziçi Yayınları, 1989.

GROUSSET, Rene; **Stepler İmparatorluğu**, çev. Halil İnalçık, Ankara, TTK Yayınları, 2011.

GÜNAY, Umay; **Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2011.

HALICI, Fevzi; **Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1992.

İslam Ansiklopedisi, “Hikâye Maddesi”, C.17, İstanbul, 1998.

İslam Ansiklopedisi, C.3, “Çağataylar Maddesi”, İstanbul, 1945.

KAYA, Doğan; **Mahmut ile Nigar Hikâyesi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993.

KAYA, Doğan; **Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2007.

KAYA, Doğan; **Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2007.

KOLCU, Ali İhsan; **Edebiyat Kuramları**, Erzurum, Salkımsöğüt Yayınevi, 2010.

KÖPRÜLÜ, Fuat; **Türk Saz Şairleri**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1962.

KÖPRÜLÜ, Fuat; **Edebiyat Araştırmaları – I**, İstanbul, Akçağ Yayınları, 1989.

OĞUZ, Öcal; **Yozgat'ta Halk Şairliğinin Dünü ve Bugünü**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınevi, 1994.

OĞUZ, Öcal vd; **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Ankara, Grafiker Yayınları, 2010.

ÖZBEK, Mehmet Ferhat; “İnsan İlişkilerinde Empatinin Önemi”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, 2005.

POYRAZOĞLU, Ahmet; **Bir Heybe Şiir**, İstanbul, Erguvan Yayınları, 2006.

POYRAZOĞLU, Ahmet; **Derdiyar ile Gülhandan Hikâyesi**, İstanbul, Bayrak Matbaası, 2009.

SEYİDOĞLU, Bilge; **Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar**, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1975.

SPIES, Otto; **Türk Halk Kitapları**, çev. Behçet Gönül, İstanbul, Rıza Koşkun Basımevi, 1929.

SÜMER, Faruk; **Karakoyunlular**, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi, 1945.

TAŞDEMİR, Zeynep; **Derdiyar ie Gülhandan Hikâyesi Üzerinde Bir İnceleme**, Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Kırşehir, 2012.

THOMSEN, Stith; **Motif Index of Folk- Literature**, Bloomington- Indiana, 1955-1958.

TÜRKMEN, Fikret; **Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1974.

TÜRKMEN, Fikret; **Âşık Garip Hikâyesi (İnceleme-Metin)**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1995.

TÜRKMEN, Fikret; **Tahir ile Zühre (İnceleme-Metin)**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1998.

TÜRKMEN, Fikret; **Âşık Lütfi Hayatı, Sanatı ve Hikâyeleri**, Kars, Kars Belediyesi Kültür Sanat Yayınları, 2011.

EKLER

Ozan Ahmet Poyrazoğlu

